Hjalmar Söderberg

Jocul serios

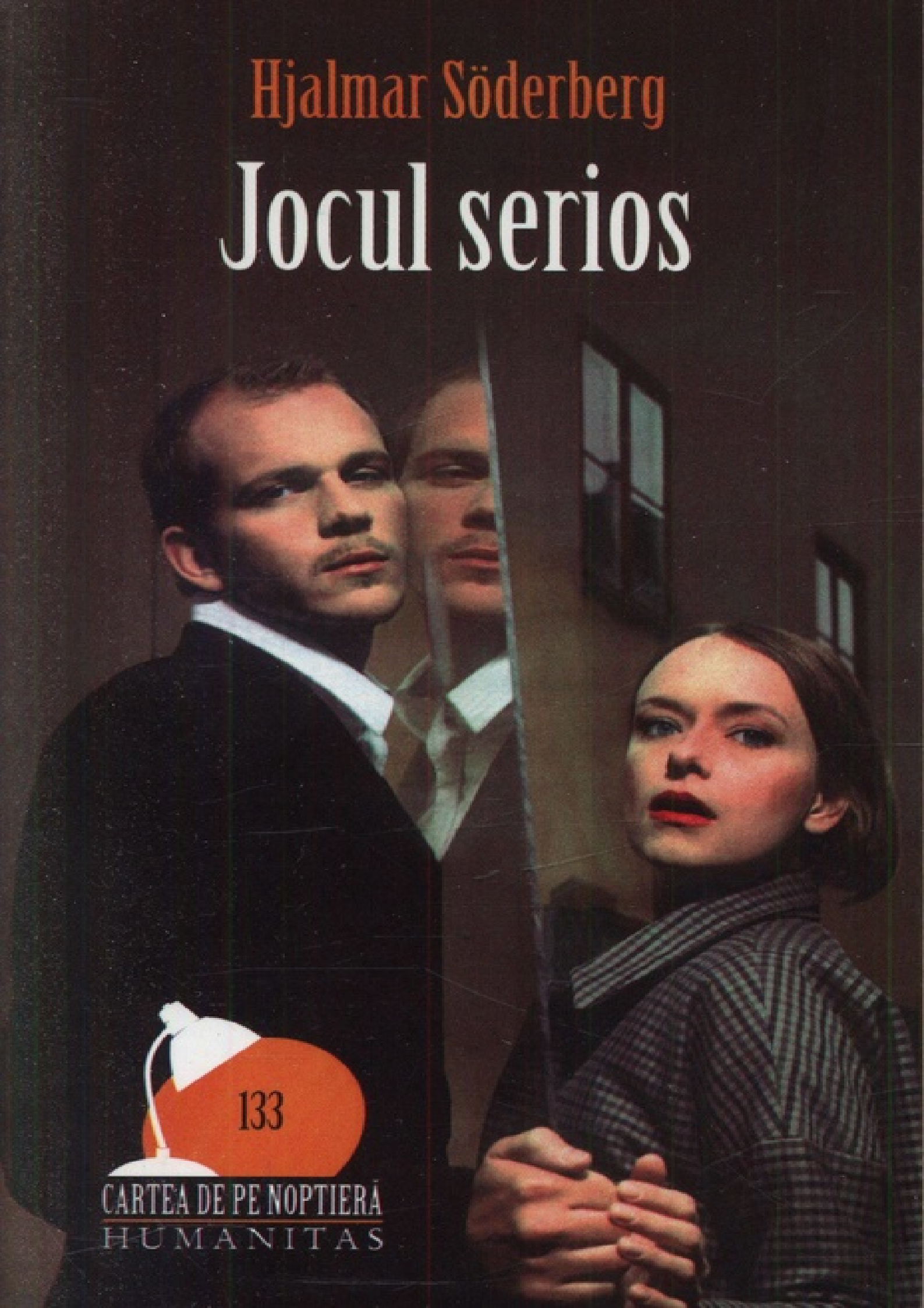

133

CARTEA DE PE NOPTIERĂ

HUMANITAS

Cuprins

I
II
III
IV
V

Hjalmar Söderberg

JOCUL SERIOS

Traducere din suedeză și note de
LILIANA DONOSE SAMUELSSON

HUMANITAS
BUCUREȘTI

I

„… Nu suport să știu
că stă cineva și m-așteaptă…”

Lydia se ducea de obicei singură la scăldat.

Așa îi plăcea cel mai mult. Și pe urmă, vara asta nu era nimeni care s-o însoțească. Teamă n-avea de ce să-i fie, fiindcă puțin mai încolo, pe un delușor spân, ședea tatăl ei și picta un „motiv din arhipelag”, dar nu-și pierdea nici fata din ochi, ca nu cumva să se apropie vreun străin prea mult de ea.

Lydia intră în apă, înaintă până ce apa-i ajunse puțin deasupra mijlocului și se opri. Cu brațele ridicate și mâinile împreunate la ceafă, așteptă ca apa să-și netezească inelele și să-i reflecte cei optsprezece ani.

Atunci se aplecă și începu să înoate deasupra adâncurilor limpezi ca smaraldul. Îi plăcea să o poarte apa, să se simtă atât de ușoară. Înota lin, fără zgomot. Azi nu erau bibani; alteori era ispitită să se joace cu ei. Odată era cât pe ce să prindă unul și, în grabă, își înțepase mâna cu aripioara lui de pe spinare.

Când se întoarse la mal, își trecu mai întâi repede prosopul peste tot corpul, apoi lăsă s-o usuce soarele și briza dulce a verii. Pe urmă se lungi lângă mal, pe o piatră netedă, șlefuită de valuri. Se întinse mai întâi cu fața în jos, ca s-o ardă soarele pe spate. Era deja foarte bronzată pe tot corpul, la fel de bronzată ca pe față.

Dădu frâu liber gândurilor. Peste puțin timp era ora cinei. Or să mănânce friptură de porc cu spanac. Era bun, nimic de zis, dar ce mai conta asta când cina era momentul cel mai plictisitor al zilei. Tata abia dacă scotea două-trei vorbe, iar fratele, Otto, tăcea, posac. Sigur, avea și el necazurile lui. Nu prea erau posturi de ingineri pe

lângă casă și se gândea să plece în America, la toamnă. Singurul care vorbea la masă era Filip. Dar ea n-avea putere să-l asculte, pentru că aproape totul era despre antecedente, strategii juridice, avansări și prostii din astea, care nu interesează absolut pe nimeni. Îți dădea impresia că vorbea doar așa, ca să se audă că vorbește cineva. Și, în timp ce vorbea, căuta cu ochii lui miopi cele mai bune bucățele de pe platoul cu mâncare.

Dar n-are a face, ea îi iubea enorm pe toți, și pe tata, și pe frați. Ce straniu că putea să se plictisească în halul ăsta în preajma ființelor celor mai apropiate și mai dragi…

Se întoarse pe spate, își puse mâinile sub ceafă și privi țintă albastrul cerului. Și se gândea: cer albastru, nori albi. Albastru și alb – albastru și alb… Am o rochie albastră cu dantelă albă. E cea mai frumoasă rochie a mea, dar nu din cauza asta îmi place. Din altă cauză. Pentru că o aveam pe mine *atunci.*

Atunci.

Și gândul o purtă mai departe: mă iubește? Da, da, sigur că mă iubește.

Dar mă iubește cu adevărat – *chiar de-adevăratelea?*

Își aminti de seara aceea, nu trecuse mult de-atunci – erau singuri în umbrarul cu liliac. Pe neașteptate, încercase s-o mângâie atât de îndrăzneț, că se speriase. Dar își dăduse imediat singur seama că făcuse un pas greșit, fiindcă îi apucase mâna, cea cu care ea se apărase, și i-o sărutase, ca și cum ar fi vrut să spună: iartă-mă.

Da, mă iubește cu adevărat.

Și gândurile își depănau firul: îl iubesc, îl iubesc.

Gândea cu atâta tărie, încât buzele i se mișcau în pas cu gândul și gândul se făcu șoaptă: îl iubesc.

Albastru și alb – albastru și alb… Și clipocit de apă – clip – clip…

Și deodată, tot gândindu-se, își dădu seama că abia vara asta descoperise cât de plăcut era să meargă singură la scăldat. Se tot întreba de unde și până unde i se părea așa. Dar plăcut, era. De obicei, când fetele sunt la scăldat împreună, se țipă, se râde, e mare zarvă. E mult mai plăcut să fii singură, să nu scoți nicio vorbă, să asculți cum clipocește apa când lovește pietrele de pe mal.

În timp ce se îmbrăca, fredona o melodie:

Alături de mine
într-o zi vei sta
și preotul te va întreba
dacă vrei să fiu aleasa ta.

Nu rostea cuvintele, fredona doar melodia.

Din timpuri imemoriale, pictorul Stille închiria vara aceeași cabană roșie de pescar din largul arhipelagului. Picta pini. Se zicea pe atunci că el era cel care descoperise pinul din arhipelag, după cum Edvard Bergh[1] descoperise dumbrava de mesteceni din nordul suedez. Își picta de preferință pinii sub razele soarelui de după ploaie, care dădeau luciu umezelii de pe trunchiuri. Numai că el n-avea nevoie nici de ploaie și nici de soare ca să-i picteze în acest chip: știa totul pe de rost. Cuteza să picteze și reflexele roșii arzătoare pe care apusul le așternea pe scoarța subțire, roz, dinspre vârful copacului și pe șerpuiala de ramuri noduroase. I se dăduse o medalie la Paris prin anii șaizeci. Cel mai vestit pin al lui se afla la Muzeul din Luxemburg și mai avea câțiva și la Muzeul Național. Acum – pe la sfârșitul anilor nouăzeci – era trecut bine de șaizeci de ani, iar concurența mereu crescândă îl împinsese puțin mai în umbră. Și totuși, el continua să trudească așa cum făcuse toată viața, cu aceeași stăruință și cu aceeași destoinicie; dar se și pricepea să-și vândă pinii.

— Să pictezi nu-i o artă, spunea el. Acum patruzeci de ani pictam la fel de bine ca acum. Dar să vinzi, asta-i artă, și îți ia timp s-o înveți.

Secretul era destul de simplu: vindea ieftin. De bine, de rău, se descurcase cu soție și trei copii, iar datorii nu avea, nici față de Dumnezeu, nici față de semeni. De câțiva ani rămăsese văduv. Era scund, uscățiv, dar viguros, iar petele de piele sănătoasă, roz, ce i se zăreau pe ici, pe colo, prin barba-i stufoasă, îl făceau să semene el însuși cu un pin bătrân din arhipelag.

Pictura îi era meseria; dar pasiunea, muzica. Cu ani în urmă, se distrase făcând viori și visa să poată da de urma secretelor uitate folosite în fabricarea viorilor. Trecuse multă vreme de atunci. Dar, cu pipa în colțul gurii, mai dădea și acum din arcuș la dansurile de sâmbăta seara ale localnicilor din arhipelag. Și tare încântat mai era când îl rugau să cânte în cvartete și să fie al doilea bas. Așa se explică de ce la cina din ziua aceea era atât de binedispus.

— Diseară cântăm. A telefonat baronul că vine cu Stjärnblom și Lovén.

Baronul avea o mică proprietate de partea cealaltă a micului golf și era, așadar, vecinul cel mai apropiat, un vecin din lumea bună, adică. Studentul Stjärnblom și conțopistul Lovén erau oaspeții lui.

Lydia se ridică repede de la masă, scuzându-se că are ceva de făcut la bucătărie. Simțea că-i ard obrajii.

— Eu nu cânt, mormăi Filip.

— Treaba ta, mârâi tatăl.

Era ceva în neregulă cu cvartetul: avea doi tenori. Vocea de bas a bătrânului Stille nu trăda niciun cusur. Baronul pretindea că poate cânta în orice registru „la fel de strălucitor de prost”, dar în cele din urmă se declarase bas. Stjärnblom era tenorul doi. Însă onoarea și răspunderea de primi tenori reveneau lui Filip și lui Lovén. Glasul lui

Filip era mic, fraged și limpede, pe când vocea lui Lovén era colosală și răsuna atât de puternic, încât Filip era acoperit, fără nicio scăpare. Se spunea că lui Lovén i se oferise un angajament la Operă. Pe de altă parte însă, Filip era mândru, știind foarte bine că nu se puteau dispensa de el când era vorba de piese mai subtile, fiindcă rivalul nu avea decât două coarde pe lira sa: forte și fortissimo. Și, în afară de asta, îi era potrivnic și temperamentul lui plin de pasiune. De îndată ce-l copleșea ardoarea, ori cânta fals, ori i se spărgea vocea.

Otto rupse tăcerea care se așternuse în jurul mesei:

— Fugi de-aici! Sigur c-ai să cânți. Cine a mai auzit de un tenor care să-și poată ține gura când îi aude pe alții cântând?

— Cântă și tu acolo unde se potrivește glasului tău, propuse tatăl.

Filip ședea puțin îmbufnat și învârtea cu furculița prin spanac. Se gândea că ar putea eventual să accepte să cânte în *Warum bist du so ferne*[2], poate și în vreun cântec popular. Își aminti cum cântaseră *Warum* ultima dată. Lovén își dăduse drumul cât îl țineau plămânii, dar baronul lovise deodată tava de punci cu diapazonul și spusese: „Taci din gură, Lovén, și lasă-l pe Filip să cânte, că *el știe bucata as tal*” Și își aminti cât de înduioșător de frumos cântase atunci.

Lydia își luă din nou locul la masă.

— M-am dus să văd ce avem de mâncare diseară, spuse ea. Din nou friptură de porc, heringi cu cartofi și bibanii lui Otto. Asta-i tot.

— Și rachiu, și bere, și punci, și coniac, completă Otto.

— Păi ne mai trebuie ceva? spuse bătrânul Stille. Sunt toate daruri minunate de la Dumnezeu.

Soarele de august începuse să coboare spre apus când barca cu pânze a baronului își făcu apariția de după o limbă de pământ. Vântul se potolise. Velele

atârnau fără vlagă și se trecuse la vâsle. Când ambarcațiunea se apropie de debarcader, se strânseră pânzele, vâslașul fixă vâslele, baronul dădu tonul cu diapazonul și cei trei bărbați de pe ambarcațiunea ușor legănată de valurile golfului începură să cânte un trio de Bellman[3].

Marea se mai liniștește,
Eol se mai îmblânzește,
când la mal ne adunăm
și din mandoline-ncetișor cântăm.
Luna strălucește.
Apa licărește
lină și rece.
Liliacul, iasomia
parfumează glia.
Verzui, auriu, un fluture sclipește
tremurând, pe-o floare,
din pietriș, o râmă apare.

Cântecul răsuna limpede și frumos pe întinderea apei. Doi pescari bătrâni, care-și instalau coșurile de pescuit și undițele, se opriră din treabă ca să asculte. – Bravo, strigă bătrânul Stille de pe debarcader.

— Așa, Lovén, spuse baronul. A ieșit foarte bine, în afară de versul ăla cu „o râmă a-a-pa-re”. Bună ziua, hoțoman bătrân! Puțin coniac ai? Că noi am venit cu whisky. Bună ziua, drăguță, mică și dulce – și baronul își însoțea fiecare amabilitate cu un sărut cavaleresc, trimis cu degetele la buze – domnișoară Lydia! Bună ziua, băieți!

Cu pielea arsă de soare și vânt și o barbă de Nabucco, baronul Freutiger arăta ca un pungaș din lumea teatrului. Nu mai avea mult până să facă cincizeci de ani, dar știuse să-și păstreze tinerețea, luând ușor viața. Durerile, supărările nu se lipeau de el. Avusese parte de multe necazuri la viața lui și spunea că una dintre întâmplările cele mai înfiorătoare prin care trecuse era cea când îl

duseseră la spânzurătoare în Arizona, pentru că furase un cal. Într-adevăr, în anii tinereții fusese oaia neagră a familiei și își încercase norocul prin multe locuri din lume. Era plin de talente. Publicase o carte cu descrieri de călătorie, care îi câștigase faima literară datorită încântătoarei prospețimi a minciunilor. Și apoi mai compunea și valsuri, care se dansau la balurile de la Curte. Cu câțiva ani în urmă, când se pomenise din senin cu o moștenire, își cumpărase o mică proprietate în arhipelag, unde, sub pretextul că face agricultură, își petrecea timpul vânând păsări de apă și fete. Îl interesa însă și politica. La ultimele alegeri parlamentare fusese pe lista candidaților liberali și poate că ar fi fost votat dacă și-ar fi dat seama cât de important este să adopți o atitudine mai clară în legătură cu abstinența de la alcool.

Purta un costum de flanelă, de un alb imaculat, și o pălărie veche de paie, murdară și cam diformă. Ateriză dintr-un salt pe debarcader și își adună în jurul său cvartetul. Conțopistul de la Vamă, Lovén, era un bărbat falnic, blond, cu obrazul trandafiriu, puțin cam rotofei și cu fața cam de păpușă. Își luă poziția și scoase câteva note de probă. Studentul Stjärnblom, un tânăr din Värmland[4], lat în umeri și cu privirea profundă, sfioasă, se ținea mai la o parte. Bătrânul Stille și Filip li se alăturară, baronul dădu tonul pentru *Sus flutură din nou drapelul cântăreților* și, cântând, se îndreptară cu toții spre căsuța roșie, pe a cărei verandă sclipeau pahare și sticle printre lujerii de hamei.

Se făcea din ce în ce mai întuneric și pe cerul palid dinspre nord licărea deja Capella, steaua serilor de august.

Lydia stătea la balustrada verandei. Mai toată seara nu făcuse altceva decât să alerge între bucătărie și verandă cu „potirele” – ăsta era cuvântul ei pentru sticle, pahare și întregul inventar al gospodăriei. Trebuia să se ocupe singură de servit – Augusta, bătrâna lor jupânească,

pe care o aveau de doisprezece ani, sfârâia ca un fier de călcat fierbinte ori de câte ori aveau musafiri și, din principiu, nu se arăta la față.

Și acum Lydia era puțin obosită.

Cântecele răsunaseră unul după altul în liniștea serii, tulburată doar de mărunte dispute ale tenorilor, întrerupte însă de clinchetul de pahare umplute cu trei feluri de băuturi spirtoase răcoritoare. Acum cântăreții ședeau în liniște și pace pe băncuțele din verandă. Lydia, rămasă în picioare, privea în depărtare cum se lăsa amurgul. Vorbele bărbaților îi ajungeau la ureche, dar aproape că nu le auzea, ochii i se măriseră de lacrimi și deodată își simți inima grea, grea de tot. I se părea întotdeauna că iubitul ei se afla departe când îl vedea împreună cu alți bărbați. Și era doar la câțiva pași de ea.

Își auzi tatăl spunând:

— Ai fost la expoziție, Freutiger?

Era vorba despre Marea Expoziție din vara lui 1897.

— Da, am trecut ieri pe acolo, pentru că tot mă aflam în oraș. Și, după cum mi-e obiceiul – am fost la cel puțin o sută de expoziții internaționale, din astea colosale –, am întrebat de cum am intrat unde-i dansul din buric. N-aveau dans din buric! M-a luat cu leșin. Și așa am nimerit la expoziția de artă. Apropo, ai ceva acolo?

— Pe naiba. Eu nu expun niciodată. Și uite că tot vând. Dar m-am dus săptămâna trecută. Și pot spune că ai ce vedea. E un danez care a pictat un soare de-ți ustură ochii când îl privești. Extraordinar de bine făcut! Dar cum dracu' să poți ține pasul cu vremea și să înveți toate trucurile moderne? Mie mi-a trecut vremea… Hai noroc, Lovén! Văd că nu bei nimic, Stjärnblom. Noroc! Cândva, prin anii '80, începusem să mă simt al dracului de prăfuit și mi se făcuse poftă să merg și eu în pas cu moda. Soarele nu mai era la modă și lumea începuse să se sature de pinii mei. Atunci

am clocit *Construcții anexe pe vreme întunecată și rece*. Am fost al dracului și nu m-am dus să vând lucrarea la Fürstenberg sau la Muzeul din Göteborg. Și ce să vezi și să nu crezi? A nimerit la Muzeul Național și acolo a rămas până-n ziua de azi. Atunci m-am declarat mulțumit și m-am întors la pinii mei. Asta e!

— Noroc, hoțomanule, spuse Freutiger. Tu și cu mine am văzut toată șarlatania lumii, până la capăt. Lovén nu poate privi decât spre culmi, că e tenor. Iar Stjärnblom e prea tânăr. Tinerii n-au ochi decât pentru ei înșiși; pe noi, ăștilalți, ne privesc ca pe niște elemente decorative dintr-un tablou. Nu-i așa, Arvid?

Lydia tresări auzind numele. Arvid… Cum de putea și altcineva să-i spună așa?

— Noroc! răspunse Stjärnblom.

— Hai, fii puțin mai vesel, băiete, continuă baronul. Ce-i cu tine?? Ți-e dor de munții tăi din Värmland?

— Despre care munți ar putea fi vorba?

— Ei, de unde să știu eu, spuse Freutiger. Am călătorit peste tot, numai în Suedia nu. Și singura mea legătură cu Värmland este că bunica (din partea lui tata) l-a iubit în tinerețe pe Geijer[5]. Povestea e următoarea: Geijer mergea cu bunica la patinaj pe un lac din Värmland – nu-i pe acolo un lac, Fryken? Ba da. Erau, așadar, pe Fryken – cândva, pe la început de secol. Să zicem 1813, pentru că a fost în anul ăla o iarnă foarte geroasă. Ei, și întâmplarea a făcut că bunica a căzut pe spate și Geijer i-a văzut picioarele. Erau mult mai scurte și mai groase decât crezuse el. Așa s-a stins flacăra aceea! Bunicul, care era proprietar de fabrică și om practic, fără aere de estet, a luat-o el. Și așa se face că pe mine mă cheamă Freutiger, că am venit pe lumea asta și că acum sunt aici și mă bucur de frumusețea naturii. Da, da!

De la un timp, conțopistul Lovén dădea semne clare de neliniște. Tușea și își dregea glasul. Și

deodată se ridică și începu o arie din *Mignon.* Frumoasa lui voce răsuna din plin, numai că tonul era ceva mai blând ca altădată: „în fericirea ei de copilă neprihănită/ nu putea crede/ că din jarul recunoștinței/ va izvorî curând *iubirea…”*

Lydia coborâse pe peticul de nisip din fața verandei și rupea frunze dintr-un tufiș de dracilă, pe care apoi le strivea între degete. Studentul Stjärnblom se ridicase de la locul lui și stătea acum lângă balustradă, unde stătuse ea cu câteva clipe în urmă. Lidia o luă agale pe una dintre aleile grădinii. Era deja întuneric între boschete. Se opri la intrarea umbrarului cu liliac. Auzea vocea domnului Lovén: „Vino, primăvară, să-ți așezi minunăția de culori pe obrazul ei și pe iniii-mă…”

Ei, la si bemol minor a scrântit-o puțintel.

Auzi pași pe nisip.

Știa bine pașii aceia. Știa ai cui erau. Și se ascunse în umbrar.

O voce șoptită:

— Lydia…?

Un „Miau!” se auzi din umbrar.

Dar imediat se căi, i se păru o prostie că mieunase ca o pisică și deloc nu pricepea de ce făcuse așa ceva. Își întinse brațele spre el: Arvid – Arvid…

Se întâlniră într-un sărut prelung.

Și pentru că sărutul nu-i era de-ajuns, șopti:

— Mă iubești puțin?

Își piti capul la pieptul lui și tăcu.

După câteva clipe, spuse:

— Vezi steaua aia de-acolo?

— Da.

— E Luceafărul?

— Nu, nu poate să fie, răspunse el. Acum Luceafărul se duce la culcare odată cu soarele. E cu siguranță Capella.

— Capella. Ce nume frumos.

— Da, e frumos. Dar înseamnă Capră. Și de ce îi spune Capră habar n-am. De fapt, n-am habar de

nimic.

Tăceau amândoi. În depărtări se auzea cristeiul.

Ea spuse:

— Cum de mă iubești?

Și iar își ascunse capul la pieptul lui și tăcu.

— Nu ți-a plăcut cum a cântat Lovén adineauri? o întrebă el.

— Da-a, răspunse ea. Are voce frumoasă.

— Și nu-i așa că Freutiger e hazliu?

— Ba da. Te distrează să-l asculți. Și, în fond, nu-i om rău.

— Nu, dimpotrivă…

Stăteau lipiți unul de celălalt, legănându-se și privind în sus, la stele.

Arvid zise:

— Dar din pricina ta cântă Lovén fals, pentru că-l copleșește emoția; și de dragul tău își debitează Freutiger minciunile. Sunt amândoi îndrăgostiți de tine. Așa, ca să știi. Și ca să poți alege.

Și izbucni în râs. Lydia îl sărută pe frunte. După câteva clipe șopti, pe jumătate pentru ea însăși:

— Cine poate ști ce se petrece acolo, înăuntru…

— Nimic deosebit, răspunse el. Și apoi, nu e totdeauna bine să știi…

Ea îi răspunse, privindu-l fix în ochi:

— Eu *cred* în tine. Îmi e de-ajuns. Numai faptul că o să fii iarna asta la Stockholm și că uneori o să ne putem vedea, numai asta, și mi-e destul. Ai să-ți faci practica la Norra Latin?

— Da, acolo. Bineînțeles că profesor n-am de gând să mă fac. E *prea* trist. Dar dacă tot am diploma, e bine să-mi fac și stagiul. Și probabil că până una-alta o să fiu suplinitor – în timp ce aștept.

— Aha, în timp ce aștepți… ce?

— Nu știu. Poate nimic. Ceva de făcut, care să merite – dar nu prea știu ce… Dar profesor, nu, nu vreau să fiu. Asta nu-i un viitor – nu pentru *mine.*

— Da, zise ea, viitorul – ce știm noi despre viitor…?

Rămaseră timp îndelungat sub tăcerea stelelor.

Și ea, aducându-și aminte de ce spusese el celorlalți în verandă, zise:

— Nu sunt munți înalți acolo, la voi, în Värmland? Eu credeam că sunt.

— O, nu, spuse el, sunt munți mai înalți decât aici, dar munți adevărați nu sunt. Și mie nici nu-mi plac munții – adică îmi place să-i urc, dar nu să trăiesc înghesuit între ei. Se vorbește despre peisaj montan – ar trebui să i se spună peisaj al văilor. Oamenii trăiesc jos, în văi, nu pe vârful munților. Și pe urmă, munții stau în calea soarelui, ca blocurile înalte de pe o alee, așa că prin părțile de unde sunt eu mai toată după-amiaza e învăluită într-un amurg albastru și rece ca gheața. Cu adevărat frumos e foarte puțin timp în mijlocul zilei, atunci când soarele e la zenit, sau ceva mai devreme, exact deasupra câmpiei râului Klara; atunci vezi toată minunăția inundată de o lumină frumoasă, doar atunci poți privi înspre miazăzi, doar atunci vezi cum soarele și lumina cuprind toată valea și îți spui: acolo începe lumea.

Lydia nu-l asculta decât pe jumătate. Auzi „soarele” și „acolo începe lumea”. Și mai auzi cristeiul pe câmp.

— Da, lumea, spuse ea, lumea… Arvid, crezi că tu și cu mine ne-am putea clădi o lume care să fie doar a noastră?

Și el răspunse la fel de pierdut în gândurile lui, pe jumătate absent:

— Putem să-ncercăm, nu?

Deodată se auzi, din verandă, glasul baronului:

— Cântăreți! Cântă-reeți! Sus paharul! Sus paharul!

Ea îi înlănțui gâtul cu brațele și îi repetă în șoaptă la ureche:

— Cred în tine. *Cred* în tine. Și pot să *aștept.*

Din nou se auzi vocea lui Freutiger:

— Cântă-reeți!

O luară pe alei diferite și, cu pași grăbiți, ajunseră la verandă, din direcții opuse.

Lydia stătea la fereastra deschisă și privea noaptea de vară cu ochi înlăcrimați. Lima lumina apele golfului pe care vedea, îndepărtându-se, vasul cântăreților. Se opriseră din vâslit și cântau o serenadă în onoarea ei.

Cântau *Warum bist du so ferne.* Vocea de tenor a conțopistului Lovén răsuna frumos în liniștea nopții. Baronul Freutiger cânta în același timp basul unu și doi, sau cel puțin așa își închipuia el. Și, la mijloc, putea să urmărească glasul iubitului ei.

Warum bist du so ferne,
O, mein Lieb!
Es leuchten mild die Sterne,
O, mein Lieb!
Der Mond will schon sich neigen
in seinen stillen Reigen.
Gute Nacht, mein süsses Lieb.
Gute Nacht, mein Lieb.[6]

Lydia se prăbuși pe un scaun și plânse de fericire și oboseală. Apucă deodată un portbuchet demodat din argint aurit și cu mâner din porțelan albastru-turcoaz, care atârna într-un cui sub oglinjoară, și îl udă cu sărutări și lacrimi. Fusese al mamei ei – purtase în el buchetul de mireasă.

Cântecul se stinsese și barca se îndepărta alunecând în ritmul vâslelor. Lovén și Stjärnblom mânuiau fiecare câte o vâslă, iar Freutiger era la cârmă. Fie că erau toți trei îndrăgostiți de aceeași fată, fie că aveau vreun alt motiv, oricum, nici imul nu scotea o vorbă.

Baronul era îmbufnat. Stătea acolo, la cârmă, și se gândea la ce spusese și la ce nu spusese. Ceruse sau nu ceruse mâna fetei? Ei personal nu-i ceruse direct mâna, o făcuse vag să priceapă, doar așa, din

când în când, că era prima lui iubire adevărată. Dar la un moment dat, cam după grog, stătuse de vorbă între patru ochi cu bătrânul Stille, căruia trebuie să-i fi spus ceva, poate mai deslușit și mai hotărât, fiindcă își amintea cât se poate de limpede că bătrânul Stille îi răspunsese: „Tu și Lydia? Să vă căsătoriți? Nu ți-e rușine, porc bătrân!”

Conțopistul Lovén mânuia vâsla din dreapta și se uita la stele. Recapitulă în gând toate cântecele pe care le cântase în timpul serii. Și era convins că felul în care cântase *nu putea să nu topească* inima oricui. Cântase el fals câteva note, dar orișicât! După el, șansele îi erau cât se poate de mari.

Studentul Stjärnblom vâslea pe partea stângă cu ochii închiși. Cugeta la un lucru pe care i-l spusese Lydia în umbrar. Spusese: *cred* în tine. Doamne sfinte, sigur că era foarte bine! Foarte îmbucurător și bine – dacă s-ar fi oprit acolo… Dar pe urmă mai spusese: pot să *aștept.* Și asta nu era bine – nu era bine! Nu suport să știu că stă cineva și m-așteaptă. Că stă și așteaptă cineva ceva de la mine. Dacă trebuie să mă gândesc tot timpul la asta – păi atunci n-are să se aleagă nimic de mine…

Dar la urma urmelor, își spuse, am douăzeci și doi de ani, și toată viața în față. Să mă leg eu acum – pentru toată viața? Nu, trebuie să mă feresc, nu trebuie să mă leg. Trebuie mai întâi să profit și eu puțin de viață.

Dar în același timp simțea că un val fierbinte îi străbătea întreaga ființă, de îndată ce își amintea de sărutările ei. Și se întreba dacă era cu adevărat o fată nevinovată.

Acestea erau gândurile studentului Stjärnblom în timp ce, cu ochii închiși și dinții încleștați, vâslea pe partea stângă în apa liniștită a nopții, care oglindea vârfuri de brazi și stele.

Era o zi liniștită, cenușie, cu cerul mai mult acoperit, pe la început de octombrie.

Arvid Stjärnblom se plimba pe Djurgården[7] urmând drumul străjuit de ulmi cu trunchiuri negre, aplecate înspre apa tăcută a canalului de la poalele dealului stâncos unde se află Skansen. Depășise zona Expoziției.

Expoziția se închisese de câteva zile. Se opri o clipă și privi înapoi. Pereții din carton ai „Vechiului Stockholm" erau deja făcuți ferfeniță de ploaie și de vânt și, pe zi ce trecea, prăpădul înainta asupra frumosului târg multicolor care fusese acolo în timpul verii. Doar cupola cu cele patru minarete strălucitor colorate ale Pavilionului Industriei rămăsese neclintită, iar în colțul de miazănoapte, printr-o spărtură în pătura de nori, tocmai se ivise soarele. Era jos de tot, chiar la marginea cercului de negură de deasupra orașului ce se zărea în depărtare, și răspândea o lumină ca de argint palid, învechit, cu crâmpeie de aur spălăcit.

Arvid Stjärnblom privi îndelung soarele, orașul și expoziția în chip de „adio și la revedere" și apoi își văzu de drum.

Își începuse nu demult stagiul la liceul Norra Latin, cu limba maternă și istorie-geografie ca materii principale, și aproape în același timp căpătase, printr-o rudă îndepărtată, Markel, postul de corector și ucenic la un mare cotidian. Dar acum nu la asta se gândea el. Se gândea la Lydia.

Nu trecea o zi și rareori o singură oră, atâta timp cât era treaz, fără să-i apară în gând Lydia. Și își spunea adesea: asta nu poate fi altceva decât *iubire*; mi-e teamă că nu se poate numi altfel… Dar luase hotărârea să nu o caute la Stockholm, să lase întâmplarea să hotărască. Și nici nu stabiliseră ceva precis în ultima seară când se văzuseră acolo, la Runmaro – dar sigur, atunci nici nu știau ei că se vedeau pentru ultima dată în acea vară… Totuși, nu i se părea că ar fi putut să-i facă o vizită acasă.

Bătrânul Stille și frații ei îl priveau, desigur, doar ca pe o cunoștință de vacanță și s-ar fi mirat să-l vadă că-și face așa, pe neașteptate, apariția la ușa micului lor apartament mansardat de pe Soder[8]. Ar fi însemnat pur și simplu să dezvăluie faptul că „era ceva” între el și Lydia. Pentru că nici lui Filip, nici lui Otto și nici bătrânului Stille nu le-ar fi trecut prin cap că vine de dragul lor.

Nu…

Deodată, o veveriță cu blana sură și deja cam zbârlită de aerul tomnatic îi apăru în pași de dans de-a curmezișul drumului și, oprindu-se din țopăit, șezu să se uite la el – curioasă, jucăușă și cu o sfială care lui i se păru cochetărie puțin studiată. Se opri și el din mers și se uită fix în ochii negri și perlați ai micului animal. Pe urmă, într-o clipită, veverița o zbughi sus, într-un copac, făcând spirale rapide în jurul trunchiului…

Arvid trecu de Sirishov, ajunse la Rosendal[9] și o luă la dreapta. De acolo porneau multe drumuri. Alese unul la întâmplare.

Nu, nu putea să meargă în vizită. Să-i scrie oare și s-o roage să se vadă cu el undeva, de exemplu aici, pe Djurgården? În niciun caz nu putea s-o ia ca pe o insultă – după toate sărutările de astă-vară… Dar…

Dar avea o reținere, nu-i venea să-i scrie și s-o roage ceva, când el nu putea oferi nimic. Era un nimeni – absolut nimeni.

Lui Arvid Stjärnblom nu-i lipsea demnitatea, dar nu avea încredere în sine. Nu se considera un ratat sau un tip fără valoare, dar se îndoia că ar putea, într-un viitor relativ apropiat, să-și scoată la lumină calitățile care pasămite zăceau în el. Și partea cea mai proastă era că nu avea încredere în propriile sentimente. Mai fusese îndrăgostit de câteva ori și îi trecuse…

Nu, cel mai bine e să lași timpul să rezolve lucrurile. Să hotărască întâmplarea…

Se opri și desenă ceva cu bastonul în praful de pe drum.

Și apoi, ce-ar putea să iasă din toată povestea asta – cum ar putea să se sfârșească? De căsătorie nici nu putea fi vorba. Și… s-o „seducă”?

Nu voia nici măcar să se gândească la așa ceva. Dacă ar reuși, i s-ar duce de râpă tot respectul pe care-l are față de ea. Și dacă n-ar reuși, și-ar pierde ultima fărâmă de respect pentru propria persoană.

Dar… dar, Doamne, ce dor îmi e de ea! Și nu ne-am întâlnit decât de câteva ori – n-am văzut-o decât de câteva ori…

Nu, de fapt *o văzuse* o dată în toamna asta. În seara aceea când se sărbătorea jubileul guvernului regal, și orașul era iluminat, și erau focuri de artificii, și era o înghesuială de abia te puteai mișca. Se afla prins într-o masă de oameni la colțul dintre piața Nybroplan și strada Birgerjarl, când trecuse cortegiul cu cel mai frumos rege al Europei – un bărbat de aproape șaptezeci de ani stând *în picioare* în călească, asemeni unui general roman triumfător… Un șef de restaurant, în vârstă și el, și cam slab de minte, își ieșise din fire de teama anarhiștilor și urla: „II omoară pe rege, îl omoară pe rege!”… în secunda următoare, zărise obrazul Lydiei, la doar câțiva pași de unde stătea el. Era atât de înghesuit, încât nu putuse nici măcar să-și clintească brațul ca s-o salute. Trebuise să se mulțumească cu o înclinare a capului – cu pălăria pe cap! Și acum, amintindu-și, se făcea roșu la față. Dar Lydia îl văzuse și dăduse din cap în semn de răspuns.

Pe urmă se pierduseră în mulțime, în direcții diferite.

Și apoi colindase ore întregi, toată seara, doar-doar o s-o mai întâlnească… De pe cheiul dinspre Strömgatan văzuse câteva siluete mici, negre, mișcându-se pe acoperișul uneia din aripile palatului care dădea spre Baltică. Era regele, care ieșise să privească focurile de artificii împreună cu

nobilii lui invitați. Dintr-odată, mulțimea de oameni din jurul lui Arvid începuse să se frământe și auzise pe cineva spunând că regele *cânta.* „E o arie din *Robert”,* adăugase un altul. Și lui Arvid chiar i se păruse că auzea acorduri de harpă prin văzduh.

Dar pe Lydia n-o mai văzuse…

Ce straniu că n-o văd niciodată, se gândea el. Îmi petrec tot timpul liber hoinărind pe străzi și prin locuri unde îmi închipui că aș putea s-o întâlnesc.

Și, într-adevăr, bătea aproape în fiecare zi, de vreo două-trei ori, Västerlånggatan[10], de la un capăt la altul. Ea locuia în partea de sud a orașului și era imposibil să n-o poarte din când în când drumurile și mai spre nord. În cazul ăsta, ar trebui să treacă și pe Västerlånggatan. Uneori își încerca norocul pe Stora Nygatan sau Skeppsbron. Dar probabil că ea, tocmai atunci, era pe Västerlånggatan.

Iar pentru el era ceva extrem de neobișnuit să se plimbe pe Djurgården.

Se așezase pe o bancă.

Acolo unde ședea el era încă lumină. Nu erau copaci înalți în apropiere și, dacă ai fi vrut, puteai chiar să citești.

Arvid Stjärnblom își aminti pe neașteptate că avea două cărțulii în buzunarul de la haină. Două cărțulii de care-și făcuse rost cu un scop anume și pe care, așadar, trebuia să le citească. Stătuse într-o seară de vorbă cu niște colegi – câțiva tineri suplinitori și alți stagiari – și discuția îi purtase la predarea religiei. Căzuseră cu toții mai mult sau mai puțin de acord că era primejdios ca întreaga educație morală să aibă drept bază religia creștină, adică o bază care pentru foarte mulți, poate pentru cei mai mulți, se zdruncină și se surpă chiar înainte de terminarea anilor de școală. Era nevoie de o schimbare, dar nu reușiseră să se înțeleagă asupra

celei mai bune soluții. Unul dintre ei vorbise despre niște cărți de morală, neutre din punct de vedere religios, care deja se foloseau în școlile de stat din Franța. Arvid se simțise de îndată mort de curiozitate să vadă manualele cu pricina, luase pe loc hotărârea să facă rost de ele, iar azi tocmai sosiseră la librărie; pe acestea le avea în buzunar.

Dar, de fapt, la ce-i trebuiau? Nici el nu știa prea bine. Bineînțeles că nu simțea cine știe ce imbold să scrie el personal un „manual de morală". Numai titlul și ar fi fost suficient pentru ca toată cartea să ajungă de râsul lumii. Dar oricum… oricum… Avea o presimțire că exista totuși acolo o problemă de rezolvat… sau un gol de umplut… *Cum* anume trebuia rezolvată problema nu știa încă, dar și mai puțin știa dacă tocmai ei era persoana în stare s-o rezolve.

În ultimele minute, cerul se mai înseninase și soarele palid de toamnă își arunca lumina peste o bancă goală dintre doi brazi. Se instală acolo și începu să citească.

Primise două cărți. Una pentru școala medie elementară (se observa imediat după cum arăta), cealaltă pentru un stadiu școlar superior.

O alese pe cea dintâi, *Manuel d'éducation morale, par A. Burdeau, Président de la Chambre des députés.*

Arvid tresări. Președintele Camerei Deputaților! Al treilea om de vază din Franța! Deasupra președintelui Consiliului de Stat! Și se pune chiar el să scrie o cărticică pentru școlarii săraci de pe tot cuprinsul țării lui! Era mai mult decât impresionant; era emoționant.

Și începu să citească.

„Dragi copii, *lecțiile de morală* ne învață cum trebuie să ne comportăm acum și în viitor, ca să fim *oameni onești și buni francezi,* aidoma celor care au trăit înaintea noastră."

— Mda. Hm. „Aidoma celor care au trăit înaintea noastră”… Hm…?

Răsfoi mai departe.

„În ce constă cea mai mare pacoste a ignorantului? – Cea mai mare pacoste a ignorantului constă în faptul că nu înțelege cât de enorm de regretabilă este situația în care se află.”

Hm!

„De ce sunt cunoștințele prețioase? – Cunoștințele sunt prețioase fiindcă ne înlesnesc drumul spre onestitate.”

Hm?… Hm?…

„Există ceva la fel de folositor pentru om ca hrana și hainele? – Da, există ceva la fel de indispensabil omului precum hrana și îmbrăcămintea: *educația morală.”*

Pe Arvid începuse să-l apuce amețeala. Era o bătaie de joc! Să fie oare domnul A. Burdeau, președintele Camerei Deputaților și cel de-al treilea om de vază al Franței, un farsor? Sau chiar era posibil ca lucrurile astea să le intre în cap școlarilor francezi? Așa ceva ar fi imposibil cu copiii suedezi. Nu, n-are niciun rost să-ți pierzi timpul cu domnul A. Burdeau. Probabil că își îndeplinește cu demnitate datoriile lui de președinte al Camerei Deputaților, dar în privința *asta* e clar că habar n-are cum trebuie făcut… Și, de fapt, nici eu n-am…

Distrat, răsfoi mai departe, dădu peste afirmații ca de exemplu aceea că profesorul este un *funcționar* (scris cu litere groase) reprezentat al *statului,* sau peste îndemnuri la igienă și unele invective la adresa lui Napoleon III și a celui de-al Doilea Imperiu… Până când ajunse la ultima pagină:

1. Care sunt oamenii pe care-i iubim în mod natural?

— În primul rând părinții, apoi cei pe care îi cunoaștem și care au fost buni cu noi.

2. Care sunt cei pe care îi iubim fără să-i cunoaștem? – îi iubim pe concetățenii noștri fără să-i cunoaștem.

3. Pe cine mai trebuie să iubim? – Trebuie să-i iubim pe toți oamenii, chiar și pe cei care nu sunt francezi.

4. Îi putem iubi pe nemți? – Nu putem să-i iubim pe cei care au făcut rău Franței și care îi oprimă pe francezi în Alsacia și Lorena.

5. Ce trebuie să facem într-o astfel de situație? – Datoria noastră este să-i scoatem de acolo pe frații care ne-au fost răpiți.

6. Avem oare datoria ca după ce eliberăm Alsacia și Lorena să le plătim nemților pentru răul pe care ni l-au făcut?

— Absolut nu; ar fi un lucru nedemn pentru un francez.

7. Cum sunt națiunile unele față de altele? – Națiunile sunt egale unele față de altele.

8. Cum se raportează națiunile la întreaga omenire? – După cum cetățenii sunt membri ai aceleiași națiuni, tot așa națiunile sunt membre ale întregii omeniri.

9. În ce constă onoarea Franței? – Onoarea Franței constă în aceea că s-a gândit întotdeauna la binele tuturor națiunilor.

Și la sfârșit de tot:

Vive l'Humanité! Vive la France!

Arvid rămase pe gânduri.

Nu, domnule Burdeau, își spuse, nu așa trebuie făcute lucrurile, asta-i sigur, pentru că în cazul ăsta ne putem păstra catehismul nostru străvechi. Dar, în fond, nu sunt chiar foarte sigur.

În lumina palidă a unei raze de soare, departe, la o cotitură a drumului, văzu că se apropiau două siluete. În ciuda distanței, își dădu imediat seama

că erau o tânără și un bărbat în vârstă. Și îl străfulgeră un gând:

„Ce-ar fi să fie Lydia cu taică-său…”

Inima îi bătea tare de tot și simțea că se făcuse roșu ca focul. Își ascunse instinctiv fața în spatele cărții, dar nu putea să nu tragă cu ochiul pe deasupra foilor. Și într-o secundă se dumiri:

Lydia *era.* Dar nu alături de tatăl ei, ci de un domn mai în vârstă, să tot fi avut vreo cincizeci și ceva de ani… Scund, barbă încărunțită și, în general, ceea ce s-ar numi un bărbat distins.

Când trecură prin fața lui, se sculă de pe bancă și salută. Lydia își înclină capul adânc, în chip de răspuns, dar ochii nu-i întâlniră privirea. Domnul mai în vârstă îi răspunse și el la salut.

Îi văzu dispărând la următoarea cotitură a drumului. Când își aruncă din nou, în treacăt, ochii pe carte, observă că o ținea de-a-ndoaselea.

Arvid apucă acum a doua carte, cea pentru ciclul școlar superior, și o răsfoi la întâmplare.

„Legea moralei este aceeași pentru toată lumea, indiferent de climă, rasă, vârstă, sex, inteligență; orice ființă omenească trebuie să o cunoască: ea este *universală* și *limpede.* Porunca ei se rezumă în două cuvinte: *fă bine, nu face rău-,* întreaga omenire pricepe aceste cuvinte, deoarece conștiința ne spune tuturor, din străfundurile ființei noastre: *Asta e bine, asta nu e bine.”*

Arvid își puse cartea în buzunar, unde o avusese înainte pe cealaltă, și o porni spre oraș. Începuse să se întunece.

Se opri o clipă din mers: uitase să verifice cum îl chema pe autor. Scoase din nou cartea și citi pe copertă: Léopold Mabilleau, Docteur ès lettres, Directeur du Musée social.

Mă întreb, se gândi el, dacă domnul Léopold Mabilleau e în toate mințile…

*

Arvid Stjärnblom închiriase o cameră mobilată pe Dalagatan. Era mică și sărăcăcios mobilată, dar avea o vedere amplă spre apus, unde se zăreau cartierul Sabbatsberg și parapetul cenușiu de granit de pe Kungsholmen[11], unde se termina orașul.

După o scurtă cină solitară la S.H.T.[12], intră în singurătatea cămăruței lui.

Aprinse lumina, dar nu trase perdeaua. Era frig în cameră. Făcu focul, pe care gazda i-l pregătea în sobă în fiecare dimineață și pe care îl aprindea el după-amiaza, pentru puținele momente petrecute acasă. Pe la orele nouă trebuia să plece la ziar.

Începu să desfacă foile unei cărți nou-apărute – *Inferno* de Strindberg. Dar se opri repede din treabă, cu gândurile aiurea și învârtind în mână cuțitul de tăiat hârtie.

Cine putea să fie domnul acela în vârstă?

Vreun prieten vechi de familie, unul căruia îi zicea „unchiul”, cu care s-o fi întâlnit din întâmplare și care o însoțea fără să-i ceară permisiunea…

Da, așa trebuie să fie… Probabil că așa era.

Dar oricum… Simțise ceva straniu. În piept.

Voia să alunge sentimentul acela și să se gândească la altceva.

Și așa, din senin, începu să cugete la numele lui. „Arvid Stjärnblom.”

Își detesta numele. Prenumele nu-i plăcea fiindcă era și al celui mai adorat tenor din țară și, printre bărbați, tot ce avea de-a face cu tenorii era considerat ridicol. Și numele de familie – „Stjärnblom”! Ce nume tipic pentru enorma clasă suedeză de mijloc, adică format din denumirea unor obiecte din natură, de cele mai multe ori câte două laolaltă, și fără nicio legătură între ele. „Nordkvist”[13] – ce legătură are un punct cardinal cu o rămurea? „Soderlund”. Ei, sigur, îți poți imagina o dumbravă așezată în sud, dar dacă din întâmplare te afli la sud de ea devine Nordlund! Și „Stjärnblom!” O stea și o floare servite pe aceeași

farfurie – prea frumos ca să fie adevărat! Mai dă-o-ncolo de treabă!

— Dar… dar cine să fie acel distins domn?

…Și uite că taică-său, bătrânul silvicultor din Värmland, purtase numele Stjärnblom mai bine de șaizeci de ani fără să-i treacă vreodată prin cap că ar fi un nume caraghios. Și nici tatălui său, adică bunicului său. Și atunci n-am decât să-l accept și eu. Că doar n-oi fi eu mai grozav decât străbunii mei.

Dar pe străbunicul lui nu-l chemase Stjärnblom. Îl chemase Andersson. Și pe vremea aceea Andersson nu era nume de familie, însemna doar că era băiatul unuia pe care-l chema Anders.

Așa că ceea ce știu eu despre originea mea se rezumă la faptul că tatăl bunicului meu era fiul unuia cu numele de Anders. Și mulți nu știu nici măcar *atât* despre originea lor!

Deodată îi veni în minte *hidalgo,* titlul folosit de mica nobilime spaniolă și care înseamnă „fiu de om respectabil”.

Bine, dar depinde unde te afli. În locul unde m-am născut, simt și eu „fiu de om respectabil” al „cuiva”; cineva destul de sărac, însă bine cunoscut și respectat. Dar aici sunt un nimeni. În cel mai bun caz, aici doar băiatul meu ar putea fi *hidalgo,* dacă o să am vreodată un băiat… Dar mai mult ca sigur că n-o să am. Până să ajung eu să-mi pot permite să aduc copii pe lume, am să fiu atât de bătrân și de ramolit, că n-am să-mi mai pot permite…

Dar *cine* era distinsul domn…?

O fracțiune de secundă crezuse că-l recunoaște, după o poză dintr-un ziar. Dar nu-i venea deloc în minte cine era.

Începu să patruleze prin cameră. Doi, trei pași înainte – doi, trei pași înapoi. Mai mare decât atât nu era camera.

Se opri să privească nordul regiunii Värmland, pe harta care atârna deasupra canapelei. Prima

măsură luată când se mutase în camera asta fusese să dea jos tablourile înfiorătoare ale gazdei. El nu avea niciunul de pus în loc și își aminti că, tot robotind, se gândise zâmbind: „Iată deviza vremurilor prezente: nu-i mare lucru să dărâmi, dar să clădești?” – Oricâtă bunăvoință ar avea, tot n-ar fi în stare să creeze un tablou care să se compare chiar și cu cea mai jalnică din toate urâțeniile pe care le azvârlise într-un colț cu gunoaie. Asta nu-l împiedica totuși să vadă că tablourile erau niște mâzgălituri. Așadar, în lipsă de altceva, își agăță acolo harta cu Värmland.

Lăsă restul tapetului unde atârnaseră „tablourile” să-și spună singur povestea – un tapet brun-roz, uitat acolo de prin anii optzeci. De ce să-i pese lui cum arăta o cameră unde se afla doar în trecere?

Stătea și se uita fix pe hartă. Citi numele atât de dragi și atât de bine cunoscute ale locurilor, conacelor și munților. Stollet, Dalby, Ransby, Gunneby, Långav, Likenäs, Transtrand, Branäsberget, Femtåberget…

Femtåberget.[14] Ce bine-și amintea de el. Era ca o umbră mare și albastră, chiar la sud de casa lui părintească. Comparat cu Chimborazzo, nici nu-i puteai spune munte. Dar acolo unde-l așezase întâmplarea îi zicea munte, și era cel mai înalt munte din împrejurimi. Privit dinspre nord, te izbea frumusețea arhitecturală a contururilor, ca și cum ar fi fost desenate după niște calcule bine gândite, dând parcă o semnificație anume celor trei vârfuri, cel mijlociu fiind cel mai înalt. Când mergea la Liceul Latin din Karlstad și își petrecea vacanțele de vară acasă, le zicea vârfurilor acelora așa: *Progressus, Culmen, Regressus.* „Suiș – culme – declin!”

Dar cum de se numea muntele ăsta pitic Femtåberget? Semăna oare, privit dintr-un unghi anume, cu cele cinci degete de la picior? Nicidecum. Sau i s-a dat numele „Femtån” după

pârâul care curgea pe versantul său de vest și se vărsa în Klarälven? – Dar nu se poate ca un munte să capete numele unui pârâiaș care-și are izvorul undeva în munte. Ar trebui să fie exact invers. Ce mult poate spune un nume, sau ce puțin…

„Lydia Stille.” Ce frumos sună. Lydia Stille, Lydia Sti…

Se auzi soneria din hol. Ciuli urechile… Nu se duse nimeni să deschidă. Poate că nu era acasă gazda.

Nu-i venea să deschidă el. Își spuse că dacă e ceva important o să mai sune o dată.

Trecură însă câteva secunde, poate un minut, și nu mai sună nimeni. Atunci se duse să deschidă.

Pustiu. Și nimic în cutia de scrisori.

Se așeză din nou lângă sobă și învârti jăraticul. Focul era aproape stins. Stătea și se gândea la lucruri din trecut – la ultimul an de liceu din Karlstad. Și își aminti de doamna Kravatt, care în iarna aceea și în primăvara următoare, înainte de examenul de bacalaureat, îl inițiase în lumea marelui mister.

Doamna Kravatt era văduva portarului, avea vreo treizeci și ceva de ani și era cea mai pricepută bucătăreasă din oraș. Făcea mâncare și pentru prefectul județului când avea câte o cină cu mulți invitați. Și totuși, în viața ei particulară, mâncarea n-o interesa mai deloc; era, în schimb, nemaipomenit de lacomă de iubire. El se ducea pe la ea duminica dimineață, dar se întâmpla să mai dea o fugă și în pauza de prânz. Nu era singurul care se bucura de favorurile ei; le împărțea cu încă vreo cinci sau șase din colegii de școală. Când aducea uneori vorba despre această supărătoare chestiune, îi răspundea simplu și fără ocolișuri:

— Ce-i bun e bun, și nu-s nici eu altceva decât o ființă omenească!

Dar îi plăceau și versurile, și uneori putea să izbucnească în hohote de plâns când, stând cu ea în

pat, îi recita o poezie de Viktor Rydberg sau de Fröding.

Lua și bani, dar mai mult de formă și din decență. Taxa pentru liceeni era de două coroane. Dar dacă n-aveai bani gheață, era foarte ușor să-ți dea pe credit.

Ea făcea de fapt un bine de dragul binelui și lucrul ăsta e în general considerat ca fiind cel mai înalt nivel de conștiință morală la care se poate ridica un om.

Își amintea de ea cu deplină recunoștință și se îmbujora de jenă la gândul că încă îi mai era dator doamnei Kravatt patruzeci și două de coroane. Degeaba încerca el să invoce ca scuză morală faptul că cel puțin trei dintre colegii lui de clasă părăsiseră orașul aproape la fel de îndatorați ca și el.

Îi trecu deodată prin minte ce zicea domnul Léopold Mabilleau despre morală în cartea pentru ciclul superior. „Glasul conștiinței ne spune ce este bine.” în cazul acesta, domnul Mabilleau e la fel de inutil cum e și cartea pe care a scris-o! Doamna Kravatt știa și fără el ce e binele, și îl făcea! își urma „glasul conștiinței”.

Arvid mergea de colo-colo prin cameră. Doi, trei pași spre fereastră, doi, trei pași înapoi, spre soba de teracotă.

Se opri în fața hărții de deasupra canapelei – partea de nord din Värmland. Acolo se născuse, acolo își trăise cea mai mare parte a vieții. Acum era aici, în capitala țării, într-o cameră sărăcăcios mobilată, cu tapet brun-roz pe pereți. Ce-o să se aleagă de el? își aminti râul cel mare al copilăriei, râul cu trei nume: un nume în Norvegia, unde nu e decât un pârâiaș iute, care izvorăște dintr-un lac de munte, un alt nume în Värmland, unde își domolește cursul, astfel încât pe o întindere de șaptezeci, optzeci de kilometri este navigat de vapoare cu aburi, după care se lărgește și se face

lac, și un al treilea nume când devine fluviul cel mai mare al Suediei și își croiește drum spre mare, spre marea din apus, spre ocean.

Își aminti o poezie pe care o scrisese odată – chiar în primăvara aceea dinaintea examenului de bacalaureat – și reușise s-o publice sub pseudonim în *Karlstadstidningen.* Fusese în al nouălea cer de fericire când o văzuse tipărită în ziar. Își aduse aminte că de bucurie mersese pe jos vreo zece kilometri de-a lungul râului Klara, până la Lunden, și că, ajuns acolo, stătuse ore întregi pe o piatră de pe mal, fără să-și dezlipească ochii de pe imensa întindere albastră a lacului Vänern… Și se înțelege că, odată întors la Karlstad, nu putuse să nu urce până la doamna Kravatt, căreia îi citise poezia, după care își primise răsplata de poet…

Căută versurile în sertarul mesei de scris. Hârtia de ziar era deja îngălbenită.

MERGEAM CU MAMA PE UN DRUM LUNG

Mergeam cu mama pe-un drum lung
vara în amurg, spre țara mult visată,
cu munți albaștri și râuri cu apă liniștită.
Mâna mea-ntr-a mamei era cuibărită.
La vale drumul ne purta agale.
Acolo, pe oglinda râului, în soare străluceau
o sută de catarge. Tăcut șir de corăbii luneca;
ba cenușii erau, ba albe.
În larg, o insulă; și-acolo ochiul un oraș zărea,
cu roșii-acoperișuri, ziduri și creneluri,
prin care-un joc de umbre și lumini se tot vedea.
Dar dincolo de-acel oraș cu ziduri
era o altă lume, în cețuri negre ascunsă.
Acolo marea se afla, întinsă.

Spune-mi, mamă, spre mare
nu ne poartă calea noastră?
Voi putea răzbi eu oare

Să mă sui pe un vapor?
Căci îmi este tare dor
Să cârmesc spre țar-albastră.

Mama-mi zice cumpănit:
Stai așa, copil iubit!
Când vei crește, în curând,
ai să mergi la țărm, grăbit,
pe-o corabie te vei sui
și, pe valuri navigând,
țar-albastră-o vei găsi.
Acum trebuie răbdător să fii,
sângele în frâu să-l ții
și-ntr-o zi viața îți va da
o corabie albă, doar a ta,
cu lumină și noroc în ea.
Cu mână sigură să o cârmești
și-n lume ai să izbândești.
Întâi vei zăbovi-n acel oraș
cu turnuri luminate și creneluri.
Și n-ai să bănuiești, copile, bezna dintre ziduri.
Dar un timp acolo-ai să rămâi.
Mult, puțin, nici tu nu poți să spui.
Multe și grele bătălii vei da
pân-ce corabia norocului te va lua
și departe, departe te va purta.
Atunci bătea-vor clopote în turnul luminat
și alba corabie e gata de plecat;
e gata să te scoată din orașul
unde soarta-ți își avea ascuns lăcașul.
Și ai să navighezi în larg, pe valuri.
Dar dincolo de mare-s alte țărmuri.
Acolo este țara mult visată,
țara albastră, țara promisă,
care în veci îți va fi casă.
Asta-i credința mea aprinsă.

*

Așa credea măicuța mea.
Da-i mult de-atunci și am uitat
unde-i țara azurie,

cu munți înalți și ape line.
Și mama nu mai e de mult cu mine.
Și poate, cine știe, am visat?

…„Și mama nu mai e de mult cu mine.” Chiar așa era. Avea doar șase ani când îi murise.

Era aproape singura poezie pe care o scrisese în viața lui. În orice caz, singura pe care o scrisese până la capăt.

Nu, nu era poet. Privea viața prea la rece, prea sec, ca să fie poet. Nu fusese înzestrat cu fericita aptitudine de a se îmbăta cu iluzii, de a se lăsa purtat pe aripile viselor. Și poate că îi lipsea și acea desăvârșită inconștiență, indispensabilă poetului! Nu înseamnă că poetul n-ar avea și el o conștiință, dar conștiința lui e mai vaporoasă.

Nu, nu *asta* era ambiția lui. Să fie poet. Nu, mulțumesc!

Ambiție?…

„Dar *am* eu vreo ambiție?”

Merse prin cameră, doi, trei pași înainte, doi, trei pași înapoi – mai mare decât atât nu era camera – și se opri în fața oglinzii de la comodă.

„Ce ambiție am eu?” se întrebă.

Și i se păru că oglinda îi răspunse:

„Dacă *ai* cumva o ambiție, alta decât să treci cât de cât onorabil prin viață, atunci ea este…”

Se uita cu groază fix în oglindă. Nu, își spunea în gând, nu – era ca și cum ar fi *rugat* oglinda să tacă: nu, nu mai spune nimic…

Dar parcă oglinda tot îi răspunse:

„Ba da. M-ai întrebat și acum îți răspund. Dacă ai cumva vreo ambiție, atunci iată care e: să-ți faci un nume în istoria poporului tău. Nu în istoria literaturii sau într-un alt mic afluent al istoriei. În *însăși* istoria țării.”

„Pesemne că nu sunt în toate mințile, se gândi Arvid. Și atunci, trebuie cel puțin să mă strădui și

să par că sunt. Curând se face ora nouă și e momentul să plec la ziar.”

Își luă pălăria, haina și bastonul și ieși.

Toamna își urma cursul, amurgul venea din ce în ce mai devreme și străzile, ude de apa ploilor, luceau sub petele de lumină ale felinarelor și ale ferestrelor luminate…

Într-o seară, pe la sfârșitul lui noiembrie, Arvid se întorsese la redacție, venind de la Operă. Era puțin nervos: trebuia să scrie, pentru prima oară în viață, o cronică muzicală.

Fusese cam așa:

Pe la orele patru, în aceeași zi, se dusese la ziar să primească ordine pentru tura de seară și noapte. Trebuia să se adreseze lui Markel, redactorul adjunct, dar nu-l găsise imediat. În timp ce-l aștepta, fluiera adagioul din *Patetica* lui Beethoven, pe care, nu se știe din ce motiv, îl avea în cap și, în același timp, răsfoia ultimul număr al revistei *Ord och Bild*[15].

Una din ușile biroului rămăsese deschisă și, pe neașteptate, își făcu apariția șeful, dr. Doncker, care altminteri aproape niciodată nu se afla la redacție la o asemenea oră. Era un bărbat abia trecut de patruzeci de ani, chipeș și elegant – poate puțin prea chipeș și puțin prea elegant.

— Dumneavoastră, domnule Stjärnblom, fluierați *Patetica?* îl întrebă Doncker pe un ton cam fonfăit.

— Da, scuzați-mă!

— Dar nu face nimic. Chiar că se nimerește foarte bine. Uitați, veți merge diseară la Operă pentru o cronică. Debutează o tânără în rolul Margaretei din *Faust.* Criticul nostru muzical e bolnav, iar eu sunt invitat la o cină. La revedere!

Când cineva nu-și putea face treaba obișnuită, îl înlocuia chiar șeful, în persoană. Dr. Doncker fusese până nu demult docent în geologie, dar, după cum spunea Merkel, scria versuri în latinește mai bine decât proză în suedeză și, în fond, nu-l interesau decât afacerile și femeile. Cu toate acestea, era capabil să scrie acceptabil despre orice

– *„chiar* și despre monedele cufice”, pretindea Markel…

Într-adevăr, așa se petrecuseră lucrurile. Și acum studentul Stjärnblom ședea la mașina de scris și își muncea creierii.

Învățase foarte repede să scrie la mașină. Nu însemna cine știe ce economie de timp dacă avea de scris personal câte ceva, numai că asta se întâmpla mai rar: cel mai adesea, munca lui la redacție era să traducă articolele de politică externă din presa germană și engleză, pe care i le punea în față, subliniate cu creion albastru, „ministrul de externe”, sau foiletoane din *Le Journal,* pe care un alt șef de-al său i le sublinia cu roșu. Când era vorba de traduceri, putea scrie la mașină într-o jumătate de ceas, ceea ce altminteri i-ar fi luat două sau poate trei ore.

Dar acum, când trebuia să scrie ceva din capul lui?

Nu – plecă de la mașină și se așeză la masa de scris.

În camera alăturată *urla* Markel:

— Lua-o-ar dracu’ de treabă blestemată! Vedea-l-aș în iad de afurisit! Nu se poate așa ceva! Pur și simplu înnebunesc!

Se deschise brusc ușa și Markel apăru, alb la față de furie.

— Închipuie-ți că afurisitul și-a dat cuvântul de onoare că articolul scris de caiafa aia de popă n-o să apară…

— Care afurisit și ce caiafă?

— Care afurisit? Păi Doncker, care altul! Un popă de cea mai proastă speță, unul „cu vederi largi”, ne-a trimis un articol care, în traducere liberă, vrea să spună că bineînțeles că nu trebuie să crezi în Biblie, sau în dogme, sau în altceva, ca să fii preot în Biserica Suediei, dar că preoți tot trebuie să fie, și mai ales episcopi, pentru că avem prea puțini episcopi! Nu sunt decât doisprezece

sau treisprezece, dar ne-ar trebui paisprezece sau cincisprezece! Tipul e încă prea necopt și neînsemnat ca să intre în discuție pentru episcopat, dar el se gândește chipurile la viitor! A-șa. Se nimerește să văd o corectură și mă duc cu ea la Doncker. El își aruncă puțin ochii peste articol, îmi spune că-i prima oară când îl vede și că nici n-a auzit de el. Foarte posibil…

— Bine, îl întrerupse Arvid, dar cum poate să ajungă un articol jos la tipografie și să fie cules fără ca șeful sau adjunctul lui să fie la curent?

— Cum? Păi întrebi asta tu, care ești aici de mai bine de două luni? Liftul, prostănacule! Liftul pentru manuscrise, care-i acolo, afară, pe coridor; liftul care duce manuscrisele jos, la tipografie, și se întoarce cu corectura! Oricine de pe stradă poate să suie aici și, dacă tocmai atunci nu-i nimeni pe coridor, poate foarte bine să bage un manuscris în lift și să-l trimită jos. Sau, dacă nu știe prea bine cum se procedează, n-are decât să vorbească eventual cu vreun subaltern – cu tine, de exemplu! – și să-l roage să-i facă el treaba. Iar dacă manuscrisul ajunge în tipografie, e bun de cules! Și pe urmă apare în ziar, dacă nu-mi pică ochii pe el! Deci, Doncker îmi dă cuvântul lui de onoare că o să arunce la coș prostia asta. Dar bineînțeles că îmi cade în mână articolul într-o *nouă* corectură – adică o corectură recitită și recorectată! Telefonez la maistru. Răspunsul e: Doncker a sunat cu o oră sau două în urmă și a spus că, fără niciun fel de discuție, articolul trebuie publicat! Acum afurisitul e la o cină. Acolo s-o fi întâlnit cu popa sau cu vreun alt netrebnic cvasireligios, care l-a convins pesemne, și iată rezultatul: articolul apare mâine! Adică *n-o să apară* mâine, pentru că sunt eu de serviciu și am dreptul să amân articolele mai lungi în care nu e vorba de ceva de strictă actualitate pentru ziua respectivă. Dar va apărea poimâine, când nu sunt de serviciu! E infernal. Dar tu ce-ai

scris? Ia să văd! Mi-a spus și mie Doncker că te-a trimis la operă…

Luă manuscrisul, își aruncă ochii peste el, apoi continuă:

— Preoțimea modernă pare să fi uitat semnificația milenară, de bază, a profesiunii de preot. O găsești în spusele profetului Maleahi: „Căci buzele preotului trebuie să păzească știința.” Bagă de seamă că zice *să păzească.* Nu „să răspândească”. Pentru că *nu merge* să vrei să fii preot și în același timp să răspândești adevărul. În același timp! Cum să meargă?

Apoi nu mai zise nimic. Citea.

Deodată se lumină la față.

— Arată bine de tot. Trebuia să citesc și eu, pentru că eu te-am adus aici, deși suntem rude îndepărtate și nu te cunosc mai deloc, așa că mi-am luat o oarecare răspundere cu privire la ce scrii în ziarul ăsta. Dar văd că e chiar foarte bine! „Vocea și talentul domnișoarei Klarholm dezvăluie posibilități aproape nemărginite.” Etc. „Jocul ei de scenă dovedește însă că nu a fost bine instruită: abia în temniță trebuie Margareta să-și piardă mințile, dar personajul domnișoarei

Klarholm și le pierde aproape de la început. Această Margaretă pare a fi nebună din naștere.”

— E foarte bine! spuse Markel. Eu habar n-am cum a jucat domnișoara Klarholm. Dar lumea nu vrea să citească prea multe laude la adresa celorlalți. Oricum, cel lăudat nu consideră niciodată că e suficient de lăudat, iar ceilalți sunt invidioși. În schimb, dacă un critic rade un actor sau un cântăreț, respectivii se întristează și toți ceilalți se bucură! Așadar: nu te sfii și rade-i! Avem și noi datoria să răspândim nițică bucurie în viața omenirii!

Markel ieși, dar în clipa următoare se întoarse:

— Încă ceva, spuse. Bătrânul Stille a murit…

— Ei, nu vorbi!

Markel tresări o secundă:

— Dar cum de…? Cum te poate afecta asta pe tine? Era bătrân și cu toții trebuie să murim. „*Aproape* toți”, așa cum cu abilitate a adăugat preotul curții lui Ludovic XIV, observând că obrazul suveranului se tot întuneca…

— Ei, deloc, spuse Arvid, dar n-am auzit că ar fi bolnav. Îl cunoșteam și eu, așa, oarecum.

— Nu, nici n-a fost bolnav. A fost pur și simplu un accident de tramvai.

— Dar cum s-a întâmplat?

— Să ne ferească Dumnezeu! Stătea într-un bar de pe Norrmalmstorg împreună cu niște cunoscuți de-un leat cu el și goleau o sticlă de vin. Urma să se ducă acasă cu tramvaiul. Iată că mai avem la Stockholm tramvaie cu cai chiar și în anul de grație 1897. În fine, caii mergeau frumos, la trap, numai că bătrânelul Stille, amețit de vin, a uitat că are peste șaizeci de ani și a dat să se suie în tramvai din mers! S-a împiedicat, a căzut pe stradă și s-a lovit la cap. Asta s-a petrecut acum câteva ore, și ce-a urmat e ușor de înțeles – mașina Salvării, spitalul Serafim – și pe la orele zece ni s-a anunțat prin telefon că a murit. Necrologul – scris conform datelor din *Nordisk Familjebok*[16] e gata, cules și corectat. Uite o copie. Și pentru că tot l-ai cunoscut puțin, ai putea adăuga câteva rânduri ceva mai personale. Doar dacă vrei.

Markel plecă.

Arvid ședea cu corectura umedă în mână:

Accident tragic. – Anders Stille, peisagist cunoscut și foarte apreciat… Născut în 1834… Elev la Belle Arte în anii 1850… Medaliat la Paris în 1868… *Pinii din arhipelag după ploaie,* la Muzeul din Luxemburg… *Construcții anexe pe vreme întunecată și rece,* la Muzeul Național din Stockholm… Ostil noilor curente din artă… în ultimii ani puțin mai în umbră… Pictor natural și onest, om respectat și iubit… Văduv de câțiva ani… Regretat de doi fii și o fiică…

Arvid privea în gol, îngândurat și absent în același timp…

Nu, n-avea nimic de adăugat. Mai degrabă ar fi vrut să ia creionul albastru și să șteargă „puțin mai în umbră”, dar n-avea dreptul să modifice articolul altcuiva. În orice caz, îi făcea rău. Lydia ar putea să creadă că el era autorul.

Lydia…

Se duse repede sus, încuie ușa dinspre sala mare a redacției și izbucni în hohote de plâns.

Până când, deodată, bătu cu piciorul în pământ: Dar ce-nseamnă asta? Peste câteva săptămâni împlinesc douăzeci și trei de ani și plâng așa, ca un puști?

E jalnic… O zbughi la toaletă. Își dădu cu apă pe față și se frecă bine cu prosopul ca să dispară orice urmă de plâns. Se întoarse, încuie ușa camerei alăturate.

Acum putea să plece acasă. Trecuse de unu noaptea și nu mai avea nicio treabă la ziar. Fiindcă făcuse serviciul de a-l suplini pe cronicarul muzical, scăpase de tura de noapte pentru corecturi.

Dar înainte să plece voia să-și recitească articolul, își aminti de un lucru pe care îl scrisese despre tânăra debutantă: „Această Margaretă pare a fi nebună din naștere.” Ar putea să taie asta. Are voce frumoasă și a avut succes. Ar fi păcat să-i strice bucuria cu o mică răutate inutilă.

Sună la tipografie și întrebă dacă recenzia fusese culeasă. Da. Ar putea să primească o copie? Da.

Markel deschise ușa ca o furtună:

— Ei, ți-ai terminat treaba? Atunci hai la mine să bem un grog!

— Mulțumesc, răspunse Arvid. Voiam numai să primesc o copie a recenziei.

— Lasă asta! îl avem la corectură pe bătrânul Johansson, care-i om de încredere. Și pe urmă, cu un scris ca al tău, nu se pot face greșeli.

— Dar voiam să schimb ceva…

— Nu trebuie schimbat nimic. Am citit-o și e *all right.* Hai, vino! Apropo, adăugă Markel, o să am grijă să nu te mai pună de serviciu la corectură chiar noapte de noapte. Nu pentru că faci prost treaba – din contră, încep să mă îngrijorez văzând cât de bine te ocupi de corectură, mă îngrijorez cu privire la viitorul tău. De regulă, un tânăr care *se pricepe* la corectură nu se mai pricepe la nimic altceva, și atunci încremenește acolo până îi albește barba. Ca bătrânul Johansson.

În sala mare a redacției domnea întunericul. Pentru moment nu era nimeni prin preajmă. Dar la ușa birouașului lui Markel se vedea un triunghi luminos, verde ca smaraldul. Cămăruța lui Markel se afla între biroul șefului și sala mare a redacției.

În colțul canapelei mici din birou ședea un domn tânăr, în costum de seară. Părea pe jumătate adormit.

— Permiteți-mi să fac prezentările, spuse Markel. Domnul Stjärnblom, fiul unuia dintre cei cincizeci sau șaizeci de veri ai mei, și domnul Henrik Rissler, autorul unui roman imoral care, după mine, nu este mai imoral decât trebuie să fie un roman ca să poată fi citit.

Cei prezentați se salutară. Markel continuă, cu fața spre Stjärnblom:

— Hai s-auzi ceva interesant! După cum știi, Rissler e unul dintre colaboratorii sporadici, mai neimportanți, ai secției de beletristică. Azi, în cursul dimineții, vine dânsul cu o măruntă contribuție, o nuvelă scurtă – prețul: 25 de coroane. Din nefericire, casieria ziarului era în clipa aceea la fel de goală ca portofelul promițătorului tânăr scriitor. Atunci Doncker, ca să salveze situația, are strălucita idee – poți să-ți imaginezi una ca asta? – că mai întâi trebuie să *citească* maculatura aia, și abia apoi îi poate plăti onorariul! Dar Rissler e un tip pașnic și nu s-a supărat, în schimb își face apariția acum, la miezul

nopții, să întrebe dacă Doncker i-a citit nuvela și dacă e deschisă casieria!

— Scumpul meu Markel, răspunse Rissler, ai un talent nemaipomenit să îndrugi verzi și uscate. Eu am venit pentru simplul motiv că, orele fiind prea înaintate, n-am mai găsit niciun restaurant deschis. Am fost la o cină și m-a uitat Dumnezeu pe-acolo. Apropo, l-am văzut și pe Doncker.

— Aha, la Rubin… Era și ticălosul ăla de popă?

— Exact, mai era și un ticălos de popă, dar n-am întrebat cum îl cheamă.

Markel scoase un răcnet dușmănos.

— Haa! Mai știi ce ți-am spus adineauri, Arvid?

Arvid dădu afirmativ din cap.

— Ei bine, mormăi Markel, oricum mâine nu apare articolul. Am avut eu grijă de asta. Hai noroc, băieți!

— Noroc. Ceva nou în afacerea Dreyfus?

— Azi nu. A cam trecut o săptămână de când Mathieu Dreyfus l-a acuzat pe Esterhazy că a scris borderoul. Și dacă te iei după ziarele pariziene, pare că se va întruni din nou Curtea marțială – așa, de formă.

— Curioasă treabă, spuse Rissler. Am fost și eu puțin la Paris – m-am întors alaltăieri. I-am auzit pe vânzătorii de ziare strigând pe bulevarde: „Scheurer-Kestner a avut o amantă negresă!” Scheurer-Kestner trebuie să aibă vreo șaptezeci de ani și e normal ca într-o viață atât de lungă să fi încercat și el distracții de tot felul, dar nu-mi dau seama așa, la repezeală, cum poate asta dovedi că Dreyfus e un criminal.

— Tăcere! E cineva pe coridor…

Markel asculta cu respirația tăiată.

Se auzea într-adevăr zgomot înăbușit de pași șovăitori. O ușă scârțâi ușor. Pașii erau acum în biroul șefului. Cheia de la ușa ce dădea în camera lui Merkel fu învârtită în broască.

Arvid Stjärnblom se uită la ceas. Era două și un sfert.

— Sss! șopti Markel. Și-a adus o damă!

Din încăperea alăturată se auzeau acum niște foșnituri.

— Hai noroc! spuse deodată Markel foarte tare.

Din nou tăcere. Până când din nou se auziră pași, dar nu tiptil, afară, pe coridor, venind dinspre biroul șefului și oprindu-se la ușa lui Markel. Ușa se deschise și Doncker își arătă capul.

— Bună seara, domnilor, spuse el. Aș putea îndrăzni să vă rog să-mi faceți mie personal un serviciu?

— Să auzim, zise Markel. Dar nu vrei mai întâi un grog?

— Nu, mulțumesc. Vreau doar să întreb dacă n-ați putea să vă continuați plăcuta dumneavoastră întrunire într-o altă încăpere – de preferință în celălalt capăt al clădirii.

— Sigur că da, răspunse Markel. Dar cu o condiție!

— Și anume?

— Ca articolul preotului să nu apară în ziar. Niciodată!

Dr. Doncker pufni, cu un fel de râs sugrumat:

— Dragul meu Markel, chiar îți închipui că-mi pasă de articolul preotului? Ce naiba! Fă ce vrei cu el!

— Perfect. Atunci suntem de acord. Și bagă de seamă că am doi martori!

Înarmată cu sticle și pahare, procesiunea celor trei traversă tăcută coridorul la lumina unui singur bec. Dr. Doncker rămase în ușă, așteptându-i să dispară. Markel întoarse capul și șopti foarte tare:

— N-are rost să-ntreb dacă vrei să iei și tu un pahar cu noi?

— Nu, mulțumesc, răspunse Doncker.

*

În drum spre casă, Arvid Stjärnblom agață o fată. Adică o fată îl agață pe el.

Se lăsase un ger năprasnic încă din primele zile ale lui decembrie și zăpada căzuse din belșug. Așa a fost și ziua când l-au înmormântat pe bătrânul Stille.

Arvid merse la Cimitirul Nou ca s-o zărească pe Lydia. Trimisese o coroană simplă pentru sicriu.

Se alătură unui mic grup de lângă intrarea capelei. Recunoscu pe câțiva pictori, mai toți cu tâmple cenușii, și pe directorul Academiei de Arte, cu profilul lui de aristocrat, cel mai de vază pictor din generația lui. Mai erau și unii care veniseră din curiozitate, dar nu prea mulți.

Acum se vedea, apropiindu-se, cortegiul funerar. Carul mortuar înainta lent, cu podoabele sale de argint – urmă modestă a gustului baroc pentru grandoare, atât în viață, cât și în moarte – care străluceau sub soarele palid de decembrie. Niște mâini puternice cu mănuși albe dădură jos sicriul și apropiații defunctului coborâră din trăsuri și formară o procesiune. Lydia mergea în spatele sicriului; avea o ținută dreaptă, tinerească, cu capul ușor plecat sub voalul de doliu. Alături de ea mergea Filip, alb la față și cu nasul puțin înroșit de ger. Otto nu se vedea – da, el urma să plece în America… Așadar, plecase deja.

Arvid își scoase pălăria când sicriul ajunse în dreptul lui și rămase cu ea în mână până trecu și Lydia. Dar ea era cu pleoapele plecate și nu vedea nimic. După rude și prietenii apropiați, intrară în capelă artiștii cu bărbi încărunțite, în frunte cu directorul Academiei de Arte, apoi porțile se închiseră.

Arvid se îndreptă din nou spre oraș.

Pe neașteptate, îi veni în minte *Fiul rătăcit*[17] de la Muzeul Național. Același amurg funest de iarnă înzăpezită se lăsase și acum asupra cimitirului. Se opri o clipă lângă o lespede de mormânt, înaltă, cu medalion de bronz. Scria: Emanuel Doncker, cu litere de aur, tocite. Era bunicul redactorului-șef,

vestitul chimist. Și chiar că avea ceva în profilul de pe medalion care aducea cu nepotul.

Pe Arvid îl pufni scurt râsul. Își aminti de noaptea aceea de la redacție, de acum câteva zile, și de dimineața următoare. Își deschisese ziarul cu mai mult interes ca de obicei – căuta necrologul bătrânului Stille, precum și scurta lui recenzie muzicală. Dar primul lucru care-i sări în ochi fu articolul preotului – așezat oarecum la mijloc, între articolul de fond și tot restul. Bineînțeles că apoi găsi și ce-l interesa pe el. Necrologul fusese mutilat de câteva greșeli de tipar. Își amintea foarte bine că le văzuse și le corijase, dar sigur uitase să trimită corectura jos, cu liftul… Și recenzia lui: „Această Margaretă pare nebună din naștere.” Tipărită, afirmația făcea o impresie și mai proastă decât scrisă de mână. Aproape că intră în panică: am putut oare să scriu ceva atât de crud și de impertinent? Și doar mă gândisem să șterg asta în corectură, dar nu știu ce-a intervenit și am uitat…

Își continuă agale drumul printre morminte, cu gulerul de la haină ridicat.

Și iar nu-și putu stăpâni râsul. Își aduse aminte de explicația pe care i-o dăduse Markel, când îl întrebă cum de apăruse articolul preotului.

— Nu există decât o singură explicație, zise Markel. L-am crezut și eu o dată pe cuvânt. În plus, aveam și doi martori! Pe urmă, liniștit și împăcat, m-am așezat la taclale cu tine și Rissler. Între timp, Doncker și-a amintit cu siguranță că-i făcuse și preotului o promisiune la fel de solemnă! Și în timp ce *donna* lui își desfăcea corsetul și își cobora pantalonașii, Doncker și-a dat brusc seama că avem prea puțini episcopi! L-a sunat pe maistru: „Articolul *trebuie* să apară!” Și uite că a apărut! La urma urmelor, el e patronul prăvăliei. Și pe urmă, nici nu poți să te superi pe el. Când l-am admonestat pentru micul lui șiretlic, mi-a răspuns: „Dragă Markel, în starea în care mă aflam eu ieri-

seară normal că promiți orice!” Și, în privința asta, îi dau și eu dreptate.

La câteva minute după conversația cu Markel, Arvid își întâlnise șeful pe coridor. Acesta se oprise și îi spusese:

— V-am citit scurta recenzie, domnule Stjärnblom, și este exact ce ne trebuie! „Nebună din naștere” – foarte bine! Să știți, am remarcat deja că ne putem folosi de serviciile dumneavoastră. După Anul Nou, veți primi salariu fix. Începem cu o sută de coroane pe lună.

Arvid mergea agale spre oraș. La Norrtull se sui într-un tramvai.

*

La câteva zile după înmormântare, Arvid îi trimise Lydiei o scrisoare.

Îi scrise printre altele:

„Nu a trecut nici o singură zi, de când ne-am întâlnit ultima oară, fără să mă gândesc la tine. Și dacă totuși rămân retras, o fac pentru că mi se pare că așa se cuvine. Căci nu am nimic să-ți ofer – nimic în afară de un viitor îndepărtat și nesigur.”

Primi răspuns a doua zi:

Arvid,

Mulțumesc pentru scrisoare. Am citit-o de nenumărate ori, dar tot nu ajung s-o înțeleg pe deplin – adică, sigur că o înțeleg, și cu toate acestea n-o înțeleg!

Dar aș vrea să te mai întâlnesc o dată. Nu acum – sunt atât de obosită și amărâtă. Puțin mai încolo.

E așa de pustiu fără tata.

Lydia

Pe data de 11 ianuarie 1898 tribunalul militar și-a pronunțat verdictul de achitare în procesul contra lui Esterhazy. Onoarea Franței și a armatei franceze nu suporta ideea că acel act de trădare mărunt, murdar și, practic, destul de neînsemnat de care fusese acuzat un ofițer capabil și înstărit, de origine evreiască, din statul-major, să fi fost, de fapt, comis de un ofițer oarecare, de origine străină, moralmente decăzut, o secătură degenerată. Pe 13 ianuarie a apărut „J'accuse" al lui Zola în *L'Aurore,* și de îndată s-a telegrafiat în lumea întreagă un rezumat al conținutului. După două zile a sosit la redacția lui *Nationalbladet* un exemplar al ziarului *L'Aurore.*

Markel jubila. Adună toată redacția în jurul său. Dintr-unul din birouri veni vestitul poet liric, critic și istoric literar Olof Levini, încă de pe atunci foarte controversat. Dintr-un alt birou ieși dramaturgul și criticul de teatru Torsten Hedman. Își făcu apariția chiar și scriitorul Henrik Rissler – venise să mai audă noutăți despre afacerea Dreyfus și de data asta *chiar* că avea de auzit ceva nou!

Markel apucă o foarfecă și tăie articolul, cât era el de mare, în fâșii și bucățele pe care le împărți în stânga și în dreapta.

— Tu, care scrii la mașină, spuse adresându-i-se lui Stjärnblom, ia pentru moment primele trei coloane. În felul ăsta, tipografia va avea cu ce începe, și între timp apuc eu să pun în ordine și să numerotez celelalte bucăți.

— Și, Oile, fii te rog amabil și *încearcă* să scrii în așa fel încât să poată și ăia de jos să înțeleagă!

(Tipografia era la subsol.)

Firește, Levini și Hedman nu făceau de regulă traduceri, dar acum era ceva ieșit din comun.

— Dă-mi și mie o bucată, spuse Henrik Rissler. N-am eu obiceiul să scriu nici măcar un rând pe gratis, dar la traducerea asta vreau eu să particip!

Altfel, Rissler avea faimă de leneș.

Când își termină partea sa de traducere, Stjärnblom se duse la corectură să-l ajute pe Johansson la citit. Prima parte a textului era deja gata. Pe la ora două tot articolul, colosal de lung, fusese tradus, cules și corectat, așa că putea să apară ca anexă la edițiile din provincie și ca număr suplimentar în Stockholm.

Datorită lui Markel, *Nationalbladet* avusese din prima clipă o poziție justă cu privire la afacerea Dreyfus. În alte privințe, în special politice, atitudinea ziarului putea fi mai neclară, precum rătăcirile nocturne ale poeților. Politic vorbind, ziarul era mai mult sau mai puțin indiferent, se declara situat „deasupra partidelor", după cum se putea citi în ultimele anunțuri publicitare. Necesitatea devenise, și din acest punct de vedere, o virtute, ca în atâtea alte ocazii: din pricina unor împrejurări istorice, ziarul nu se putea alia cu niciunul dintre partidele politice. *Nationalbladet* fusese fondat prin anii 1880 ca organ ultrareacționar și protecționist față de interesele agrare. Nu ar fi avut viață lungă fără sprijinul finanțatorilor din marea industrie. După succesele protecționismului de la sfârșitul anilor optzeci, când părțile interesate, pe care ziarul își propusese să le reprezinte, au căpătat ce își doriseră, iar acei mecena, sătui și mulțumiți, au dat de înțeles că nu mai erau dispuși să umple butoiul danaidelor, ziarul a mers în declin, din ce în ce mai fără vlagă, și în primăvara lui 1897 a avut loc prăbușirea! Cel din urmă mecena, care în ultimii câțiva ani rămăsese singurul sprijin financiar al ziarului, a fost obligat să-și sisteze plățile și să-și pună afacerile sub control judiciar. Printre activele lui cele mai puțin importante se numărau și majoritatea acțiunilor la *Nationalbladet,* pe care creditorii au optat imediat să le declare pasive… Dar a intervenit atunci ceva.

Henry Steel, un financiar fără urmă de preocupări politice, dar cu profunde interese culturale și artistice, intrase în legătură cu un cerc de poeți și prozatori – marele poet P. A. Von Gurkblad, Olof Levini, Torsten Hedman, Henrik Rissler și alții, chiar și dr. Doncker, aparțineau grupului – și se lăsase momit de ei, promițându-le sprijin economic pentru un nou ziar. Avea să fie un ziar liberal de seară, pentru că detestau cu toții *Aftonposten,* pe care voiau să-l distrugă, făcându-i concurență. Trebuia deci să fie liberal, sau mai degrabă radical, dar cu o coloratură naționalistă ceva mai pronunțată decât cea afișată de partidul liberal al timpului. Din motive necunoscute, redactor-șef urma să fie Doncker. P. A. Von Gurkblad avea rolul de a sprijini ziarul cu faima numelui său, în postul de președinte al consiliului de administrație și colaborator benevol. Olof Levini urma să fie critic literar și autorul editorialelor culturale. Torsten Hedman trebuia să scrie despre teatru, arte plastice și orice îi făcea lui plăcere. Și așa mai departe. Și Markel – era și el în cercul ăsta – ar fi avut grijă de politică.

Numai că soarta a vrut ca în momentul crahului banca lui Henry Steel, adică el personal, să fie creditorul principal care susținea *Nationalbladet.* Îi revenea, așadar, lui Steel datoria, deloc ușoară, să-i rezolve problemele. Lumea zicea că avusese mână bună și că pusese lucrurile la punct, dar nu fără pierderi substanțiale în ceea ce-l privea pe el personal. Urmarea a fost că s-a trezit dintr-odată – și cu totul împotriva voinței sale – în posesia majorității acțiunilor de la *Nationalbladet.* Ce Dumnezeu să facă acum cu ele, după ce promisese că va sprijini un nou ziar? Soluția era la fel de ușoară ca oul lui Columb: Levini și Doncker și ceilalți amici urmau să preia *Nationalbladet* și să facă din el ziarul la care visaseră! Le prezentase ideea asta într-o seară, în compania lui Doncker,

Olof Levini și Torsten Hedman. La început căzuseră cu toții tăcuți pe gânduri.

— Ar putea să fie cam dificil, zisese Torsten Hedman.

— Ei, acuma, dificil! replicase Henry Steel. Nimic nu e imposibil. Vă dați și voi silința, cât puteți fiecare, îmi dau *și eu* silința, și mai mult decât asta nu pot face. Ia gândiți-vă: ce să fac eu cu *Nationalbladet?* Cel care deține majoritatea acțiunilor într-o întreprindere are într-un fel datoria ca personalul să nu se trezească pe neașteptate în stradă, muritor de foame. Dacă acceptați aranjamentul ăsta, ați putea cel puțin să-i păstrați în post pe angajații din birouri, pe cei de la tipografie, plus categoria subalternilor mai mărunți de la redacție. Cât despre ceilalți, e limpede că-mi iau eu răspunderea de a le oferi un „soulagement”[18] convenabil, până și-or găsi de lucru altundeva.

— Păi atunci se vede că n-avem de ales, spusese Olof Levini cu un oftat.

— Ideea e, de fapt, strălucită, remarcase Doncker. În felul ăsta vom avea de la început o platformă de abonați și, în virtutea inerției, mulți dintre ei nu ne vor părăsi, deși ne schimbăm orientarea politică.

Totul fusese aranjat la o ședință extraordinară a societății acționarilor.

— Tu să votezi pentru treizeci de acțiuni, îi spusese Doncker lui Henrik Rissler.

Și Rissler se prezentase la ședința ținută la restaurantul Rydberg, în salonul Oscar, și votase pentru treizeci de acțiuni pe care nu le văzuse niciodată.

Asta era istoria ziarului, povestită de Markel, într-o seară, lui Arvid Stjärnblom.

Arvid stătea la fereastră în biroul lui Torsten Hedman. Își făcuse obiceiul să lucreze acolo dacă nu mai era nimeni altcineva. Dar își terminase

treaba și era pe picior de plecare. Ușa dinspre coridor o lăsase deschisă.

Începuse să se întunece și zăpada cădea des.

Arvid cugeta la viitorul lui. Tot timpul vacanței de Crăciun, cât școala fusese închisă, se dedicase întru totul ziarului, unde făcea o muncă interesantă. I se părea că învață mai multe acolo decât îi oferea anul preparator de la liceu. La redacția ziarului simțea că se află mai în centrul existenței decât la școală. Și peste câteva zile iar începea… Tare mult ar fi vrut să-i scrie directorului că din cutare și cutare motiv se vede obligat să-și întrerupă stagiul. Îi venea greu, fiindcă directorul îi arătase bunăvoință și interes și-i lăudase talentul pedagogic. „Croit să fie profesor" – așa-i spusese, și lui Arvid Stjärnblom i se făcuse puțin frică… Dar mai era ceva: schimbase într-o zi câteva vorbe cu dr. Doncker, din care înțelesese că atunci când îl promovase la postul de colaborator intern cu salariu fix șeful uitase complet că Stjärnblom urma un an de practică la Norra Latin. „Vai, domnule Stjärnblom", exclamase el când Stjärnblom îi amintise de lucrul ăsta, „dați dracului cariera de profesor, dacă nu țineți neapărat să trudiți toată viața ca un câine pentru o bucată de pâine uscată…" Și mai era încă ceva: i se părea că baza economică a ziarului se cam clătina. *Nationalbladet* făcuse, fără îndoială, progrese după „revoluție"; cu toate astea, se zvonea la redacție că banii pe care directorul băncii, Steel, îi pusese la bătaie pentru bunul mers al ziarului se terminaseră de mult. Doncker fusese cam pripit când făcuse calculul cheltuielilor. Deși Steel prevăzuse asta, și anume că întotdeauna calculul cheltuielilor este pripit, cazul de față era fără precedent. Asta era cel puțin părerea lui Markel. Și într-o zi Markel îi spusese lui Torsten Hedman: „Azi e o zi mare; e zi de plată. Doncker merge cu trăsura și face rost de

bani ca să aibă de unde să ne dea nouă. E totuși băiat cinstit!”

Arvid Stjärnblom se simțea un pic descumpănit…

Și zăpada cădea întruna…

Nu mai avea de ce să zăbovească. Dar înainte să plece voia să vorbească ceva cu Markel.

Ieși pe coridor. Era întuneric. Aprinse o lampă. La celălalt capăt al coridorului zări o doamnă, tânără, și pe unul dintre paznici care îi arăta doamnei, cu mâna, încotro să meargă: acolo, pe acolo…

Văzuse imediat că era Lydia.

Se îndrepta spre el:

— Voiam să las anunțul ăsta, spuse, dar nu știu cui să-l dau…

Arvid era pur și simplu zăpăcit.

— Ți-arăt eu, spuse el.

— Mulțumesc.

— Dar e chiar urgent? Biroul pentru mica publicitate mai e deschis vreo două ore. Vrei… Nu vrei să intri puțin la mine?

Lydia nu răspunse chiar imediat.

— Dacă-i posibil…

Da, este, răspunse el. Am biroul lui Torsten Hedman atunci când nu este el acolo, a plecat acum o oră și nu se întoarce decât târziu, după teatru.

Trase încet ușa în urma lor. Înăuntru, semiobscuritate. Afară, zăpada cădea necontenit.

Rămaseră amândoi în picioare, încurcați. Până când, dintr-odată, se înlănțuiră într-un sărut. Prelung.

Ea era udă de zăpadă.

— Nu vrei să-ți scoți paltonul și pălăria? o întrebă el.

— Se poate? Dacă vine cineva… Ar părea cam neobișnuit…

Arvid întoarse cheia în broască.

— Ți-am spus că se poate. Nu vine nimeni.

Niciunul nu mai spuse nimic vreo două, trei secunde.

— Aici stai tu și scrii?

— Da, când domnul Hedman nu-i aici. Când e, stau în sala mare a redacției și scriu împreună cu alți cinci, șase scribi amărâți.

Lydia își scoase pălăria și paltonul și rămase nemișcată – rochia simplă de doliu și părul blond.

— Dar dacă are cineva treabă cu tine și pune mâna pe clanță…?

— Stai liniștită, Lydia, răspunse Arvid. La redacția ziarului nostru multe nu se respectă, însă *un* lucru se respectă fără discuție: o ușă închisă. Dar despre ce anunț era vorba?

— Caut ceva de lucru. Orice, sau aproape. „Fată în casă." N-am niciun talent deosebit. Gospodărie, ăsta-i singurul lucru la care mă pricep.

Tăcură amândoi. Zăpada cădea necontenit. Și se lăsa amurgul. Pe stradă se aprinse primul felinar – își arunca lumina pe tavanul din odaie.

— Spune-mi, zise Arvid, cred că ți-aduci aminte că ne-am văzut din întâmplare astă-toamnă pe Djurgården. Nu? Erai cu un domn…

— Da, era dr. Roslin.

— Aha. Markus Roslin, istoricul de artă și arheologul…?

— Da. E un vechi prieten de familie.

Tăcură și zăpada cădea necontenit.

— Uite, să-ți spun ceva, zise Lydia. În după-amiaza aceleiași zile, mi se făcuse un dor teribil să te văd. Și am urcat până la tine, am sunat la ușă, dar n-a deschis nimeni.

Vorbise în șoaptă, cu capul ei blond lipit de pieptul lui. Mâna lui îi mângâia părul.

— Eram acasă, spuse el. Dar n-ai sunat decât o dată. Și cum să fi știut că erai tu?

— Nu-mi place să sun mai mult decât o dată. „Respect o ușă închisă", și eu.

— Of, Lydia…

Îi luă capul între mâini și o privi adânc în ochi:

— Pot să-ți pun o întrebare? spuse el.

— Da…?

— Dar trebuie să-mi promiți că n-ai să te superi pe mine.

— Da…?

— Ești… Ești o fată „nevinovată”?

— Sigur că da.

— Și acum te-ai supărat că te-am întrebat?

Ea zâmbi cu ochii umezi:

— Nu.

Tăcură amândoi. Se întuneca din ce în ce mai mult. Și zăpada cădea necontenit.

Ea ședea cu capul sprijinit de pieptul lui. Iar el îi tot repeta în șoaptă numele: Lydia… Lydia… Lydia…

Și iar îi luă capul între mâini și o privi în adâncul ochilor.

— Ai să fii fylgia[19] mea, îi spuse el. Vrei să fii fylgia mea?

Ea îi desprinse ușor mâinile.

— Vreau să fiu totul pentru tine. Dar nu depinde doar de ce vreau *eu*… Știi ce mi-am zis când am primit scrisoarea ta? Mi-am zis: acum nu mai am pentru ce să mă păstrez…

— Cum adică…?

— Eh – nimic…

Era tot mai întuneric. Și zăpada cădea necontenit.

— Lydia, la căsătorie nu mă pot gândi decât ca la un viitor îndepărtat. Doar înțelegi asta, nu?

— Da.

— Dar poate ai vrea să fii iubita mea tainică.

O văzu cum privește semiîntunericul de afară, cu ochii mari și plini de lacrimi.

— Nu. Nu vreau să-ți fiu o povară. Orice altceva, doar asta nu! Nu o povară!

Afară, fulgii mari de zăpadă dansau, luceau și lunecau tot mai jos.

Tăceau amândoi.

— Poți să-mi spui, zise ea, ce e drept și ce nu-i drept?

Arvid se gândi.

— Nu știu. Azi de dimineață am tradus cu toții aici, la redacție, „J'accuse" al lui Zola și cred că la ora asta circulă deja prin oraș ca ediție suplimentară. În privința asta, știu ce e drept și ce nu-i drept. Dar m-aș simți încurcat dacă într-o bună zi aș avea de explicat băieților de la școală ce e drept și ce e nedrept – vreau să spun, să le explic așa, în general…

Ea ședea lipită cu capul de pieptul lui și plângea, și tot plângea. Nici nu auzise ce-i spusese el. Plânsul o cutremura. Deodată se desprinse, se ridică și își șterse lacrimile.

Era tânără, subțire, înaltă, cu haine de doliu și părul blond.

— Trebuie să plec, zise.

Se ridică și el. Și spuse, după un sărut prelung:

— *Eu cred* c-ai să fii fylgia mea.

Își puse pălăria și haina. Erau încă umede de zăpadă.

— La revedere, spuse ea.

— Nu pot să te văd din când în când?

— Nu știu…

Mâna îi era pe clanță. Arvid descuiase ușa.

— Nu știu, repetă ea.

Și dintr-odată își înlănțui brațele în jurul grumazului său:

— Vreau să-ți spun ceva la ureche, zise ea.

Și îi șopti cu buzele lipite de urechea lui:

— Vreau. Dar n-am curaj.

Se desprinse și dispăru.

Într-o dimineață din luna aprilie, Arvid primi o scrisoare.

Recunoscu imediat scrisul Lydiei și, nerăbdător, se grăbi să desfacă plicul. Nu conținea decât o fițuică. Pe o parte, desenase cu creionul un peisaj tomnatic, plat, cu sălcii desfrunzite, scheletice, care se oglindeau într-o apă încremenită, un cer apăsător, cu nori joși, agitați, și un card de păsări migratoare care-și luau zborul…

Pe dos, scrisese tot cu creionul: *Ud vil jeg, ud, o saa langt langt langt.*[20]

Altceva, nimic. Nimic altceva.

Rămase cu hârtia în mână, tare mirat. Oare ce voia să-i spună? Simțea că era ceva deosebit. Dar ce?

Să fi plănuit vreo călătorie?

Ud vil jeg, ud, o saa langt langt langt…

Nu, deloc nu putea să ghicească ce voia să spună. Dar puse fițuica în carnetul lui de însemnări.

*

În acel an, luna aprilie adusese câteva zile frumoase de primăvară timpurie. Drumurile din afara orașului erau încă mărginite de troiene mari de zăpadă murdară – acolo încă mai zăbovea iarna, o iarnă îmbătrânită, ponosită. Dar în centru străzile străluceau de curățenie sub soarele primăverii, valurile mării licăreau, susurau și se înspumau, iar în parcul Kungsträdgården apăruseră deja primii nevoiași italieni, scunzi și oacheși, care vindeau balonașe roșii, verzi și albastre. Acolo puteai crede că primăvara venise de-adevăratelea.

Într-o zi, pe la orele trei, Arvid se plimba pe o alee din Kungsträdgården. Pe neașteptate, dădu peste Filip Stille. Se opriră, stătură de vorbă și făcură o bucată de drum împreună.

— Mulțumesc pentru coroana de flori, spuse Stille. Foarte amabil din partea ta.

— Pentru puțin…

— Și, îți faci stagiul la Norra Latin?

— Nu, mi-am întrerupt anul de practică. După cum poate știi, lucrez la *Nationalbladet.*

— Știu, dar mă gândeam că oricum… Dar, sigur, poate cariera asta e mai bună.

Văzură în depărtare doi domni în vârstă, înalți; toată lumea se dădea la o parte să le facă loc și toți domnii își scoteau pălăria să-i salute. Erau regele și maestrul vânătorilor regale.

Tăcură amândoi. Filip Stille era genul de om care se simte automat solemn când se află în preajma unui suveran. Și Arvid Stjärnblom n-avea nimic de spus. Când regele trecu prin dreptul lor, își scoaseră pălăriile.

— Ai vești de la fratele tău? întrebă Stjärnblom.

— Da, are o slujbă bună acolo, e la o firmă mare de ingineri. O să se descurce bine. Și pe urmă, adăugă Filip, moștenirea de la tata a fost mai mare decât ne-am închipuit. Că nu putea pune bani deoparte, asta știam noi, însă nu avea nici datorii, ceea ce de asemenea știam, dar își făcuse o colecție mică de tablouri ale „vechilor maeștri". Bineînțeles că majoritatea erau destul de nesiguri, sau necunoscuți, dar el i-a achiziționat de-a lungul anilor și câțiva s-au vândut la prețuri frumușele la licitația de la Bukowski[21]. Mai erau și câteva obiecte de artă și unele bijuterii. Asta a însemnat, cu totul, opt mii de coroane. Sigur că nu e mult, mai ales când trebuie să le împărți la trei. Dar noi, frații, suntem deja în stare să ne câștigăm singuri existența. Și Lydia se descurcă ea.

Se despărțiră la colțul cu Arsenalgatan. Stille se ducea spre Östermalm, Stjärnblom nu se ducea nicăieri deocamdată, dar spuse că trebuia să meargă la ziar.

„Lydia se descurcă ea."

Spusese asta cu un zâmbet puțin misterios, puțin tainic…

Clopotele bisericii Sfântul Iacob băteau asurzitor. Era înmormântarea unui bătrân cămătar.

În Piața Sfântul Iacob, trecu pe lângă trei dintre „stăpânii regatului”, cum li s-ar fi spus pe vremuri: prim-ministrul cu ministrul justiției de o parte, și ministrul apărării, slab și uscat, veteran al războiului franco-german, de cealaltă parte. Îi mai văzuse de câteva ori de la galeria îngustă a jurnaliștilor, din vechea clădire a parlamentului, acum pe cale să fie declarată necorespunzătoare.

Și nu putu să nu zâmbească la gândul poveștilor de necrezut, a la Boccaccio, care circulau pe socoteala ministrului justiției, un tip de o urâțenie înfiorătoare. Puțin în urma lor mergea cu pași mărunți Jorgen[22], cu mustața neagră, vopsită, dar cu barbișonul alb, îmbrăcat într-un pardesiu gri-*sabie,* lung până la glezne.

Ajuns în Piața Gustav Adolf, Stjärnblom se opri un moment în fața biroului de telegrame al ziarului său, unde, în spatele geamului, erau afișate ultimele depeșe. Cea mai recentă anunța: „Papa s-a oferit să medieze între Spania și Statele Unite.” îi văzu cu ochii minții: pe Leon XIII, cu profilul lui bătrân, ironic și perfect cizelat de anii lungi pe care-i trăise – așa și-l amintea dintr-o reproducere a celebrului portret făcut de Lenbach –, pe Mac Kinley, oratorul-robot al marelui capital american, purtător de cuvânt al tuturor celor care aveau să câștige *bani* de pe urma războiului. Mă tem că o să le fie cam greu acestor doi domni să ajungă la o înțelegere… Și, în planul doi, parcă vedea câțiva oameni de stat și generali spanioli, dezorientați și pe jumătate scrântiți, pentru care „onoarea Spaniei”, adică, în cazul de față, onoarea lor personală, însemna totul, iar realitățile din restul lumii, nimic… Nu, își zicea Stjärnblom, n-are să poată Leon XIII să împiedice acest război…

Simți o mână pe umăr:

— Bună ziua, băiete!

Era baronul Freutiger.

— Bună ziua… Ai venit la oraș?

— Da, după cum vezi. Vrei să mergem la Rydberg?[23] Putem să bem un pahar de vin, sau un absint, sau ce vrei tu. Pentru cină e prea devreme.

Intrară la Rydberg și se instalară pe o canapea de piele, de unde puteau vedea Piața Gustav Adolf și pe toți trecătorii. Arvid Stjärnblom mai șezuse de câteva ori singur pe aceeași canapea de piele – cu un pahar de porto sau altceva – și privise îndelung fețe și siluete – o mulțime necunoscute și puține cunoscute – care defilau pe ploaie sau pe viscol. Și acum stătea iar acolo, dar era prima dată pe o vreme atât de neobișnuit de frumoasă de aprilie.

— Absint?

— Da, absint să fie, răspunse Stjärnblom.

Li se aduse la masă absintul.

Freutiger se uita afară, înspre piață:

— Uite, trece Dagmar Randel, zise. Drăguță fată, dar au cam obosit-o flirturile. Acum îi face curte locotenentul Warberg. Și acolo, uite, trece Märta Brehm. Arată colosal! Dar se zice că a făcut un copil cu un student la medicină, unul Tomas Weber – o hahaleră, de altfel…

Arvid Stjärnblom nu era prea atent. Ce-i păsa lui de numele astea, de care nici măcar n-auzise vreodată? Dacă s-ar fi aflat la Karlstad, unde le știa din vedere și după nume pe toate fetele mai răsărite din oraș, da, însă aici nu știa mai pe niciuna!

— Tu uiți că eu sunt de la țară, spuse.

— Știu, dar ce dracu', trebuie să te faci și tu orășean, nu? răspunse Freutiger.

— Nu e Snoilsky[24] cel care trece acum? întrebă Stjärnblom.

— Da, sigur că el e. Hai să-ți spun ceva, că poate n-ai auzit încă. Acum câteva săptămâni a fost ziua lui Ibsen – nu știu cât a împlinit, șaptezeci, optzeci? – și a făcut așa-zisul „drum al crucii" în țările surate: a mers mai întâi la Copenhaga, unde a fost decorat cu marea cruce de

Dannebrog, l-au sărbătorit cu o procesiune cu torțe, recepții și discursuri și a băut până s-a îmbătat; pe urmă, la Stockholm, unde a primit marea cruce a Ordinului Steaua Nordului, a fost onorat cu un spectacol de gală, cu recepții și discursuri, și iar s-a îmbătat. Într-o dimineață îi face Snoilsky o vizită la Grand Hotel. Îl găsește stând la masă, cu toate crucile și decorațiile acolo, în fața lui, contemplându-le cu privirea aia a lui serioasă, severă. „Vezi, dragul meu Ibsen", spune Snoilsky, „dintre toți scriitorii scandinavi ești, fără doar și poate, singurul care a primit cele mai multe chestii din astea". *„Jeg vil mene det*!"[25], răspunde Ibsen. „Poate cu excepția lui Oehlenschläger"[26], continuă Snoilsky. Ibsen își încruntă sprâncenele. Snoilsky vede că e și marea cruce a Sfântului Olav printre celelalte, pe masă, și spune: „Adevărat, Oehlenschläger nu putea să-l aibă pe Sfântul Olav."[27] – *„Nej, jeg vil mene det!"*

— Povestea e bună, răspunse Stjärnblom. Numai că a trecut pe la mai multe stații până să ajungă la tine – iar tu ești de asemenea o „stație", și nu din cele mai proaste. Noroc!

— Vrei să spui că umblu cu minciuni?

— Vai de mine, știu că tu nu minți niciodată. Dar dă-mi voie să-ncerc și eu să reconstruiesc episodul, așa cum poate s-a petrecut.

— Sigur, poftim.

Freutiger cumpără *Aftonposten* de la un vânzător de ziare.

— Deci. Snoilsky intră. Conform versiunii tale, Ibsen stă la masă și se uită fix la decorații. Asta-i pur și simplu exclus: lumea îl descrie în mod unanim pe

Ibsen ca fiind un domn extrem de formal și ceremonios – chiar atunci când e beat, ceea ce nu era cazul atunci. Cu Snoilsky se cunoștea de amar de vreme, de la Roma, și era imposibil să-l fi tratat cu cea mai mică impolitețe. Așadar, se ridică, îl întâmpină, îi spune „bună ziua" sau altceva.

Decorațiile lui sunt pe masă, poate nu intenționat – poate tocmai urmau să fie împachetate și puse într-o valiză. Fiind la îndemână ca subiect de conversație, Snoilsky face câteva comentarii, poate puțin în glumă, Ibsen își spune replica *„jeg vil mene det”* – probabil tot în glumă și puțin ironic, dar pe un ton mai apăsat, datorită naturii lui grave…

— Extraordinar! Nu se poate! exclamă Freutiger, care răsfoia *Aftonposten.*

— Ce e? întrebă Stjärnblom.

— Uite și tu!

Îi întinse ziarul și îi arătă cu degetul un anunț de logodnă.

Și Arvid citi:

MARKUS ROSLIN
și
LYDIA STILLE

— Ei, ce zici? spuse Freutiger. Fata asta nu se mulțumește cu mărunțișuri! Markus Roslin – pe puțin șase sute de mii.

Arvid nu spuse nimic. În momentul acela îi era recunoscător lui Freutiger că vorbea fără încetare. Îl scutea pe el de orice comentariu. Se temea că l-ar fi dat de gol vocea.

— Poate că nu crezi, Arvid: Lydia e *singura* fată pe care am iubit-o vreodată – așa, cu adevărat. Îți dai seama? La două săptămâni după ce a murit bătrânul Stille, i-am scris și am cerut-o de nevastă. Onorabil, zic eu, după toate regulile, cu cifre exacte despre averea mea – ceva peste două sute de mii. Am primit imediat răspuns, semnat „cu tot respectul…” Cred că înțelegi cam ce conținea scrisoarea. Asta e, mi-am spus, i se pare, fără îndoială, că-s prea bătrân – patruzeci și șase de ani, ea nouăsprezece – și trebuie să mărturisesc că i-am admirat tăria de caracter în fața perspectivei unei

bune situații. Dar Roslin are peste cincizeci de ani. Așa că nu vârsta era cusurul meu. Nu vârs*ta!*

— Dragă Freutiger, spuse Arvid – și avea impresia că aude vocea unui străin, nu a lui, și că vine de foarte departe –, doar nu poți să crezi cu adevărat că hotărâtoare a fost diferența de avere. Omul are nevoie de bani ca să trăiască, foarte bine, dar ce contează un pic mai mult sau un pic mai puțin – e imposibil să fi gândit în felul ăsta…

Freutiger își frecă ochii.

— A, nu. Sigur că nu a gândit așa. I s-o fi părut pesemne că Roslin arată ceva mai bine decât mine. Și poate speră să rămână văduvă cu câțiva ani mai devreme dacă-l ia pe el, și nu pe mine – să sperăm că-l termină repede, fiindcă e cam debil, săracul de el… în orice caz, îndrăgostită nu e. Este exclus. Ce zici, vrei să iei cina cu mine? Să mâncăm bine și să bem pe cinste!

— Mulțumesc, dar nu pot, răspunse Arvid Stjärnblom. La cinci trebuie să fiu la ziar.

Voia să fie singur.

N-avea ce face la redacție la ora aceea. Dar se duse.

Trecu prin câteva camere. Gol peste tot. Se opri în fața ferestrei din biroul lui Torsten Fiedman. Aerul era apăsător. Deschise o fereastră.

Dintr-o curte din apropiere se auzea o flașnetă. Cânta *Kväsarvalsen*[28] – melodia la modă.

Ea, draga lui iubită, ea, cea pe care o sărutase în spatele boschetului de liliac – ea, ea…

Ud vil jeg, ud, o saa langt langt langt.

Așadar, asta însemna: o călătorie de nuntă pe Coasta de Azur, în Italia, poate în Egipt…

Stătea acolo și tot bolborosea aceleași cuvinte:

Ud vil jeg, ud, saa langt langt langt.

Privirea îi căzu pe canapea. Acolo șezuseră – ultima oară. Și acolo, la ușă, când dădea să plece, îi spusese: „Vreau! Dar n-am curaj!”

Deodată, își aminti ce gândise atunci când ea rostise: pot să aștept. Nu voia să știe că stă cineva și-l așteaptă!

Și acum lucrurile se petrecuseră cum voise el. Nu-l aștepta nimeni. Absolut nimeni.

Se trânti pe canapea cu un urlet de fiară sălbatică.

II

…

„Soarta nu ți-o alegi tu. Și tot așa, nu tu îți alegi soția, sau iubita, sau copiii. Ți se dau și sunt ai tăi, și se întâmplă uneori să rămâi fără ei. Dar de ales, nu tu îi alegi!”

Și anii treceau.

Arvid Stjärnblom lucra la ziar. Primise după câțiva ani postul de critic muzical. După seara aceea, când printr-o întâmplare i se ceruse să facă o recenzie despre debutul domnișoarei Klarholm în rolul Margaretei din *Faust,* își petrecuse fiecare moment liber la Biblioteca Regală și citise aproape tot ce era de citit despre muzică. Având și ureche muzicală destul de bună, i se oferise, de îndată ce se ivise ocazia, postul de înlocuitor al titularului, care se îmbolnăvea prea des, și după vreo doi, trei ani Stjärnblom ajunsese să aibă un salariu de 2 400 de coroane pe an, bineînțeles cu obligația de a mai face și alte treburi de îndată ce era nevoie. Situația economică a ziarului nu era încă suficient de stabilă ca să poată fi plătit numai pentru cronici muzicale. Dar se observa că ziarul făcea progrese: creștea numărul abonaților, al anunțurilor și, în același timp, creștea volumul propriu-zis al ziarului, precum fructul binecuvântat al pântecelui femeii. Din nefericire, creșteau încă și mai mult cheltuielile de administrație – așa zicea Markel. Cine le plătea nu era prea clar. Henry Steel renunțase de mult la *Nationalbladet* și după el venise un altul, și pe urmă încă unul, dar cine deținea acum majoritatea acțiunilor, neobișnuit de scumpe, nu se știa exact… Dr. Doncker circula ba cu trăsura, ba cu automobilul – la ora actuală nu mai avea aproape deloc timp de scris –, dar în ziua de salariu nu lipseau niciodată banii în casierie.

— Ți-aduci aminte, îi spusese într-o zi Stjärnblom lui Markel, ți-aduci aminte ce zicea Balzac despre ziare? *Ces lupanars de la pensée* – „Aceste bordeluri ale gândirii.”

— Hm, răspunsese Markel, așa a zis afurisitul?

— Da, așa a zis.

— A zis chiar „ale gândirii”? Mult prea amabil! Dar bine, era un romantic incurabil.

Și adăugase imediat:

— Dragă Arvid, tu scrii despre muzică, și de fapt despre orice se nimerește. Ce motiv ai avea să

te plângi? Toată murdăria și toate mârșăviile eu le am pe cap, și nu mă plâng! Fac și eu ce pot ca să înlătur cât mai multe escrocherii și înșelăciuni și idioțenii, dar, când văd că nu merge, le dau drumul. Pe tine nu te obligă nimeni să scrii ceva în care nu crezi. Nici eu nu scriu așa. Dar în calitatea mea de adjunct și, de cele mai multe ori, de paznic de noapte, mă văd adesea obligat să dau drumul, împotriva voinței mele, unor „comentarii mincinoase care induc în eroare publicul”. Tu ești scutit de asta. Scrii despre muzică și mai știu eu ce, și-ți crește leafa. De ce te-ai plânge?

— Dar nici nu mă plâng, răspunsese Arvid Stjärnblom. Numai că de fiecare dată când îmi crește leafa, reflectez automat la același lucru: dacă n-ar fi aceste „comentarii mincinoase care induc în eroare publicul”, n-ar exista nici bani ca să-mi plătească mie salariul.

— Vai de mine, zevzec mai ești, spusese Markel. Nu numai că ești moralist, ești ultramoralist. „Comentarii mincinoase.” Doamne, Dumnezeule, păi cum să nu existe! Și suntem, fără încetare, puși în fața eternei întrebări a lui Pilat: ce dracu’ este adevărul?

— Au arestat-o pe muiere la Madrid! spuse Markel trecând în grabă pe lângă biroul lui Stjämblom, cu un teanc de telegrame în mână.

„Muierea” era doamna Humbert. La momentul respectiv, pe la finele anului 1902, ceea ce preocupa ziarele și întreaga lume erau *marea Thérèse*[29] și casa ei de bani. Îi pusese în umbră și pe prințesa moștenitoare a Saxoniei, și pe domnul Giron.

Dar Arvid Stjämblom se gândea la cu totul altceva. Era 20 decembrie – ziua lui de naștere. În fața lui – doi trandafiri într-un pahar. Se uita la ei puțin jenat și, în același timp, puțin emoționat. Nicicând cineva din acest oraș nu mai dăduse atenție zilei lui de naștere.

Sigur că putea ghici de unde veneau trandafirii. Dar, ca să fie sigur, îl întrebase pe tânărul portar de la intrare.

— A venit un curier de la florărie sau…?

— Nu, a venit o doamnă.

— Blondă, brunetă?

— Blondă.

Vasăzică, așa cum bănuia: Dagmar Randel. Cu câteva săptămâni în urmă fusese cu alți tineri la o cină cu dans, la antreprenorul Randel. Între două dansuri, stătuse de vorbă cu singura fiică nemăritată dintre cele trei ale familiei, domnișoara Dagmar. Se lamentase că era atât de îngrozitor de bătrână:

— Pe 20 decembrie fac douăzeci și șase de ani, îi spusese.

— Da, e înfiorător, răspunsese el. Dar ce să mai zic eu, care împlinesc douăzeci și opt în exact aceeași zi?

— Ei, nu vorbi! Ne-am născut în aceeași zi? Ce curios…

Și așa mai departe… Dar de atunci n-o mai întâlnise decât de câteva ori prin oraș, în fugă, când schimbaseră câteva vorbe de convenință. Și iată că acum venise cu trandafirii ăștia.

Ce straniu că-i adusese aici, la ziar, în loc să-i trimită la adresa de-acasă…

S-o fi gândit că el tot nu stătea prea mult pe-acasă. Dar oricum… Simplul fapt că nu avusese nicio reținere să ducă flori unui bărbat la redacția unui ziar, unde e un du-te-vino continuu… Ar putea să-i iasă vorbe…

Și ce să facă el acum? Cum să-i mulțumească pentru amabilitate? Cu alte flori?

Își scotoci portofelul. Pentru moment, nu conținea prea multe parale.

Puse mâna pe creion și scrise o epistolă:

Domnișoară Dagmar Randel,

Vă mulțumesc că ați avut amabilitatea să vă amintiți de ceva atât de banal, spus în grabă, și anume că avem aceeași zi de naștere. Cât despre mine, nu pot decât, îmbujorat de rușine, să vă cer iertare că am uitat total de acest lucru. Dar trebuie să recunosc că am fost puțin emoționat. Am petrecut cinci ani în acest oraș și nu mi s-a mai întâmplat niciodată să mă întrebe cineva care-mi este ziua de naștere.

Cu mulțumiri,
Arvid Stjärnblom

În timp ce punea scrisoarea în plic, intră în cameră Markel.

— Tocmai voiam să-ți spun ceva! S-a întâmplat s-o văd pe fată, când a apărut cu florile – bagă de seamă! Afacerile bătrânului Randel sunt putrede de tot.

— Lasă că mi-ai mai spus asta, zise Stjärnblom. Și nu pricep ce legătură au acești doi trandafiri cu afacerile.

— A, nu pricepi? Păi trandafirii ăștia costă cel puțin două coroane firul. Fata umblă după măritiș!

Pe Stjärnblom îl pufni râsul:

— Să fim serioși, Markel, doar nu vrei să-mi demonstrezi că eu, cu cele 2 400 de coroane pe an, aș putea fi în ochii ei „o partidă avantajoasă”.

— O, nu, ea habar n-are de chestia asta – crede pur și simplu că taică-său e bogat, că *ea* e o partidă bună și *vrea să se mărităi* Așa că, bagă de seamă, băiete! Și acum, hai, că nu mai am timp să vorbesc prostii din astea… Doncker e plin de nervi – a pus ochii pe un nou milionar, unul Rickson! Doar numele și face toți banii! Trebuie să ajungem la liman până la sfârșitul anului! A, uite-l pe Henrik Rissler – ce-i cu tine?

Rissler era în pragul ușii:

— Am o mică nuvelă de vânzare, răspunse el. O dau cu cincizeci de coroane. Dar mă grăbesc. Trebuie s-o citească mai întâi Doncker, ca să-mi ridic banii?

— S-a terminat cu asta! răspunse Markel. Doncker nu mai are timp nici să citească, nici să scrie. Dacă mai continuă în felul ăsta vreo doi ani, are să devină analfabet!

Markel rezolvă grabnic plata celor cincizeci de coroane. Era onorariul pe care-l primea Rissler de regulă. Cu un an în urmă, avusese ceva succes cu o cărticică destul de acceptabilă.

Henrik Rissler plecă, Markel și el, dar se întoarse în ușă și zise:

— Bagă de seamă! Pe vremuri, bărbatul era cel care-și căuta femeia. Acum asta nu mai e la modă; femeia caută bărbatul. Și nu se dă înapoi de la nimic!

Arvid căzuse pe gânduri. Își amintea seara aceea petrecută la familia Randel și felul în care fusese invitat. Într-o zi de noiembrie, pe la orele trei, ședea singur pe una din canapelele de piele de la cafeneaua Rydberg și privea jocul umbrelor pe care-l făceau siluetele trecătorilor. Îl zări, printre alții, pe arhitectul Randel, fiul cel mic al antreprenorului – cel mare era preot și după câteva

clipe Hugo Randel intră în cafenea, se uită în jur și, văzând că Arvid era singur, se așeză alături de el pe canapea. Se mai întâlniseră de câteva ori pe la diverse reuniuni vesele, și se tutuiau.

— Hai să-ți arăt ceva! spuse Randel.

Scoase din buzunar niște planuri. Era o propunere de reamenajare și de reconstrucție a unui cartier din Stockholm, unul dintre cele mai centrale, dar arhitectonic unul dintre cele mai urâte și, din punctul de vedere al traficului, unul dintre cele mai dezavantajate.

Arvid studie proiectul, puse câteva întrebări, primi câteva răspunsuri și încercă să intre în detalii. Ideea i se părea bună – dar nu știa dacă e realizabilă.

— Ce părere ai? îl întrebă Hugo Randel.

— Ideea e bună – dar ce înseamnă toate astea? Sincer, nu mă prea pricep.

— N-ai putea s-o publici în ziarul tău? Fără nicio remunerație – vreau numai s-o fac cunoscută.

— Sigur, pot să încerc. Dar n-am nicio influență.

Rămaseră tăcuți un minut, privind jocul umbrelor de afară. Trecu una dintre cunoștințele lor. Apoi o alta. Pe urmă o zăriră pe Elin Blücher…

Elin Blücher era o fată înaltă, zveltă, brunetă, cu fața palidă, interesantă. Nu știa mai nimic despre ea, în afară de faptul că o chema Elin Blücher. Dar o vedea adesea prin oraș, și de vreo jumătate de an încoace se gândea la ea uneori, în taină.

— Uite-o pe Elin Blücher, spuse Hugo Randel.

— O cunoști? întrebă Arvid.

— Da, sigur, e prietenă bună cu sora mea, Dagmar, și vine des pe la noi.

— E o fată foarte fină.

— Ți se pare? Ei, fiecare cu gustul lui. O cunoști?

— Deloc. Dar am văzut-o prin oraș.

— Dacă vrei s-o întâlnești, pot să aranjez eu asta. Peste vreo săptămână o să fie o cină cu tineri și dans acasă la tata și, dacă vrei, pot să-ți procur o invitație. Și așa o vei întâlni pe Elin Blücher.

— Da, de ce nu… Dar mai arată-mi puțin proiectul.

Îl studie serios și îndelung.

— Am să fac tot ce-mi stă în putință ca să se publice. Schimbările legate de fizionomia orașului stârnesc întotdeauna interes. Dar n-ai și ceva texte despre planuri și profiluri și așa mai departe?

— Ba am, dar nu la mine. Pot să ți le aduc mâine. Și, te rog, fii tu amabil și dă-le o tușă jurnalistică.

Se despărțiseră cu o strângere de mână. La câteva zile după aceea, proiectul lui Hugo Randel, cu planuri, și profiluri, și text apărea în *Nationalbladet,* stârnind interes și discuții. Iar săptămâna următoare Stjärnblom era unul din cei invitați la cina dansantă a tinerilor, de la antreprenorul Randel – sau directorul Randel, căci așa i se spunea.

Acolo o întâlnise pe Elin Blücher, dansase cu ea și vorbiseră – despre vreme, sau despre seiful doamnei Humbert, sau despre altele. Din clipa în care începuse să *discute* cu ea, se spulberase și farmecul. Ce-i drept, era foarte drăguță – dar cu totul altfel decât își închipuise el. Mai… comună. Se îndopa cu dulciuri și îți lăsa impresia că nu mai are altceva în cap.

Însă, de-a lungul serii observase de câteva ori că ochii domnișoarei Randel îl fixaseră cu o expresie care părea să spună: ești cu siguranță un băiat bun. Vrei să te joci cu mine?

*

Stjärnblom se îndrepta spre Café du Nord, pentru cină. Orologiul bisericii Sfântul Iacob arăta patru și jumătate.

Nu era o iarnă ca lumea – zile înnorate, cenușii, reci și din când în când lapoviță. Lui Arvid îi era

dor de zăpadă. Și se gândea la casa părintească, unde, de cinci ierni încoace, bătrânul lui tată ședea singur la masa de Crăciun. Arvid avea doi frați, amândoi cu câțiva ani mai mari decât el. Dar de cel mai mare, de Herman, nu se alesese nimic, sau, și mai rău, primise bani să se ducă în America și dus a fost. Celălalt, Erik, era doctor la un spital dintr-un orășel de pe coasta de vest. Și în toți acești cinci ani Arvid nu putuse să capete liber de la ziar de Crăciun – Crăciunul și Anul Nou sunt perioadele cele mai febrile la ziare, ca și la poștă sau la căile ferate…

Dar era să uite, avea în buzunar scrisoarea către Dagmar Randel. Se duse la cutia de scrisori de la colțul lui Arsenalgatan și îi dădu drumul. Exact în clipa când se întoarse, trecea domnișoara Randel.

O salută. Ea se opri.

— Scrisoarea era pentru dumneavoastră. Câteva rânduri de mulțumire pentru flori. Mă simt nedemn și profund întristat – eu nu v-am trimis flori…

— Nu trebuie, de ce să-mi fi trimis flori? răspunse ea. Nu scrie nici în Biblie și nici în catehism că e obligatoriu să trimiți flori de ziua de naștere a cuiva, dar, dacă îți face plăcere, trimiți. Și mie mi-a făcut, așadar, plăcere. Unde mergeți?

— Mă gândeam să merg la Café du Nord să iau cina.

— Vă e tare foame?

— O, nu.

Urmă o scurtă pauză.

— La noi nu se mănâncă înainte de șase, zise ea. Și mi-e foarte neplăcut să ajung acasă prea devreme. Nu vreți să faceți o scurtă plimbare cu mine? Spre Skeppsholmen?

O luară mai întâi pe lângă Grand Hotel, unde un val de lumină roșiatică se revărsa din bar afară pe stradă, apoi pe lângă Muzeul Național și peste podul ce ducea la Skeppsholmen.

Se opriră pe insulă, la umbra neagră, scheletică a unui arbore înalt.

O sărută.

Și în timpul sărutului se gândea: într-o situație ca asta, se impune, ca minimă amabilitate.

Își reveniră și rămaseră privind fix, în tăcere, apa întunecată și agitată a mării, presărată cu scântei și spirale luminoase aruncate de șiragul lampadarelor de pe chei.

Deodată, își aminti vorbele lui Markel: vrea să se mărite.

Îi mângâie mâna.

— Draga mea, spuse el, cred c-ai înțeles că mie îmi e imposibil să mă gândesc la însurătoare, nu?

Ea își plecă ochii și nu răspunse imediat.

— Nici prin cap nu mi-a trecut așa ceva, spuse apoi.

Făcură câțiva pași în sus și în jos pe chei. Și ea spuse:

— Am să-ți mărturisesc ceva. Când ți-am trimis florile, mai aveam ceva în gând.

El o privi întrebător. Și ea continuă:

— Aș vrea tare mult să am o slujbă, să am un venit al meu. E foarte neplăcut să apelez la tata pentru orice. N-ai putea să-mi faci tu rost de un post la ziar? Să scriu despre modă, viața mondenă, lucruri din astea.

Arvid reflectă puțin. Moda feminină era deja acoperită, pentru viața mondenă aveau o contesă adevărată, al cărei nume figura în *Istoria* lui Odhner.

— S-ar putea să fie cam greu. Dar am să încerc.

Se întoarseră pe pod, la braț.

— Spune-mi, de ce e atât de neplăcut să ajungi acasă prea devreme înainte de cină?

— Pentru că acasă e plictisitor, îi răspunse ea.

Nu-i mai puse alte întrebări.

Când să se despartă, îl întrebă:

— Când ne mai vedem?

Arvid se gândi. N-ar fi putut să-și ia liber de la ziar în seara aceea? Ba da, la Operă nu era nimic,

nu era niciun concert, și nu promisese să facă altceva special.

Răspunse:

— Stau acasă și mă plictisesc toată seara. Nu vrei să vii pe la mine?

— La ce oră?

— La șapte – poți?

— Am să încerc…

Arvid Stjärnblom se duse la Café du Nord să mănânce. Luă chifteluțe cu iahnie de fasole.

În pofida celor douăzeci și opt de ani pe care-i împlinise, Arvid Stjärnblom avea o experiență erotică foarte limitată, care, cu excepția doamnei Kravatt din Karlstad – a cărei lipsă o mai simțea din când în când –, consta din câteva clipe trecătoare cu fetele de noapte ale străzii, pe care, cu toată bunăvoința din lume, nu le-ar fi recunoscut decât după pălărie, după boa sau lucruri de genul ăsta, dar niciodată după figură, și apoi o vânzătoare dintr-o prăvălie, tinerică și drăgălașă, pe care, cu patru ani în urmă, exact când se măritase Lydia Stille, se întâmplase s-o lase gravidă. Adică foarte sigur nu era. Fata avea un „logodnic", numai că el se evaporase.

Sigur că la vremea respectivă fusese o chestiune gravă. Îi scrisese lui taică-său, fratelui Erik și lui Freutiger. Tatăl îi trimisese două sute de coroane din sărăcia lui de leafă, fără să-i facă morală, fratele Erik, la fel de mult, dar *cu* morală, și de la Freutiger putuse împrumuta cinci sute. Așa se rezolvase pentru moment problema. Pe copil – un băiat – îl dăduse în grija unei familii onorabile de meseriași din Sundbyberg[30], iar mama căpătase, grație recomandării lui Freutiger, o slujbă mai bună decât cea pe care o avusese înainte și își vedea bine de treabă. Arvid plătea regulat treizeci și cinci de coroane pe lună pentru copil.

După povestea asta, Arvid luase o hotărâre și adoptase o regulă de viață; o regulă absolută, fără drept de apel și fără niciun fel de excepție: să nu mai „seducă" niciodată o fată săracă – perspectiva de a seduce o fată bogată nici nu intra în calcul; să capituleze în fața necesității; să suporte viața de celibatar – inevitabila mizerie și scârboșenie a vieții de celibatar sărac, până când avea să-și *poată* face o familie, dar s-o și găsească pe cea cu care să *vrea* să-și facă o familie.

Și acum – acum sosise momentul când hotărârea și regula lui de viață erau, pentru prima oară, puse la încercare. Cedase imediat tentației – făcuse

imediat o „excepție”. Dar nu, cu Dagmar Randel era cu totul altceva. Nu-și putea arbora cununa de glorie a seducătorului. Dacă Dagmar îi oferea frumusețea ei tânără, voluptuoasă și blondă, ar fi fost un imbecil să refuze…

Bineînțeles că ea îi pusese mai întâi întrebarea obligatorie: mă iubești?

Și de bună seamă că el răspunsese: te iubesc. Pentru că altfel n-ar fi ieșit nimic.

Iubire și iar iubire…

Își pierduse o dată, cum se spune, „prima inimă”. Avea acum o idee fixă, și anume că trebuiau să treacă cel puțin șapte ani ca să-i crească una nouă în loc. Dar asta nu însemna că instinctele îi adormiseră – nici pe departe; ele își vedeau de viața lor. Și ceea ce i se oferea acum era, fără discuție, raiul pe pământ față de existența lui obișnuită de zi cu zi. Vasăzică îi spusese și el: te iubesc. Asta însemna: de *iubit* nu pot; dar pot să fac gesturile iubirii; maimuțărelile și pantomima iubirii.

Aproape în fiecare zi Dagmar se furișa sus la el, de cele mai multe ori pe la șase, șapte seara. Locuia acum într-o cameră mobilată pe Grevturegatan. Și pe la zece fără ceva o conducea acasă, până la poartă. Apoi se ducea fie la Rydberg, fie la Café du Nord, să bea vreo două groguri cu whisky, sau mergea la ziar. Și într-o seară îi spuse lui Markel:

— Apropo, să știi că te-ai înșelat cu privire la intențiile domnișoarei Randel, cu florile ei. Nu voia să se mărite. Voia un post la ziar.

— Ei, asta-i relativ inofensiv, răspunse Markel.

*

Scrisorile pe care și le scriseseră Arvid Stjärnblom și tatăl lui de-a lungul anilor nu erau multe la număr; dar de Anul Nou Arvid obișnuia să trimită un raport mai lung și amănunțit. Așa făcu și la sfârșitul lui 1902.

Scrise:

Dragă tată,

Îți urez din toată inima un an nou fericit. Salariul îmi va rămâne neschimbat în anul care vine; dar dr. Doncker se gândește să-mi dea un scurt concediu la vară, așa că sper – pentru prima oară în acești șase ani – să-mi revăd iubita casă a copilăriei. Din toamnă am început să particip și eu, așa, dintr-un colțișor, la viața de societate a capitalei. Am fost invitat de câteva ori la cină la consulul general Rubin – desigur că Markel a fost cel care m-a introdus. Întâlnești tot felul de oameni acolo – consulul general are casă deschisă –, ceea ce nu este niciodată lipsit de interes. Am fost invitat și la directorul Randel – poate că din când în când i-ai văzut numele prin ziare, în legătură cu diverse proiecte. Chiar și domnul profesor Levini a avut amabilitatea să mă poftească într-o seară la el acasă, dar tocmai în seara aceea eram, din păcate, ocupat cu ceva nou la Operă. A fost aproape cea mai supărătoare întâmplare din această toamnă. Și acum, între Crăciun și Anul Nou, am fost câteva zile la Freutiger, în arhipelag.

Cât privește afacerile, i-am înapoiat lui Erik, după cum știi, cele două sute de coroane. (Markel mi-a dat o sută cu împrumut, cu toate că și lui îi cam șchioapătă afacerile.) Dar lui Freutiger încă îi sunt dator cele cinci sute.

Pentru noi, scribii, Ajunul Crăciunului e una dintre puținele zile libere. Dimineață m-am dus la Sundbyberg să-mi văd băiețelul. Are ceva din familia noastră – pe la ochi și la frunte, nu pot să spun ce anume, oricum, ceva care mă face să fiu sigur că-i *al meu.*

În legătură cu Uniunea, știi, dragă tată, că am altă părere decât dumneata. Cred, mai ales, că ești foarte nedrept cu bătrânul Jean-Baptiste[31] când îl învinuiești că în 1814 n-a făcut din Norvegia o provincie suedeză. În primul rând, mă îndoiesc că i-ar fi stat în putință. Și, în al doilea rând, mă

îndoiesc că ar fi fost bine pentru noi. În al treilea rând, hotărârea nu a luat-o singur, ci împreună cu alții; părerea i-a fost împărtășită mai ales de Adlersparre, și de Järta, și de alții din „grupul de la 1809”. Dar în Suedia acelor timpuri a fost *singurul* capabil să înfăptuiască totul până la capăt! Iar dacă urmașii lui – și nu mă refer doar, sau mai ales, la urmașii la tron, ci la întreaga clasă care a condus națiunea suedeză până în prezent – n-au făcut decât să cârpăcească ce-a realizat el, asta nu poate fi vina lui!

Felul în care evoluează lucrurile demonstrează că Uniunea e un punct slab și un pericol pentru Suedia.

Norvegia vrea să iasă din Uniune; toate indiciile dovedesc asta – pentru moment, se profită de conflictul consular, dar e doar un pretext. În situația de față, Norvegia se va folosi de prima ocazie favorabilă – de pildă un război cu Rusia – ca să ne atace pe la spate. În prezent, Uniunea e pur și simplu lipsită de sens, sau chiar mai rău. Dacă guvernul lui Boström va decide, după cum se zice, să încremenească în acest statu-quo, da, va merge un timp; probabil cât timp mai trăiește regele[32]; dar nu va merge la infinit. În situația de față, Uniunea ar trebui dizolvată și inițiativa ar trebui s-o ia Suedia. Presa de dreapta sugerează uneori ideea asta, dar numai ca o izbucnire de furie și proastă dispoziție. Ar trebui, în schimb, ca problema să fie luată serios în discuție chiar din inițiativa guvernului. Contribuția adusă de Norvegia (pe hârtie) la forțele armate suedeze este ridicol de neînsemnată, dar ambiguitatea și bâjbâiala în relațiile noastre cu Norvegia ne pot fi fatale în împrejurări critice.

Uite ce înțeleg eu prin ambiguitate: în primul paragraf al actului Uniunii, precum și în primul paragraf al Constituției Norvegiei, se spune că Norvegia „este un stat liber și independent”. Dar același act al Uniunii afirmă în continuare că

statutul constituțional al Norvegiei este acela de stat *autonom,* nu *suveran.*

Dragă tată, ca suedez, cu siguranță că n-ai putea fi pe deplin mulțumit dacă Suedia s-ar găsi într-o asemenea situație. Atunci, le poți reproșa norvegienilor că nu-s mulțumiți, când e vorba de țara lor?

Al tău fiu,
Arvid

Anul 1903 n-a lăsat urme adânci în istoria universală. A fost anul când Suedia a cedat marelui ducat de Mecklenburg dreptul de suzeranitate, obținut prin ipotecare, asupra orașului Wismar. A fost anul când a murit Leon XIII, iar cardinalul Sarto a devenit papă. A fost anul când Alexander și Draga ai Serbiei au fost asasinați și Petru cel Negru s-a urcat pe tron!

Și a fost anul când…

*

Arvid Stjärnblom se ocupa cu munca lui de la ziar. Și se mai ocupa cu gesturile iubirii, cu maimuțărelile și pantomima iubirii. Numai că el se născuse și cu ambiția de a încerca să tragă cât mai multe foloase din orice, chiar și din firimiturile pe care i le oferea viața, așa că reușea uneori să se convingă că o iubea pe Dagmar. Să o convingă pe ea era floare la ureche.

De căsătorie nu se vorbea niciodată – aproape niciodată. Toată iarna și toată primăvara nu se întâmplase decât o singură dată ca Dagmar să atingă ușor acest subiect.

Era o seară de mai – își amintea, fiindcă fusese la înmormântarea lui Snoilsky și scrisese apoi un articol pentru ziar.

Se întuneca și erau în drum spre locuința ei de pe Engelbrektsgatan, dar se opriseră în umbra deasă a copacilor bătrâni din Humlegården.

Și ea zise:

— Cât de bine te înțeleg că nu vrei să te însori, în ziua de azi, mai toate căsătoriile ajung să fie nefericite. Dar spune, *numai* pentru că n-ai destui bani nu vrei?

Nu răspunse imediat.

— N-am spus niciodată că nu vreau. Am spus că nu pot.

— Știu, dar – vorbea cu pleoapele coborâte și privirea în pământ – tata mi-a spus că dacă mă mărit o să contribuie cu două mii de coroane pe an

pentru cheltuielile gospodăriei, așa cum face și cu Eva și Margit.

Eva și Margit erau surorile ei măritate.

— Dar, draga mea, răspunse el, cum crezi că aș accepta să mă pun într-o situație de dependență economică față de tatăl tău? Până acum am reușit să mă descurc singur, cât de cât.

Apoi adăugă, cu sentimentul că fiecare cuvânt ar putea fi important.

— Vreau să fiu cât se poate de cinstit cu tine, dacă tot ai întrebat… Nu *numai* pentru că nu am destui bani. Mai e și altceva. Am o mare și imperioasă nevoie de singurătate. Bineînțeles că nu aș vrea să fiu singur tot timpul, de dimineață până seara. Dar vreau să am dreptul să-mi încep și mai ales să-mi termin ziua în singurătate. Să fiu singur cu gândurile mele, să dorm singur. Cred că nu-s făcut pentru căsătorie și viața de familie.

Rămaseră tăcuți câteva clipe. În apropiere, de pe o bancă, se auzeau două voci. O voce de femeie: „Doar ai promis…” Și o voce de bărbat: „Ei, câte nu promite omul…”

Arvid și Dagmar zâmbiră amândoi.

— Noi, cel puțin, nu ne-am promis nimic, spuse el. Și nu ți se pare și ție că-i mai bine așa?

— Ba da. Și ce bine te-nțeleg.

După ce o conduse acasă, se duse la ziar. În camera lui Torsten Hedman, pe care încă o folosea când era liberă, îl găsi, șezând la birou, pe profesorul Levini.

— Scuzați-mă, spuse profesorul, v-am luat locul?. Sunt gata într-o clipă…

— Dar nu face nimic, domnule profesor… Aș dori numai să dau un scurt telefon.

Telefonă la subsol și rugă să i se trimită o copie a referatului de la înmormântare.

— A, sigur, spuse profesorul Levini, ați fost la înmormântare – ce scandal, nu? Nu vi se pare că a fost oribil? Vreau să zic, preotul! într-un fel, a fost aproape și mai penibil decât acum opt ani în

biserica Clara, când a debitat numai prostii la adresa defunctului Viktor Rydberg[33], căruia i-a dat un loc de veci în curtea din fața bisericii – ca și cum cheile lăcașului celui mai sfânt ar fi doar pentru el personal! Și, ca răsplată, a căpătat ceea ce atunci se numea scaunul „mortului”, adică scaunul lui Viktor Rydberg la Academie!

Un băiat de la tipografie aduse copia.

— Pot să văd și eu? spuse profesorul Levini.

— Poftiți.

Levini trecu repede cu ochii peste foaia de hârtie. Când ajunse la predică, Levini își zâmbi satisfăcut în barbă. Era un referat sumar, fără comentarii. „Ca dovadă a profundei religiozități a poetului, preotul a subliniat faptul că Snoilsky, fiind pe patul de moarte, a permis fără proteste să se cânte psalmi pe coridoarele și pe scările spitalului… în încheiere, preotul și-a exprimat speranța arzătoare ca poetul acum dispărut, și care în timpul vieții a stat atât de aproape de împăratul său pământesc, să ajungă să stea la fel de aproape și de împăratul său ceresc.”

— E ceva înfiorător, zise profesorul Le vini. Adică – și poate vă vine să râdeți, domnule Stjärnblom – gândiți-vă și dumneavoastră puțin: relicva asta antică, fantastică, ocupă un scaun la Academia suedeză și decide alături de ceilalți cine să ia Premiul Nobel!

Markel apăru pe neașteptate în pragul ușii.

— Dar asta n-ar fi cea mai mare nenorocire, spuse el. Ce mai contează acum cine ia Premiul Nobel? Testamentul lui Nobel a fost o idioțenie Orice încercare de a-l executa cât de cât rațional se transformă într-o problemă insolubilă. Dar, Arvid, am ceva de discutat între patru ochi cu tine. Hai, vino!

Îl trase pe Arvid în penumbra unei încăperi – biroul „ministrului de externe” – și închise apoi ușa care dădea în cealaltă cameră.

— Așază-te, îi zise Markel. În ultimul timp, domnișoara Dagmar Randel a fost de câteva ori pe aici și a întrebat de tine. Asta înseamnă că e ceva între voi. După mine, există trei posibilități. Prima ar fi că ți-a căzut cu tronc. Dacă-i așa, n-am decât să-mi pun lacăt la gură și să văd cum decurg lucrurile. Și probabil că așa este, pentru că fata e chiar foarte drăguță, iar pe tine nu prea are cine să te răsfețe…

— Dar, te rog, Markel – ce naiba te privește pe tine domnișoara Randel?

— Nu mă întrerupe. Cealaltă posibilitate e că-ți închipui că faci o partidă bună. Dar chiar atât de tâmpit nu poți să fii. Mai probabil e că prima posibilitate s-a împletit și s-a încâlcit cu a doua: adică ești puțin îndrăgostit și crezi că faci o partidă reușită…

— Ei nu, Markel, că mergi prea departe – e asta treaba ta?

Markel tăcu o secundă sau două.

— Nu, răspunse el puțin sec. Bineînțeles că formal nu mă privește deloc. Dar, dacă ești pe stradă și vezi un cal care o ia razna, te repezi în mod automat să-l oprești; și te cam dezumfli dacă domnul din trăsură îți spune răstit: ce dracu' îți pasă ție că mi-a luat-o calul razna?

Pe Stjärnblom îl pufni râsul:

— Comparația asta cam șchioapătă. Doar nu pot să fiu în același timp și cal, și domnul din trăsură.

— Ba nu șchioapătă deloc, răspunse Markel. Ești și calul, și domnul din trăsură! Vrei să vorbim în limbajul lui Kant? Stjärnblom *als Erscheinung*[34] e calul sau, mai corect, calul care o ia razna cu trăsură cu tot; Stjärnblom *als Ding an sich* e domnul din trăsură! Calul este Stjärnblom ca ființă a simțurilor, domnul din trăsură este Stjärnblom ca ființă rațională – dar nu când se exprimă fără noimă, ca domnul din trăsura despre care vorbim!

Stjärnblom cugeta.

— Hai să nu ne certăm, Markel. Poate că-i nedrept din partea mea Să vorbesc cu tine atât de formal despre lucrul ăsta. Și de fapt poți să fii liniștit; îți dau cuvântul meu de onoare că n-am nici cea mai mică intenție să fac o „partidă" bună.

— Perfect, răspunse Markel. Ajungem, așadar, la a treia posibilitate, și anume că ea este îndrăgostită de tine și tu nu ești îndrăgostit de ea – adică nu mai mult decât e orice bărbat normal de orice femeie bine făcută; dar că *te folosești* de ea și de dragostea ei ca să-ți satisfaci tu plăcerile cărnii. Și e omenește. Dar e josnic! N-ai voie să faci asta! Și ca să revenim la Kant: nu trebuie niciodată să te folosești de un om – nu trebuie *doar* să te folosești de un om! Este josnic!

Arvid Stjärnblom simțea că se îngălbenește la față.

— Greșești, spuse el. E mai complicat decât îți închipui tu. Și nu sunt în stare să mă descurc de unul singur. Dar acum, dacă tot am ajuns să vorbim despre asta, ce motiv ai să crezi că ar exista o legătură intimă între mine și domnișoara Randel?

— Din partea ta, absolut niciunul. Nu vorbești niciodată despre ea, dacă i se pomenește numele în prezența ta ori taci, ori spui oarecum distrat „domnișoara Randel". *All right,* ești discret. Dar ce folos, dacă ea e copilăroasă, imprudentă, îți trimite flori și te caută aici, la redacție… Băiatul de la poartă v-a scos vorbe… Ce rost mai are atunci discreția ta? Am înțeles, nu vrei să te însori – nu vrei, nici n-ai de unde. Numai că nu voința noastră decide, întâmplarea decide! Nu ne este dat să alegem! Nu ne putem alege soarta, după cum nu ne putem alege părinții sau pe noi înșine: rezistența corpului nostru, sau caracterul, sau culoarea ochilor, sau circumvoluțiunile creierului. Asta-i la mintea oricui. Soarta nu ți-o alegi tu. Și, tot așa, nu tu îți alegi soția, sau iubita, sau copiii. Ți se dau și

sunt ai tăi, și se întâmplă uneori să rămâi fără ei. Dar de ales, nu tu îi alegi!

În drum spre casă, Arvid Stjärnblom era cufundat în gânduri.

„Nu ne este dat să *alegem.”*

Se gândea la Markel și la vorbele pe care le spusese. „Nu ne este dat să *alegem.”*

Markel era burlac. Dar se încurcase cu o femeie trecută de vârsta tinereții și care era totuși suficient de tânără ca să-l înșele cu aproape oricine.

*

Se duse și vara.

Dagmar Randel o petrecu alături de părinți – mai precis, cu tatăl ei și mama vitregă, fiindcă mama ei bună era moartă la casa lor din arhipelag. Arvid Stjärnblom rămase mai tot timpul în oraș. Îl invitaseră și pe el de vreo două sau trei ori la Randelsborg – așa se numea vilișoara lor de pe insula Värmdö. Dar avea prea mult de lucru în oraș. Sau, mai degrabă: nu se încumeta. Voia să fie cât mai puțin oaspete în familia ei. Erau oameni foarte cumsecade și amabili, dar n-avea nicio încredere în stăpânirea de sine a lui Dagmar. Se temea că oricând i-ar putea scăpa vreun cuvânt necontrolat – bunăoară un „tu”, din neatenție – sau că tot comportamentul ei față de el ar dezvălui ceea ce trebuia să rămână secret.

Și se înțelege că venea ea din când în când în oraș, ca să se poată întâlni.

În august, Arvid se duse în Värmland și stătu două săptămâni în casa copilăriei. Totul rămăsese neschimbat. Mlădițele de hamei împodobeau, ca și în trecut, veranda. Și, ca întotdeauna, vântul șuiera prin frunzișul bătrânilor mesteceni. Nicăieri nu creșteau mestecenii atât de falnici și frumoși ca acolo.

Nici bătrânul nu se schimbase în cei șase ani, doar că era și mai zgârcit la vorbă, iar părul îi albise și mai mult. Convorbirea dintre tată și fiu

lua forma unor scurte interviuri – întrebări scurte din partea bătrânului, urmate de răspunsurile ceva mai lungi ale lui Arvid.

— Îi merge bine puștiului?

— Da, e isteț și cuminte. Legă torul și nevastă-sa sunt topiți după el.

— Și mama?

— Ea lucrează la magazin și nu prea are timp să se ducă să-l vadă. Eu am mai des drum prin Sundbyberg; legătorul se ocupă de cărțile mele.

— Și cum îți spune ție? Vreau să zic, puștiul.

— În timpul din urmă s-a învățat să-mi spună tata. Înainte îi spunea legătorului tata, și mie, nenea.

— Hm. Câți ani are acum? Patru. Curând o să fie la vârsta când ar trebui să intre într-o familie de condiția tatălui său. Eu aș vrea tare mult să stea la mine; ar fi bine să crească aici, e un loc sănătos, cu aer curat. Dar sunt bătrân și mâine-poimâine o să mor și eu. Și mă tem că bătrâna Sara nu se pricepe deloc la copii. A avut ea unul, dar asta s-a întâmplat acum mai bine de cincizeci de ani.

Bătrâna Sara, menajera, aduse tava cu punci.

— Noroc, Arvid.

— Noroc, tată.

Și după o pauză:

— La urma urmei, cum s-a întâmplat?

— Eram îndrăgostit, răspunse Arvid. Dar nu de ea, de fapt. Eram îndrăgostit de o fată care nu putea să fie a mea, pentru că nu aveam din ce s-o țin. S-a măritat cu unul înstărit, și foarte bine a făcut. Dar în aceeași casă cu mine stătea o fată, tânără, frumușică, vânzătoare într-un magazin mic de galanterie bărbătească de pe Kungsbacken. Mă duceam din când în când acolo să-mi cumpăr câte ceva, și uneori, ajungând pe la ora închiderii, mergeam împreună acasă. Și ne sărutam puțin pe scară. În seara în care fata de care eram eu îndrăgostit și-a serbat nunta, am vrut și eu să am nuntă. Și am avut.

— Hm. Stranie mai e morala în ziua de azi. Dar, de fapt, întotdeauna a fost morala cam stranie.

— Vreau să spun totuși, spre onoarea ei, zise Arvid, că ea a simțit că-i un lucru de moment, ceva întâmplător. Avea un „logodnic”, pe care îl iubea poate tot atât de mult cât o iubeam eu pe ea, sau poate nici atât… Dar și femeia, și bărbatul sunt uneori stăpâniți de instincte și dorințe pe care cu greu le poți explica în lumina rațiunii sau a moralei.

— Așa e, zise bătrânul. Cred c-am auzit și eu de lucrurile astea.

Urmă o scurtă pauză.

— Așadar, n-a ținut morțiș să te-nsori cu ea?

— Nicio secundă. A luat-o drept un accident. Și pentru că eu – nu prin forțele mele proprii, că doar dumneata știi prea bine! – am ajutat-o să treacă onorabil de „accident”, povestea s-a încheiat. Acum ea își cârmește mai departe vaporul pe valurile vieții și nu mă mai caută, „Logodnicul”, pe care eu nu l-am văzut niciodată și care și-a schimbat domiciliul de îndată ce a simțit că miroase a necaz, era, cred eu, un tip cât se poate de obișnuit. Iar eu am fost pentru ea un basm, aventura vieții – ce știu eu? Ce știu eu cum se nasc gândurile și visurile în capul unei biete fete de prăvălie? Dar, de căutat, n-a încercat niciodată să mă caute.

— O mai vezi vreodată?

— Foarte rar. Ne-am întâlnit o dată la Sundbyberg. M-a rugat să nu-mi fac târguielile în magazinul unde lucrează ea acum. Voia să uite, așa mi-a zis. Dar de Crăciun îi trimit mereu câte un mic cadou.

— Aș vrea tare mult să-ți văd pușțiul, spuse bătrânul. Și uite la ce m-am gândit. După cum știi, avem aici un preot nou. Îl cheamă Ljungberg. De șase ani e însurat și n-are copii. Poate ar vrea el să-ți ia băiatul pentru aceeași sumă ca legătorul sau, dacă ar vrea mai mult, dau eu diferența. Anul

trecut mi-am terminat de plătit ultimele datorii, așa că acum mă descurc și mai pun și câte ceva deoparte. Dar știu prea bine că tu ești liber-cugetător și poate nu vrei să-ți lași copilul să crească în casa unui preot. Ce zici?

— N-are importanță, dacă e om de ispravă. După ruine, orice copil trebuie să aibă cam aceeași educație cu majoritatea copiilor din țara și vremea respectivă, în general, nu cred că e bine să i se dea unui copil o educație conformă cutărei sau cutărei concepții despre viață. Efectul este adesea cel opus. E mai bine să aștepți și, când s-a copt timpul, să-l lași să-și măsoare singur forțele și să-și aleagă singur drumul pe cărările întortocheate ale vieții… Dar cum e preotul?

— E om cumsecade, deloc habotnic, așa, ca toată lumea. Nevastă-sa e cam bolnăvicioasă și melancolică, dar altfel e o femeie de treabă.

— Bine, merită să mă gândesc. Dar mai e ceva. Când e vorba de copiii din flori, mama e cea cu drept asupra copilului. Datoria tatălui e doar să plătească. Așa că trebuie să vedem ce zice ea.

— Păi scrie-i și întreab-o.

Arvid îi scrise Almei Lindgren, îi prezentă situația și o întrebă ce părere are.

Între timp, bătrânul vorbi cu pastorul Ljungberg și soția lui. Erau de acord să-l ia pe băiat, dar să fie copilul lor, și fără bani.

— Asta n-are să accepte Arvid niciodată, îi răspunse maistrul pădurar Stjärnblom. Îl lasă mai degrabă să stea la legător!

Arvid se duse personal să discute cu pastorul. Era un bărbat la vreo patruzeci de ani, vânjos, cu fața blajină, inteligentă. Nevasta lui, o femeie de vreo treizeci și ceva de ani, părea prietenoasă, dar cam slabă și cam palidă.

Arvid spuse:

— Părinte, m-am născut și am crescut în parohia asta și știu prea bine că, deși este foarte întinsă, are puțini enoriași, așadar și venituri restrânse. Înțeleg

cu atât mai ușor că bunăvoința dumneavoastră față de băiatul meu este dictată de o pură iubire creștinească. Dar, în ochii lumii, se cuvine ca un tată să le poarte de grijă, pe cât îi este cu putință, copiilor săi. Așa am făcut până acum și vreau să încerc să fac la fel și de aici înainte.

— Anna, strigă pastorul către soția lui, ne aduci puțin coniac și niște apă?

Ședeau pe o verandă împodobită cu ghirlande de hamei.

— Da, zise pastorul. E un punct de vedere pe care-l înțeleg și îl respect.

Căzură de acord pentru suma de patruzeci de coroane pe lună. Arvid Stjärnblom îl întrebă pe pastor ce impresie are despre morala enoriașilor din parohia lui.

— Extraordinar de bună. Crime n-au mai fost din 1823. Ultimul omor a avut loc în 1896, dar ar fi putut să fie trecut la rubrica accidente. Avem tâlhării cam o dată la patru ani, iar hoții mărunte ceva mai des. Desfrâul este singurul păcat care e în floare, la fel de mult prin părțile noastre ca și în celelalte parohii; numai că asta simplifică lucrurile: nunta și botezul se fac deodată. Dar în altă ordine de idei – n-oi fi eu chiar atât de bătrân ca să nu ne putem spune pe nume, ce zici? Mi-am terminat liceul în ’81. Noroc, frate!

— Mulțumesc. Noroc!

Câteva zile mai târziu, veni și răspunsul Almei Lindgren.

„Eu, oricum, nu pot să-i fiu de vreun ajutor micuțului meu Ragnar. Și ar fi greșit din partea mea să mă pun de-a curmezișul, dacă Arvid și tatăl lui Arvid fac totul pentru binele lui.”

*

În septembrie, Arvid se afla din nou la Stockholm.

În prima seară când Dagmar veni să-l viziteze după reîntoarcerea lui în oraș, abia trecu pragul că

și izbucni în niște hohote de plâns de neoprit, care o zguduiau toată.

— Dar, copila mea… Ce-i cu tine, s-a întâmplat ceva?

Plângea și iar plângea.

În fine, se liniști doar cât să poată spune:

— Mama mea vitregă a auzit vorbe despre noi. I-a spus imediat lui tata. Nu din răutate, că nu e rea; dar bârfele sunt viața ei. Și tata s-a supărat rău de tot și m-a luat la întrebări. La început m-am gândit să spun că nu-i adevărat, dar mă simțeam și rușinată, și zăpăcită, și mi-am dat seama că n-am să pot. Așa că i-am spus…

— Ei, ce i-ai spus?

— Că suntem logodiți în secret.

El tăcu. Și ea tăcu.

— Da, spuse ea până la urmă, ce altceva ai fi vrut să-i spun?

— Nu, sigur că nu… N-aveai ce altceva să-i spui. Și? Ce-a zis tatăl tău?

— Mai întâi m-a făcut stricată și alte lucruri urâte. Dar pe urmă s-a liniștit și mi-a spus că își păstrează promisiunea celor două mii de coroane pe an, dacă se lasă cu nuntă. Despre tine n-a zis nimic rău.

Arvid stătea la fereastră cu mâinile la spate și privea amurgul de septembrie. „Logodit în secret.” Pe bolta cerului decolorat al crepusculului de toamnă clipea ușor o singură stea. În concluzie: acum era logodit în secret. Surprinzătoare noutate…

Brațul ei îi cuprinse pe furiș grumazul și buzele îi căutară urechea:

— Îți e chiar atât de greu să te căsătorești?

— Chiar așa. Mi se pare cu totul imposibil, răspunse el.

Brațul ei se desprinse. Tăcură amândoi. El stătea cu privirea pironită spre albastrul tot mai cenușiu, mai întunecat al cerului.

Deodată auzi suspine în spate. Dagmar se trântise cu fața în jos pe pat și nu se mai oprea din plâns.

Se apropie de ea și îi luă capul între mâini:

— Hai, nu mai plânge, spuse el, nu mai plânge! O să încercăm să facem imposibilul! Fetița mea!

Și buzele li se uniră într-un sărut prelung.

Peste câteva zile, îmbrăcat în redingotă, Arvid Stjärnblom suna la ușa familiei Randel.

În vestibul îl întâmpină Dagmar. Își pregătise tatăl și mama vitregă pentru vizita lui Arvid.

În salonul mare îl aștepta doamna Hilma Randel, actuala soție a directorului Randel.

În urmă cu câțiva ani era măritată cu altcineva și se numea altfel. Dar, când directorul Randel rămăsese văduv, divorțase în grabă de bărbatul ei și devenise doamna Randel. Avea acum vreo patruzeci de ani – o frumusețe brună, impunătoare, cu forme pline și în față, și în spate, și, după gustul multor bărbați, încă foarte atrăgătoare. O vedeai la toate premierele, cu sau fără soțul ei, la toate petrecerile mai mult sau mai puțin oficiale, și de câteva ori presa îi remarcase toaletele. Au fost momentele cele mai triumfătoare din viața ei.

Nu avea copii.

Doamna Randel îl întâmpină pe domnul Stjärnblom cu un surâs pe jumătate matern, pe jumătate ambiguu:

— Da, micuța Dagmar ne-a pregătit pentru vizita dumneavoastră. Și cât de adevărat e, așa cum cântă și Anna Norrie în *Frumoasa Elena,* că „iubire, oricât de puțină, trebuie cu toții să avem. Soțul meu vă așteaptă în birou. Poftiți pe aici!

O luă înainte să-i arate drumul și strigă:

— Jakob! Ja-kopp!

Directorul Randel stătea în pragul biroului.

— A, domnule Stjärnblom, bine ați venit. Ei, Dagmar mi-a spus cum stau lucrurile. Doriți un pahar de punci, domnule Stjärnblom?

— Da, mulțumesc.

Directorul Randel se apropia de șaizeci de ani. Avea o barbă venerabilă, patriarhală, cenușiu-închis, cu o șuviță albă pe partea stângă. Părul îi era alb.

— Vasăzică, domnul Stjärnblom este jurnalist. Și se pare că lucrurile vă merg mai bine acum decât înainte. Oricum… Să zicem… două mii patru sute pe an, dau și eu două mii, asta face patru mii patru sute – și e cam pe muchie. Dar tinerii nu trebuie să aibă pretenții prea mari. Și, în primul rând, hai să lăsăm la o parte formalitățile. Poți să-mi zici „unchiule”. Noroc!

— Noroc, unchiule.

— Noroc. Și la ziarul unde ești merge bine treaba?

— Da, destul de bine.

— L-am întâlnit pe Doncker la o cină, zilele astea. Voia să cumpăr acțiuni la ziar.

— Asta mă pune într-o așa-zisă dilemă profesională, spuse Arvid. În calitate de colaborator al ziarului, s-ar cuveni să-mi sfătuiesc unchiul să cumpere acțiuni. Pe de altă parte, ca eventual ginere, trebuie să insist că nu e bine.

— Ei, dar nici n-am cu ce să cumpăr! Nicio para chioară! Trecem prin timpuri grele. Dar hai să-ți arăt un tablou pe care l-am cumpărat acum câteva luni când am fost la Paris.

Aprinse o lampă electrică și prezentă o pânză banală, o pictură puerilă cu un nud de femeie pe un divan.

— Ce zici? Extraordinară, nu? E făcută de un pictor celebru.

— Aaa…

— Vrei să-mi vezi decorațiile? întrebă directorul Randel.

Se și duse la un secreter, deschise tăblia și trase un sertăraș.

Avea două decorații „adevărate”: ordinul Vasa și ordinul Sfântul Olav. I le arătă în etui-urile lor de la bijutierul Carlberg. Mai era însă membru și într-

o sumedenie de societăți private – a Tâmplarilor, a lui Coldinur, a lui Neptun… Și scoase stele și panglici mari, de toate culorile curcubeului…

Și la urmă de tot:

— Ăsta-i un sertar secret, pricepi? Aici îmi țin insignele de francmason. Dar pe astea nu poți să le vezi! Nimeni n-are voie să le vadă!

— Nu-s prea curios de felul meu, răspunse Arvid.

— Cu atât mai bine. Dar să intri și tu în francmasonerie; asta se face cât ești tânăr. Poți s-ajungi departe. Ia spune-mi, înțelegi de ce fac norvegienii atâta gălăgie? Ce tot vor? Au exact la fel de multă libertate ca și noi, dacă nu chiar mai multă; le merge prea bine, acolo-i buba. I-am spus eu regelui iarna trecută, la francmasoni: Majestate, ce-ar fi să aduceți în Suedia peste o jumătate de milion de norvegieni și să mutați o jumătate de milion de suedezi, de preferință socialiști, în Norvegia, ca să se căsătorească de-a valma unii cu alții și să avem *un singur* popor?

— Și ce-a zis regele despre asta?

— Ei, a râs și-atât. Hm. Dar nu despre asta trebuia noi să vorbim. Ai ceva datorii?

— Atât de neînsemnate, încât mi-e și rușine să spun…

— Ba nu, spune repede!

— Dar, dragă unchiule, răspunse Arvid, nicio clipă nu mi-a trecut prin cap să vă pricinuiesc vreun necaz cu așa ceva… Sunt dator cinci sute de coroane unui prieten, asta-i tot, și aș dori ca asta să rămână o chestiune între mine și el…

— Nu, nici nu încape discuție! Chestiunea asta o pun eu la punct. Ginerele meu nu trebuie să aibă datorii! Și de la cine ai împrumutat?

— De la Herman Freutiger.

— Vasăzică îl cunoști? E un băiat dintr-o bucată, îl știu de la francmasoni…

Doamna Randel își băgă capul pe ușă și întrebă cu voce mieroasă:

— Care-i situația? Ați ajuns la vreun rezultat? Supeul e servit!

Directorul Randel se ridică demn.

— Roag-o pe Dagmar să vină!

Dagmar intră în birou, îmbujorându-se toată de sfioșenie.

— Uite, fetița mea, spuse directorul Randel, o să ai acum bărbatul pe care ți l-ai dorit. Sper să vă faceți fericiți unul pe celălalt. Dar, în primul rând, vreau să păstrați în inimă aceste versuri din vechea culegere de psalmi:

Cât mai departe de curvie să te ții,
Căci dacă nu, nenorociri vei pătimi.

Sunt cuvinte adevărate, știu asta din experiență. Hm! Acum să luăm o dușcă și un sendviș!

Logodna a fost anunțată la o cină fastuoasă cu dans, acasă la directorul Randel, de ziua onomastică a lui Dagmar. Cel mai distins invitat – cel care a condus-o la masă pe stăpâna casei – era ministrul Lundström, rudă îndepărtată cu mama lui Dagmar, prima soție a directorului Randel. Directorul Randel îi spusese lui Arvid să poftească și câțiva colegi de la ziar. Așa se face că Doncker și Markel erau printre invitați. În rest, veniseră copiii lui Jakob Randel, cu gineri și nurori, și alte rude mai apropiate. Pastorul Harald Randel, fiul cel mare, cu soția, născută Platin, și socrii lui înstăriți, agentul de bursă Platin cu soția. Apoi Hugo Randel, arhitectul, cu soția și socrul, om foarte avut. Și surorile lui Dagmar, Eva von Pestei cu soțul ei, locotenent în cavaleria prințului moștenitor, și Margit Lindman cu consortul, promițător agent de bursă. Și mulți alții… printre care și Freutiger.

După cină, Markel încercă să intre în vorbă cu ministrul Lundström și să discute chestiunea Norvegiei.

— Mm-hmm, răspunse ministrul Lundström.

Și începu dansul…

La plecare, Arvid și Markel făcură o bucată de drum împreună.

Markel spuse:

— Poate că am informații greșite cu privire la situația economică a socrului tău. Credeam că e în prag de naufragiu. S-ar putea însă ca rudele și celelalte contacte să-l mai țină vreo câțiva ani pe linia de plutire. Dar nu mulți…

Se despărțiră la un colț de stradă:

— S-ar putea să ai dreptate, zise Arvid: nu ne e dat să *alegem'*.

— Da, așa este. Noapte bună!

— Noapte bună!

Arvid se duse acasă.

Ca de obicei, își scoase ceasul și-l agăță în cuiul de deasupra patului. Își puse cheile, portmoneul,

portofelul[35] și carnetul de însemnări pe noptieră. Dar din carnet alunecă o fițuică pe podea.

O ridică. Un mic desen în creion. O pajiște tomnatică, sălcii goale, o apă cenușie, liniștită și păsări migratoare gata să-și ia zborul sub un cer înnorat. Și pe spate: *Ud vil jeg, ud, o saa langt langt langt.*

Căzu pe gânduri. Micul desen și cele câteva cuvinte îl însoțiseră an de an, trecând dintr-un carnet de însemnări în altul – și cu siguranță că folosise cel puțin cincizeci.

Ud vil jeg, ud, o saa langt langt langt.

Luă hârtia și o puse într-un sertar al secreterului – acolo unde-și păstra el câteva relicve.

*

Nunta avu loc pe 10 februarie 1904 – aceeași zi în care vânzătorii de ziare alergau de colo colo pe străzi cu o ediție suplimentară și strigau, înfruntând un viscol nebun:

— *Război între Rusia și Japonia!*

III

—

Fiecare trebuie să aibă voie, măcar o dată, în viața asta searbădă, să încerce să ajungă la Tauni tzer See…

Arvid și Dagmar Stjärnblom trăiau fericiți împreună. În decembrie 1904 li s-a născut o fetiță. I-au pus numele Anna Maria. La botez s-a întâmplat un mic accident dar, din fericire, a fost ușor de reparat.

Un vas adânc de cristal, cadou de botez, fusese așezat pe o măsuță în spatele căreia se postase preotul – Harald Randel –, iar invitații stăteau în fața lui, în semicerc. Și preotul începu:

— În numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh, amin!

Acolo făcu o pauză și se aplecă deasupra vasului:

— Dar, adăugă el, n-ar trebui, de fapt, să avem și puțină apă în vas…? Desigur că apa – și îi apăru pe față un zâmbet vag, aproape suprapământesc – nu are niciun efect, dar face oricum parte din…

Arvid luă vasul și ieși în grabă să-l umple cu apă de la un robinet.

În toamna următoare se mai născu o fetiță. O botezară Astrid; dar atunci a fost apă în vas.

Era anul când s-a destrămat Uniunea, și regele a plâns, și E.G. Boström și-a pierdut postul, iar succesorul său, mai realist și mai cu picioarele pe pământ decât suporta atmosfera de moment, a fost huiduit și a rămas și el fără post, și un strănepot al unui străstrănepot al bătrânului Jean-Baptiste i-a urmat la tron lui Harald Hårfager, luându-și „numele de scenă” Hakon VII.

*

Arvid trăia foarte fericit cu soția lui. Dar din când în când simțea că-l roade un fel de neliniște cu privire la viitor. Așadar, se hotărî ca pentru un timp să nu mai aducă pe lume copii; își aminti cu groază de povestirea din Faptele apostolilor despre bărbatul cu „patru fiice fecioare proroceau”. Afacerile socrului, Jakob Randel, erau încă pe linia de plutire, dar nimeni nu știa cum și, cu atât mai puțin, până când… Într-o zi, Arvid se întâlni pe stradă cu Freutiger. Nu se mai văzuseră de o

bucată de vreme. Arvid era puțin stânjenit din cauza acelei vechi datorii de cinci sute de coroane. Și-l întrebă dacă socru-său îi vorbise despre ea.

— A, sigur că da, răspunse Freutiger. Ne-am întâlnit într-o seară la francmasoni și mi-a spus: „Ascultă, nu ți-e dator Stjärnblom cinci sute de coroane?" – „Eh", i-am răspuns eu, „e o nimica toată! Nici nu merită să discutăm!" „Și eu zic că nu merită!", a spus Randel. Așa că n-am mai discutat despre asta. Dar mai târziu, în aceeași seară, m-a convins să-i cumpăr acțiuni în valoare de zece mii la Palatul Svea[36]. Nici nu mai știu bine cum s-a întâmplat. Și tare mă tem că nu sunt altceva decât hârtii de șters la fund. Avea însă motive atât de patriotice și vorbea atât de elocvent, cu fraze atât de alese!

Gândul la viitor îl îngrijora uneori pe Arvid. Dar soția lui era o femeie înțeleaptă, cumpătată și cu simț practic, așa că, de bine, de rău, încă se descurcau. Își dăduse de mult seama de mica ei șiretenie cu „logodna secretă", dar i-o iertase și chiar o admirase – simplă și atât de ingenioasă! Și pentru că acum își atinsese scopul – de a-și găsi un bărbat –, n-o prea mai interesa persoana lui. Iar pe el descoperirea asta îl bucura:

„Asta", își spunea Arvid, „ar trebui să poată fi cu adevărat o căsătorie fericită".

Din când în când îl mai irita și altceva. Fiind soție de jurnalist, lui Dagmar i se părea că pricepe, fără doar și poate, tot ceea ce pe el meseria îl obliga să se prefacă doar că pricepe. Se grăbea să-și exprime părerile în societate – societatea pe care, deși restrânsă, n-o puteau evita – și vorbea cu cea mai mare dezinvoltură despre orice din domeniul literaturii, artei și muzicii. În plus, mai și cânta. Avea voce bună, amplă, dar cânta cam fals. Și el trebuia s-o acompanieze.

Într-o seară, se întorceau dintr-o vizită. Ea era îmbufnată. Cântase, dar nu fusese prea lăudată.

— N-ai fost în ton cu mine, spuse ea.

— Nici nu mi-a fost prea ușor, răspunse el. Glasul omenesc – cel puțin glasul tău – poate cânta în orice tonalitate, între de major și re bemol major. Dar pianul *nu poate*! Tu începi în de major și după câteva secunde treci la ceva între de major și re bemol major. Așa ceva *nu poate* pianul! Prin urmare, pianul *nu poate* să „te urmeze”!

După asemenea seri, i se întâmpla să stea în pat în capul oaselor și să privească întunericul, fără să-și afle somnul, în timp ce ea dormea alături de el, și să-și șoptească:

— Ferice de cel care-i singur! Ferice de cel care-i liber!

Dar, altfel, trăiau foarte fericiți împreună.

Și anii treceau.

Arvid Stjärnblom se plimba de colo-colo în micuțul apartament din Kungstensgatan. Până la urmă se opri în fața unei oglinzi ca să-și înnoade lavaliera.

Dagmar era deja gata. Acesta era unul dintre meritele ei – să fie gata cu mult înainte când plecau într-o vizită. Consulul general Rubin îi invitase la cină. Era început de decembrie, 1907.

— Ia să văd, spuse Dagmar. Ți-ai uitat verigheta? Arvid o căută, dar nu dădu de ea. Era cu totul inexplicabil. Pesemne c-o pusese altundeva decât de obicei. Căutară peste tot, dar degeaba.

Taxiul aștepta în fața casei.

— Nu merge să întârziem prea mult la Rubin, spuse Dagmar. Faci o excepție și mergi fără verighetă. Ai s-o găsești tu…

Rămaseră tăcuți în întunericul de decembrie.

— Ce crezi, o să moară regele? întrebă Dagmar.

— S-ar părea că da, răspunse Arvid.

Luminițele felinarelor și ale magazinelor goneau ca niște licurici pe lângă geamurile taxiului…

Apartamentul consulului general Rubin de pe Sturegatan – porțiunea „selectă” a străzii, cea de-a lungul parcului Humlegården – era strălucitor iluminat. Un valet și două servitoare tinerele și drăguțe circulau printre oaspeți cu tăvi pline de tartine cu icre, pateu de gâscă și rachiu Lysholm. Consulul general era unul dintre puținii suedezi care aveau forța morală să-și servească oaspeții și după 1905, cu alcool norvegian. Dădu fiecărui domn un cartonaș cu numele partenerei de cină și o mică schiță a mesei. Pe cartonașul lui Arvid era scris: domnișoara Märta Brehm. Arvid oferi brațul unei doamne firave, cu fața fină, palidă și puțin melancolică. Se îndreptară cu toții spre sufragerie, în timp ce o mică orchestră de coarde cânta *Intrarea în sala cântăreților.*

Arvid se uită în jurul mesei. Gazda o condusese la masă pe domnișoara Ellen Hej. Arăta ca o

madonă îmbătrânită, bătută de arșiță și vânt. Cavalerul doamnei Rubin era P. A. Von Gurkblad. Se potriveau: doamna consul general era născută Grothusen și aparținea vechii nobilimi carolingiene. De partea cealaltă a mesei, în diagonală, îl văzu pe Freutiger, care-i făcu semn din cap; îi răspunse tot așa. Vecina lui Freutiger era Dagmar. Departe de tot, la capătul mesei, îl zări pe Markel, cu fața răvășită și o mustață atârnândă, care începuse să albească… Și nu departe de el apărea profilul de clovn al lui Henrik Rissler… Și domnișoara Elga Grothusen, tânăra, frumoasa, elogiata și calomniata scriitoare, o *niece*[37] a doamnei Rubin…

În timp ce se servea supa – *potage à la chasseur*[38] –, orchestra cântă menuetul din *Don Juan.*

Întors spre vecina lui, domnișoara Märta Brehm, Arvid Stjärnblom își ridică paharul cu vin roșu. Și-l ridică și ea pe al ei și își aplecă ușor capul.

Despre ce ar fi putut să-i vorbească? îi cunoștea povestea, sau își închipuia că o cunoaște. O poveste de dragoste, un copil… Nu-și amintea așa, dintr-un foc, unde-o auzise sau cine îi spusese povestea asta. Dar își aducea aminte câte ceva, că iubise în tinerețe un student la medicină, care după un timp fusese cuprins de gânduri serioase, își alesese o altă cale în viață și era acum preot în marină, la Hamburg… Prin urmare, se putea vorbi despre orice cu ea, în afară de studenți la medicină, copii din flori și preoți din marină…

— Sunteți cumva rudă cu ilustrul autor al cărții *Viața animalelor*? întrebă Arvid.

— Nu…

Arvid simțea că roșește. Iar am o zi de idiot, își zise. Dar asta mi se întâmplă mereu când sunt invitat la o cină mai simandicoasă. Nici nu înțeleg de ce mă invită lumea. Pentru că musafir prea antrenant e clar că nu sunt.

Dar domnișoara Brehm îl scoase din încurcătură:

— Spuneți-mi, îl cunoașteți mai îndeaproape pe domnul Henrik Rissler?

— Nu, foarte puțin. Ne-am întâlnit de câteva ori la ziar.

— De câte ori îl văd, spuse domnișoara Brehm, îmi este greu să fac o legătură între persoana lui și cărțile pe care le scrie.

— Dacă stau să mă gândesc bine, cred că asta a fost și impresia mea, la început. Dar este la fel de adevărat că n-a căutat niciodată să treacă drept vreunul din personajele pe care le-a creat.

— Oricum… Cărțile lui sunt atât de apăsătoare, iar el, mereu vesel, plin de viață, cel puțin de fiecare dată când îl văd eu.

Arvid cugeta…

— Da, spuse, s-ar putea să aveți dreptate. Poate e din cauză că nu-i place să lucreze și, când se vede obligat să-și exercite meseria, vede totul în negru. Dar de îndată ce-și termină treaba, de cele mai multe ori ceva foarte sumbru și trist, își recapătă veselia și e din nou plin de viață!

Domnișoara Brehm căzuse pe gânduri.

— Oare așa arată un scriitor pe dinăuntru? spuse ea.

— Nu pot să știu… Eu nu sunt scriitor.

Se ajunsese la pește. Se servea păstrăv *au gratin*[39]. Orchestra cânta *Die Forelle*[40] de Schubert.

La stânga lui Arvid ședea adorabila baroneasă Freutiger. De vreo doi ani, Freutiger era însurat.

De partea cealaltă a mesei, o auzi pe Dagmar întrebându-l pe Freutiger:

— Domnule baron Freutiger, dumneavoastră sunteți chiar foarte gelos?

Întrebarea era, desigur, cam indiscretă, dar Freutiger răspunse neînfricat:

— Teribil de gelos. Odată, cu mulți ani în urmă, eram logodit cu o fată pe care o bănuiam că ar fi

de moravuri mai ușoare. La început a fost o simplă bănuială, nu știam exact ce să cred. Dar, într-o bună zi de aprilie, mă plimb pe Karlavägen și, deodată, pe cine mi-e dat să văd? Pe logodnica mea care dă colțul venind dinspre Nybrogatan și, fără să mă observe, continuă pe Karlavägen o bucată bună, în fața mea. Bineînțeles că mai întâi mă gândesc s-o ajung din urmă; dar îmi vine imediat o altă idee: poate ar fi interesant să văd unde se duce. Intră pe o poartă! Ei, atunci încep să văd roșu în fața ochilor, pentru că era exact casa în care locuia unul dintre cei pe care-i suspectam că au o legătură cu ea – un locotenent și, în plus, bun prieten de-al meu. Avea, la parter, o mică garsonieră, două încăperi, amândouă la stradă. Fusesem de multe ori acolo și știam precis unde se află absolut fiecare mobilă. Mă opresc și, timp de câteva clipe nu știu cum să procedez – nu voiam să trec prin fața ferestrelor, pentru că ar fi putut să mă zărească amândoi și să-și bată joc de mine în tăcere. Voiam totuși să văd dacă erau lăsate storurile. Și atunci îmi vine o idee. Tocmai trecea un tramvai. Mă urc în el dintr-un salt și văd că storul dormitorului e lăsat. Mă uit la ceas: fata era acolo doar de patru minute. Prea devreme, îmi zic. Mai ai răbdare două, trei minute. Se întâmplă să dau peste o cunoștință, un condeier – pardon, vreau să zic un jurnalist –, îl opresc și îi spun: uite, vreau să-mi fii martor la ceva și o să ai material pentru un articol amuzant. Părea puțin uluit, dar îl trag după mine până la fereastra cu storul lăsat, îmi scot degrabă pardesiul, îmi înfășor cu el mâna și brațul și sparg geamul – pang! –, apoi, cât ai zice pește, bag cealaltă mână înăuntru și ridic storul! N-am să stau acum să descriu tabloul dinăuntru și cele ce-au urmat… o mulțime de lume, sergentul de poliție, lunga procesiune până la cel mai apropiat post de poliție! Povestea asta m-a costat o amendă de 150 de coroane. Dar aveam acum o certitudine, și l-am invitat pe condeier – vreau să

zic, pe jurnalist –, împreună cu alții, la o cină colosală, cu *multă* băutură!

Se lăsă un moment de tăcere solemnă printre doamnele din apropierea lui Freutiger.

— Îmi permiteți să întreb – și Arvid se întoarse spre doamna din stânga – care este, după doamna baroneasă, morala acestei istorii?

Baroneasa răspunse cu pleoapele pe jumătate plecate și un surâs ușor țuguiat:

— Că trebuie să te gândești la virtute – dacă stai la parter…

Acum se auzea valsul venețian din *Povestirile lui Hoffman.*

— Spuneți-mi, domnule Stjärnblom, întrebă domnișoara Brehm, nu purtați verighetă din principiu?

— Nu, răspunse Arvid. Din principiu, nu fac nimic „din principiu”. Pur și simplu, am uitat-o acasă.

— Se *poate* uita așa ceva? întrebă ea.

— Se poate uita aproape orice, răspunse el.

Și o privi lung, pe furiș. Profilul delicat sub buclele brune. Privirea plecată. Gura rumenă, care sugea cu poftă un capăt de sparanghel. Și sânii micuți, fermecători, care-i jucau în decolteu. Câți ani ar putea să aibă? în jur de treizeci. Nu sună bine, pentru o „domnișoară” – se gândea Arvid –, dar în fond nu e chiar atât de rău… Și, la drept vorbind, e mai degrabă o tânără văduvă, sau o doamnă divorțată… îi veni deodată în minte de unde auzise „povestea” ei: de la Dagmar. Ba nu, prima și prima oară o auzise de la Freutiger, care odată, fiind amândoi la cafeneaua Rydberg, din Piața Gustav Adolf, îi spusese scurt și concis: are un copil cu cutare sau cutare. Dar Dagmar îi relatase istoria mai pe larg. Märta Brehm era una dintre prietenele ei.

— Noroc, Arvid! strigă Freutiger. De ce ți-ai băgat verigheta în buzunarul de la vestă?

Arvid Stjärnblom își întoarse pe dos ambele buzunare:

— N-am băgat-o în buzunarul de la vestă. Am uitat-o, nu știu unde-am pus-o…

— Da, spuse Dagmar, așa e. Nu este el soțul care să-și bage verigheta în buzunar când i se năzare. Noroc, Arvid!

— Noroc, dragă Dagmar!

Căsătoria lor se baza pe o încredere reciprocă nelimitată. Scenele de gelozie erau excluse. *Ea* nu putea concepe – nici măcar ca infimă posibilitate – că el ar putea să se îndrăgostească de o alta, când o avea pe ea. Iar *el* nu era niciodată – dintr-un alt motiv – gelos pe ea.

— Vreau să vă fac o mărturisire, domnule Stjärnblom, spuse domnișoara Brehm. Am câteva nuvele care zac în sertarul unei mese de scris. Nu știu dacă au vreo valoare, însă tare mult aș vrea să le văd tipărite. Dacă le trimit la *Nationalbladet* – cine le apreciază și hotărăște dacă pot sau nu să apară la ziar?

— Torsten Hedman, răspunse Arvid. Dar pentru moment el e în Grecia. Și nu știu când se întoarce. Așa că, în lipsa lui, eu sunt cel care mă ocup, printre multe altele, și de lucrul ăsta, adică să citesc și să apreciez manuscrisele de literatură trimise la redacție.

— Atunci, vreți să apreciați și încercările mele, cu puțină îngăduință?

— Se înțelege, răspunse el.

Nu-și dădea bine seama dacă era o închipuire sau era adevărat, dar parcă simțea sub masă atingerea mângâietoare a unui picioruș de femeie pe piciorul lui drept. Își dădu silința să întoarcă politețea cât mai rafinat posibil, în timp ce amândoi priveau visători în gol…

Se ajunsese la pasăre: becațină. Orchestra cânta *Marşul funebru* de Chopin.

În jurul mesei domnea o tăcere stranie.

— Amicul nostru Rubin are uneori idei ieșite din comun, șopti Freutiger.

Valetul își făcu loc în vârful picioarelor și servi un *château* vechi.

— Ador *Marșul funebru* al lui Chopin, zise domnișoara Brehm.

— Da, răspunse Arvid, numai că e compus pentru pian, cu toate efectele caracteristice tehnicii pianului. Din cauza asta, nu se poate să nu se piardă ceva când e transpus pe instrumente de coarde.

— Da, e drept, și apoi dumneavoastră sunteți critic muzical…

— Din păcate, da. Și de aceea, în curând va trebui să mă ridic și să plec. Tocmai când ne simțeam cel mai bine. Doamna Klarholm-Fibiger cântă rolul Sentei din *Olandezul zburător;* e prima oară când încearcă să facă un rol wagnerian și i-am promis că nu voi lăsa să treacă neobservată ocazia… Dar nu trebuie să fiu la Operă decât spre ora nouă, la actul doi.

Marșul funebru se sfârșise și lumea vocifera iar, din ce în ce mai tare.

Arvid Stjärnblom simțea din nou niște atingeri misterioase pe piciorul drept, și senzația asta i se urca înspre regiunile centrale ale sistemului nervos… Îl străfulgeră un gând: trebuie să fie marfă de ultimă speță, nuvelele alea pe care le-a scris.

P.A. Von Gurkblad adresă gazdelor mulțumirile oaspeților în câteva din cele mai consacrate fraze ale limbii suedeze. Lumea se ridică de la masă, unii cu oarecare greutate, și fiecare doamnă fu condusă de cavalerul ei în „salonul cel mare”…

Domnii se adunară, parcă în virtutea unei legi naturale, în jurul lădițelor cu trabucuri ale consulului general: Manuel Garda – lungi, subțiri, Upman – mijlocii, mai îndesate, și Henry Clay – mici, elegante. Iar pentru musafirii care nu

suportau – sau cărora nu le plăceau – havanele, erau și țigarete obișnuite, de bună calitate.

Arvid Stjärnblom alese un Manuel Garcia. Socoti că va apuca să fumeze o treime înainte de Operă. Nimerise într-un grup format din domnișoara Hej, Henrik Rissler, Markel, domnișoara Brehm și câțiva alții. Markel avea și el un Manuel Garcia.

— Scumpă domnișoară Hej, îl auzi spunând pe Rissler, la masă m-ați întrebat de ce n-am vrut să semnez apelul de pace lansat de dumneavoastră și de primarul Hindiagen, în 1905, și răspunsul meu trebuie să se fi înecat în zarva din jur, fiindcă mi-am dat seama că nu m-ați auzit. Așadar, am avut două motive serioase. Nu sunt războinic și nici însetat de sânge; dar pe mine lumea mă cunoaște în primul rând drept scriitor imoral. Aceasta fiind singura mea poziție, îmi lipsește orice autoritate când e vorba de probleme serioase sau relativ serioase. Și în al doilea rând…

— Dar te rog, Hinke Rissler, spuse domnișoara Hej cu un zâmbet radios, ce înseamnă „scriitor imoral”? Există împrejurări la care *cu toții* trebuie să participăm, dacă e la mijloc o chestiune importantă.

— Și în al doilea rând, continuă Rissler, există împrejurări când poporul *trebuie* să acorde mână liberă celor care sunt la conducere și au răspunderea. Așa au făcut norvegienii în 1905 și în asta a constat forța lor. Din motivul ăsta n-am vrut câtuși de puțin să mă amestec în ceva care, de la bun început, ar fi diminuat marja de manevră a politicienilor noștri în raport cu a norvegienilor. Atunci părerea mea sinceră era, și este și acum, că un război între Suedia și Norvegia ar fi însemnat „începutul sfârșitului” pentru istoria ambelor țări sau, în orice caz, începutul unei lungi perioade de criză în istoria ambelor popoare… Însă n-am simțit imboldul să mă remarc și să le dau eu lecții conducătorilor despre ceva atât de limpede. Am

considerat că e mai cuminte să mă bizui pe faptul că și ei pricep lucrurile la fel de bine ca și mine. Și se pare că așa a și fost!

— Domnule Rissler, sinceră să fiu, nu credeam că vă preocupă câtuși de puțin politica, spuse Märta Brehm.

Rissler nu apucă să-i răspundă. Markel i-o luă înainte:

— Dragă domnișoară Brehm, chiar nu știți că acum câțiva ani Hinke Rissler era cât pe ce să fie ridicat de poliție pentru instigare la agitație în mase?

— Iar exagerezi, spuse Rissler.

— Nu, e perfect adevărat. Era într-o seară, acum vreo doi ani, în timpul alegerilor. Rissler și cu mine și încă vreo doi tocmai ieșeam de la Rydberg, noaptea târziu. Piața Gustav Adolf era plină de lume care-i aclama pe câștigători. Atunci îi vine lui Rissler ideea să se așeze în fruntea mulțimii și să meargă cu toții la *Aftonposten* ca să „râdă”! Ca de obicei, ziarul făcuse o tentativă de fals electoral și, tot ca de obicei, eșuase. Până aici, toate bune. Rissler se instalează în piață și urlă cât îl țin plămânii: „Acum-vom-merge-la-Aftonposten să-râdem!” Și, după ce repetă asta de câteva ori, mulțimea chiar că se pune în mișcare și o iau cu toții pe Fredsgatan, pe lângă Academia de Arte, până la *Aftonposten,* și acolo începe Rissler să urle, cu bastonul ridicat în aer, de parcă ar fi ținut în mână o baghetă de dirijor: „Ha ha ha! Ha ha ha!” Și mulțimea după el: „Ha ha ha! Ha ha ha!” Și într-o scurtă pauză îmi zice: „Ce-ar fi să mă ia acum poliția și să mă condamne pentru instigare la agitație în mase?” „O să te ia poliția”, îi răspund eu, „dar nu pentru instigare la agitație, ci pentru beție și perturbarea ordinii publice”. Atunci Rissler pălește și, laș, dispare, furișându-se pe o stradă lăturalnică, în timp ce masa de oameni rămâne pe loc și urlă: „Ha ha ha!” Până când vine poliția și împrăștie lumea.

— Dragul meu Markel, spuse Henrik Rissler, ce scriitor nemaipomenit aș fi eu dacă aș ști să mint așa bine ca tine!

Arvid Stjärnblom își privi trabucul Manuel Garda. Fumase aproximativ o treime. Și ora era opt și jumătate. Trebuia să plece la Operă și își făcu socoteala că va fi gata cu cronica pe la miezul nopții. Atunci putea s-o ia pe Dagmar cu taxiul și să meargă acasă.

În timp ce-și îmbrăca haina în vestibul, dădu cu ochii de capul frumușel al domnișoarei Brehm în crăpătura dintre două draperii ale unei uși.

— Trebuie deja să plecați? îl întrebă ea.

— Da, spuse el.

Ea dădu drumul draperiilor și se postă foarte aproape de el:

— Și nu uitați ce-ați promis, da?

— Ce-am promis? întrebă el.

— Să mă ajutați să mi se publice nuvelele în ziarul dumneavoastră.

În grabă, nu-și amintea că-i promisese. Dar era atât de drăgălașă și atât de aproape de el, cu căpșorul ei fin, înclinat, ca o Marie Magdalenă pocăită – dar de fapt de ce să se căiască? Aruncă rapid o privire în jur, se asigură că nu-l vede nimeni, cuprinse în palme căpșorul acela finuț, îl înclină și mai mult înspre el și o sărută pe ceafă. Pe urmă îi ridică din nou capul, o sărută pe gură și spuse: „O să ne mai vedem!” și plecă.

Cădea o zăpadă apoasă în seara aceea tristă de decembrie. Până la Operă, era o plimbare de zece minute. Să ia o mașină? Cheltuială inutilă…

Pe drum se gândea la Märta Brehm. Și la Dagmar.

— De ce nu mi-aș permite și eu o dată, în viața mea searbădă, o poveste de dragoste? Nu trăim decât o dată. Dagmar n-are niciun cusur. Dar viața devine prea monotonă cu aceeași femeie zi de zi, noapte de noapte, an de an. Sunt însurat cu ea de

aproape patru ani și, literalmente, n-am înșelat-o niciodată. *Dar*... dar n-o iubesc! De ce să nu fie și în viața mea searbădă loc pentru o poveste de dragoste? Mi-aduc foarte bine aminte că în prima tinerețe visam să-mi fac un nume în istoria Suediei. Văd că nu se prea zăresc astfel de perspective. Atunci de ce să nu profit și eu de ce-mi stă la îndemână? Prostii. Dagmar ar trebui să-mi fie de ajuns. Are grijă și de perdelele albe din casă… ar trebui și eu să am. Și domnișoara Brehm… vrea să-și vadă nuvelele în ziar, și pentru asta am căpătat un sărut în avans; datorită lui Torsten Hedman care e în Grecia – pentru că, dacă ar fi fost aici, sărutul *el* l-ar fi căpătat… Ar putea să fie în acest început o sămânță de *grande passion*[41]? Ei, vom trăi și vom vedea… încă îi mai simțea limbuță ascuțită mișcându-se ca o flacără fierbinte…

De pe trotuarul din fața Operei vedea în depărtare ciorchini de oameni care se înghesuiau la ferestrele cu depeșe ale ziarelor. În același moment dădu peste o cunoștință, un jurnalist, și îl opri cu întrebarea:

— A murit regele?

— Nu încă.

Intră la Operă. Calculase corect: se sfârșise prima pauză. Se așeză pe locul său obișnuit; publicul începuse să umple sala. Un domn scund și chel împreună cu soția – o doamnă înaltă, subțire, cu părul brun, înspicat cu foarte puține fire albe – se strecurară pe lângă el ca să-și ocupe fotoliile, mai în mijlocul rândului. Arvid o știa pe doamnă din vedere și după nume. Era doamna de dragul căreia Markel își petrecuse câtva timp într-o clinică de boli nervoase, în ultimii ani ai secolului trecut. Și mai știa că doamna văzuse ceva ce nicio altă ființă omenească nu mai văzuse: îl văzuse pe Markel plângând. La vremea aceea, doamna era cunoscută sub denumirea „pocalul ambulant”.

Sala era acum aproape plină.

Auzea în jur lumea vorbind: cutare își lasă nevasta și se însoară cu cutare… Ba da, e cât se poate de sigur, am informații de primă mână…

În dreapta lui erau două fotolii încă goale. Două doamne descinseră în ultima clipă și lunecară pe locurile lor tocmai când se stinseră luminile.

L y d i a.

Nu…? Ba da. Lângă el ședea Lydia. Aproape de tot. O recunoscuse într-o fracțiune de secundă. Privirile li se întâlniră în semiîntunericul sălii. Ochi în ochi, prelung. Ea își întoarse apoi capul, părând că ascultă muzica, ținând ochii întredeschiși.

Vocea frumoasă și amplă a doamnei Klarholm-Fibiger umplea sala.

Lydia ședea ușor aplecată înainte, sprijinindu-și bărbia în mâna stângă. El îi analiza pe furiș mâna mică. Îl izbi de îndată faptul că nu purta un inel plat, de aur, ci numai unul de platină, cu un smarald pătrat între două diamante. Eh, asta nu trebuia să însemne nimic, totuși… Știa că, la puțin timp după nuntă, bărbatul ei cumpărase o proprietate în Sodermanland[42]. În mintea lui, și-o închipuise tot timpul acolo, ducând o viață de familie liniștită cu fetița și bărbatul ei, pe care socotea că îl admiră și îl respectă, și poate chiar îl iubește – pentru că există uneori bărbați mai în vârstă care cuceresc inimile femeilor tinere. Chiar dacă în nouă din zece cazuri e vorba de o farsă, și în spate se ascunde cu totul altceva… Lydia mai avea și un colier de perle cu un smarald la închizătoare… După toate regulile! Răsplata iubirii!

Simți dintr-odată, prin întuneric, că îi urcă sângele în obraji de rușine. Stătea alături de iubirea lui din tinerețe. Pentru prima oară în aproape nouă ani. Și un colier de perle cu închizătoare de smarald era de-ajuns ca să-i trezească gânduri cinice și fanteziste despre ea… își puse întrebarea: cine-s eu și pe ce cale am apucat-o? Nu m-am

vândut și eu lui Dagmar pentru două mii de coroane pe an? Nu, adevărul e că nu așa s-au petrecut lucrurile, dar așa sunt văzute din afară… N-ar putea să fie la fel și cu Lydia? Nu s-ar putea să se fi întâmplat altfel decât se vede din afară?

O privea pe ascuns. Doamne, Dumnezeule, ce frumoasă e! Era o schimbare, dar nu știa s-o explice. Era aceeași și totuși alta. I se părea mai frumoasă decât oricând, dar într-un fel periculos, funest. Căpătase un aer străin. Simțea ceva înlăuntrul lui care-i spunea: „Păzește-te de femeia asta străină! Pleacă de-aici, du-te la ziar, scrie-ți cronica, ia-o pe Dagmar de la Rubini și fugi acasă!”

Dar rămase locului.

Veni pauza. O auzi schimbând câteva vorbe cu doamna ei de companie, sau cine o fi fost. Doamna se ridică și ieși. Lydia rămase la locul ei.

Arvid rămase și el. În jur, gol.

Mâinile lor se căutară și se găsiră.

Ședeau tăcuți. Apoi, ea zise cu voce joasă:

— Ești fericit?

El tăcu o secundă.

— Fericit nu-i nimeni, răspunse el. Dar, oricum, trebuie să ne trăim viața, fiecare cum poate.

— Da, zise ea. Trebuie.

Doamna de companie reveni.

Nu-și mai vorbiră.

După spectacol merse la ziar, scrise în mare grabă o cronică scurtă, dar plină de elogii călduroase despre Senta doamnei Klarholm-Fibiger. După aceea se urcă într-un taxi și se duse s-o ia pe Dagmar de la familia Rubin. Acolo tocmai se discuta aprins despre originea casei regale, din punctul de vedere al rasei. Freutiger afirma că sunt evrei.

— Evrei *nu* sunt, spuse Markel. Nimeni n-a văzut vreodată evrei așa de înalți! Ar putea, mai curând, să fie arabi. Există o importantă

componentă mauro arabă în populația din Béarn. Și, pe urmă, n-are nicio importanță. Nu pricep cum se poate disprețui originea unui popor, indiferent dacă e cel care l-a inventat pe Dumnezeu sau cel care a inventat cifrele!

— De fapt, sunt și eu puțin evreu, mai spuse Markel. O optime sunt evreu. Bunica din partea mamei era pe jumătate evreică. Tatăl ei era evreu. Dar se pare că a trecut la credința evanghelică, motivând pur și simplu așa: la ce dracu' să fii evreu și să plătești impozit la două religii, când nu crezi în niciuna!

Arvid o luă pe Dagmar cu mașina și plecară acasă, în timp ce se dezbrăca, își scoase din cămară puțin whisky și sifon. Își făcu un grog și se tot plimbă prin camera lui de lucru, fumând un trabuc. Doi, trei pași înainte, doi, trei pași înapoi. Și murmura niște versuri din Viktor Rydberg:

Dar cel a cărui inimă sirena o răpește
nicicând înapoi n-are s-o primească.
La visuri în clar de lună sufletu-i tânjește,
nicicând nu va putea soția să-și iubească…

Dagmar, în cămașă de noapte, își băgă capul pe ușă:

— Uite-ți verigheta, spuse, am găsit-o în patul meu!

— Aha, spuse el.

Și continuă să meargă de colo până colo prin cameră.

…Și, dacă așteaptă ceva de la vremea ce trece,
așteaptă doar o targă și o groapă rece…

Auzi din nou glasul lui Dagmar:

— Hai, vii?

Se opri lângă secreter. Tăblia era desfăcută. Deschise aproape automat sertărașul unde ținea, alături de alte nimicuri, vechiul desen în creion.

Cel cu sălciile goale, scheletice și păsările migratoare sub norii grei de toamnă. Și întoarse hârtia: *Ud vil jeg, ud, o saa langt langt langt.* Textul era scris sus, în colțul din dreapta. Și dedesubt scrisese el – nu-și mai amintea când – aceste versuri:

Goale, în valuri line, cenușii, sălcii de toamnă
se-oglindesc.
Nori joși gonesc și păsările acum pornesc
spre alte locuri, dinspre miazăzi…
Privirea mea de lacrimi se umbrește
privind desenul ce-ncet se-ngălbenește.
Demult, într-o scrisoare, eu de la tine l-am primit.
Și de-atunci e numai toamnă. Mereu, necontenit.

Și, aproape necontrolat, puse hârtia, ca odinioară, în carnetul de însemnări.

În dimineața următoare se trezi în dangătul puternic și îndepărtat al clopotelor tuturor bisericilor din oraș.

Se ridică în capul oaselor:

— Acum a murit regele, îi spuse el soției. Bătrânul domn care a fost regele țării de când ne știm…

Se duse la fereastră și ridică storul. Era o zi cenușie, cețoasă. Pe acoperișul Politehnicii de peste drum flutura în bernă un steag vechi și murdar. Și clopotele băteau și zăngăneau necontenit.

În camera lui de lucru ardea focul. Se așeză la tăblia secreterului și tocmai își aprinsese primul trabuc după micul dejun. Dagmar încă mai dormea. Jupâneasa, Augusta, intră cu o scrisoare.

Recunoscu imediat scrisul Lydiei și desfăcu plicul.

Arvid,

Scriu rândurile astea de la Hotel Continental, abia întoarsă de la Operă. Portarul spune că-ți vor ajunge duminică dimineață. Dacă vrei să mă vezi puțin duminică – mă întorc acasă la Stjärnvik luni dimineață, am venit la Stockholm pentru câteva zile să fac cumpărături de Crăciun –, voi lua un ceai la ora două și jumătate în restaurant. Sunt singură. Și pe la ora aceea nu e aproape nimeni.

N-am cuvinte pentru ce am simțit ieri-seară… După atâția ani…

P.S. Arde scrisoarea.

Lydia

Căzu pe gânduri. „Acasă la Stjärnvik”… De ieri, îi încolțise o speranță tainică, nedeslușită că poate nu mai trăia împreună cu bărbatul ei, că poate locuia la Stockholm.

„Acasă la Stjärnvik”…

Aruncă în foc scrisoarea – se aprinse, se îmbârligă, se carboniza și se înnegri.

„Să mă duc, să nu mă duc?”

Scoase din portmoneu o monedă de două coroane.

„Să hotărască întâmplarea! Dacă e cap, mă duc, dacă-i pajură, nu mă duc.”

Învârti moneda pe tăblia secreterului. Pajură. Încă o dată! Pajură.

Se enervă; mai mult pe el decât pe moneda încăpățânată.

„Ce copilării! Bineînțeles că mă duc.”

O ceață deasă, cenușiu-maronie, îmbibată de ploaie, învăluia orașul. Era miezul zilei și deja aproape întuneric. Clopotele morții băteau întruna. Era duminică și oamenii se adunau tăcuți, ca pentru un cortegiu funerar. Plopii din fața Politehnicii semănau cu o gardă de strigoi care dădea onorul. Kungsbacken, care pe vreme frumoasă deschidea o priveliște citadină încântătoare, cu cele trei turle îndepărtate de la capătul lui Drottninggatan, arăta înfiorător în ziua aceea. „Castelul bântuit de stafii” arăta și mai oribil ca de obicei. Masa greoaie a membrilor Academiei de Științe părea ațipită. Toată Drottninggatan era neagră și cenușie; domnea o tăcere de mormânt în timp ce clopotele continuau să bubuie.

Se duse la ziar. Biroul lui Torsten Hedman îi aparținea acum doar lui. Hedman era mai tot timpul în deplasare, iar Henrik Rissler, care pentru moment îi preluase rolul de critic de teatru, lucra rareori sau niciodată la redacție; își compunea succintele cronici meschine cu stiloul, pe blocnotes, la masa lui de la Rydberg. În urmă cu câteva săptămâni, lui Stjärnblom i se încredințase, în afară de muzică, și secția de știri externe. Spera ca în anul următor să fie ales „ministru de externe”. Din păcate însă, nu se întâmpla nimic prea interesant în lume tocmai atunci. Unele repercusiuni ale afacerii Eulenburg și procesul

Moltke-Harden.[43] Atât. Puse mâna pe *Zukunft* și îl răsfoi. Era un articol de Harden, care îl interesa. Se așeză la mașina de scris și începu să-l traducă. Aproape că terminase, când un paznic din hol îi anunță vizita unei doamne care dorea să-i vorbească.

— Să intre…

Era domnișoara Brehm. În primele secunde se gândise: „E Lydia, dar de ce vine aici când mi-a dat întâlnire la Continental?" Uitase complet de domnișoara Brehm.

— Cu ce vă pot fi de folos? spuse, dar adăugă de îndată:

— Da, sigur că da, e vorba de nuvelele acelea – le aveți la dumneavoastră?

Domnișoara Brehm tresări. Era descumpănită și aproape că înțepeni.

— Da, am adus trei. Dar nu vreau câtuși de puțin să vă deranjez…

— Vai, iertați-mă, eram cufundat în lucru și mi se întâmplă uneori să fiu puțin distrat… O să-mi facă plăcere să le citesc și am să vă dau un răspuns mâine sau poimâine.

— Vă mulțumesc, zise ea. La revedere! își înclină ușor capul și dispăru.

Amintindu-și de seara trecută, Arvid Stjärnblom se simți puțin jenat că-i vorbise atât de scurt și sec. Se simțea acum dispus să-i citească nuvelele cu toată îngăduința posibilă. De îndată ce termină cu articolul lui Harden, îl completă cu o introducere orientativă și cu câteva remarci drept încheiere, după care se puse pe citit. Prima nuvelă era lipsită de orice merit, dar, având în vedere cantitatea uriașă de gunoi pe care trebuie s-o înghită un ziar-balaur ca să-și umple coloanele, ar fi putut fi acceptată. A doua era pur și simplu imposibilă. Dar pe a treia o găsi, spre plăcuta lui surprindere, chiar foarte bună. Scrise pe ea „bun de tipar", semnă și o trimise la tipografie, cu liftul pentru manuscrise. Apoi scrise o scrisoare:

Domnișoară Märta Brehm,

Mă voi referi la cele trei nuvele ale dumneavoastră în ordinea în care s-a întâmplat să le citesc. *Coliba veche* poate fi folosită, dar mai mult nu pot să spun. *Noaptea sub clar de Urnă* nu se poate folosi, cel puțin nu la *Nationalbladet.* În schimb, *Canapeaua roşie* dezvăluie, după umila mea părere, un real talent literar. Este atât de bună, încât, dacă doriți, o puteți semna cu numele dumneavoastră adevărat.

Pentru *Nationalbladet*
Cu stimă,
A. Stjärnblom

Se uită la ceas. Era două și zece.

Deci, douăzeci de minute. Peste douăzeci de minute va sta pe o canapea, la Continental, alături de Lydia.

Intră Markel:

— Ei bine, așa ceva nu se poate, Arvid – nu mai suport și gata! Avem un bătrânel galben la față și slab în sala de așteptare, care vrea să fie primit de Doncker. Paznicul îi spune: „Doctor Doncker este ocupat.” „Foarte bine, aștept”, zice tipul. Vede că trece Lundqvist, secretarul de redacție, și-l întreabă: „Doctor Doncker e pe-aici?” „E ocupat”, spune Lundqvist. Mai trec vreo trei sau patru dintre colaboratorii noștri mai tineri, și bătrânelul îi întreabă, pe rând: „Doctor Doncker e pe-aici?” Și toți răspund: „Doctor Doncker e ocupat!” Și tocmai se-ntâmplă să aud că Doncker a plecat la Berlin acum o săptămână și că nu s-a-ntors încă. Așadar, Doncker lipsește de la ziar de opt, zece zile și niciun suflet de creștin, de la paznic și până la mine, nu i-a observat lipsa!

— Ce să spun, frumoasă realizare…

Markel apucă o corectură de pe masă și aruncă o privire peste ea.

— Ce mai e și asta? spuse el. Anton Ryge a scris un dialog în care unul din personaje spune în loc de biserica Gustav Vasa „biserica Oden”. Corectura consideră că e o greșeală, schimbă și pune „biserica Gustav Vasa”! Seamănă puțin cu ce i s-a întâmplat odată lui Gunnar Heiberg, cu un articol pe care l-a publicat în *Verdens Gang*[44]. Studiase expresia stranie de pe fețele oamenilor atunci când ieșeau de la slujba religioasă, *isär når de har spist sin gud.* În corectură era: *prist sin gud*[45]. Heiberg corectează greșeala și cere o nouă corectură. Și acolo, din nou: *prist sin gud.* Atunci Heiberg se duce la redactorul-șef ca să-i prezinte problema: „E absolut lipsit de sens; probabil că aveți un afurisit de idiot acolo, la corectură! De lăudat, îl laudă oamenii pe Dumnezeu de fiecare dată când intră în biserică, dar nu de fiecare dată se hrănesc cu el!” „Poți să fii liniștit”, spune șeful. „Voi avea eu grijă să apară: *spist sin gud.”* Heiberg pleacă acasă. Și a doua zi citește în ziar: *prist sin gud.*

Arvid traversă cimitirul Klara. Din loc în loc pâlpâia prin burniță lumina unui felinar. Nu o luă pe drumul cel mai scurt, prin Klara Vattugränd, pentru că mai erau câteva minute până la două și jumătate. Se opri câteva clipe la mormântul lui Bellman[46]. Ploaia picura încetișor de pe cei doi arbori scheletici care păzeau mormântul.

Și clopotele tunau și cântau.

Merse până la Klarabergsgatan, dădu colțul, intră în Hotel Continental, portarul îi luă pălăria, haina și bastonul, făcu vreo câțiva pași în restaurant și se uită împrejur. Era aproape gol. Doi domni ședeau la o masă lângă fereastră. În rest, nu se vedea nimeni; sala, luminată doar de două sau trei becuri, era cufundată în penumbră. Ora dejunului trecuse și mai era mult până la cină.

Arvid merse până în capătul încăperii și comandă un ceai. Nici nu terminase bine de

comandat că apăru Lydia:

— Două ceaiuri, spuse el chelnerului, cu pâine prăjită și unt.

Chelnerul mai aprinse un bec și dispăru cu pași surzi pe covorul gros.

Își strânseră grabnic și formal mâinile. El abia dacă îndrăznea s-o privească.

Avea cu ea *Nationalbladet* din ziua aceea. Îl deschise și puse degetul pe cronica lui despre doamna Klarholm-Fibiger în rolul Sentei din *Olandezul zburător.*

— Te-a impresionat chiar așa de puternic? întrebă ea.

— Nu-mi amintesc, zise el. Ce-am scris despre ea?

Arvid citi: „Vocea doamnei Klarholm-Fibiger este dintre cele care trezesc visuri și iluzii despre o fericire deasupra oricărei fericiri omenești și pământești, despre o voluptate mai presus de orice altă voluptate, despre beatitudine și eternitate și eternă beatitudine.

— Vai, spuse el. Chiar am scris eu lucrurile astea azi-noapte? Probabil din cauză că ședeam alături de tine când o ascultam.

Chelnerul aduse ceai, pâine prăjită și unt.

Ea spuse:

— Arvid…?

El spuse:

— Lydia…?

Ea spuse:

— Îți iubești soția?

El răspunse, după câteva clipe de gândire:

— O iubesc în sens luteran.

— Ce înseamnă asta?

— O, ce importanță are…

Își sorbeau în tăcere ceaiul. Și el se gândea: „E aceeași ca atunci? Aceeași Lydie pe care am sărutat-o în umbrarul cu liliac, acum mai bine de zece ani?… Oare o mai iubesc – *pot* s-o mai iubesc

acum, când s-a dăruit unui bărbat străin? Sau poate mai multora…”

Spuse:

— Lydia. Îți amintești de ziua aceea, acum aproape zece ani – în camera lui Torste Hedman, la redacția de la *Nationalbladet*?

— Da, îmi amintesc… Puțin ca prin ceață. Dar îmi amintesc.

— Îți amintești că te-am întrebat ceva? Mai ții minte ce mi-ai răspuns?

— Da… Nu…!

— Te-am întrebat ceva. Te-am rugat ceva. Și mi-ai răspuns: *„Vreau!* Dar n-am curaj.”

Ea zâmbi tainic:

— Chiar așa am spus?

— Da.

— Se poate. Ei, asta era atunci…

El nu spuse imediat ce voia să spună, dar într-un târziu:

— S-ar putea ca între timp să fi devenit puțin mai curajoasă?

Îi căută privirea, dar ochii ei priveau în golul amurgit al încăperii și, cu același zâmbet tainic pe buze, spuse:

— Poate că da.

Răspunsul acesta îi trezi un sentiment de groază și, în același timp, un dor zguduitor.

El tăcea. Ea tăcea.

— Poți să-mi spui, zise ea după un timp, unde se află Taunitzer See?

— Taunitzer See?

I se părea ceva cunoscut, dar îi era imposibil să-și aducă aminte așa, repede, unde auzise sau unde citise despre acel lac.

— Nu, spuse el, nu știu… Dar trebuie să fie undeva în Germania sau în Austria. De ce întrebi? Vrei să mergi acolo?

— Da, tare aș vrea. Dacă aș afla unde e.

— Nu poate să fie prea greu, nu?

— Mă tem că nu-i ușor. Azi-noapte stăteam trează și mă gândeam la un loc din *Când noi, morții, vom învia*[47]. Și tot timpul îmi suna în urechi: *Dejligt, dejligt var livet ved Taunitzer See!*[48] Și mă gândeam așa: desigur că lacul ăsta nu există. Și poate tocmai asta îl face atât de minunat.

Aha… Da, cred că ai dreptate. *Acel* lac poate că nu-i atât de ușor de găsit pe hartă.

Tăcură amândoi.

Ea șopti, mai mult sieși decât întoarsă spre el:

— Fiecare trebuie să aibă voie, măcar o dată, în viața asta searbădă, să încerce să ajungă la Taunitzer See…

El îi mângâia rugător mâna.

— Dragă Lydia, murmură el, dragă Lydia…

Și apoi spuse:

— Cum o dud cu bărbatul tău?

— Foarte bine, spuse ea.

Și, cu un surâs puțin trufaș, adăugă:

— E foarte instructiv să fii în compania lui. Știe atât de multe!

— Și călătoria de nuntă a fost lungă?

— Da. Copenhaga, Hamburg, Bremen, Olanda, Belgia, Paris! Coasta de Azur, Milano, Florența, Roma! Și de la Brindisi în Egipt, la piramide. Trei mii de ani, sau patru, sau șase – nu mai știu – o priveau de sus pe micuța Lydia Stille. Iar la întoarcere Veneția, Viena, Praga, Dresda, Berlin și Trelleborg…

— Și la Taunitzer See n-ați ajuns?

— Nu, acolo n-am ajuns. Nu e în ghidul Baedeker.

Acum nu mai erau decât ei în restaurant. Cei doi domni de lângă fereastră plecaseră.

Afară băteau clopotele.

El încă îi ținea mâna stângă în mâna lui dreaptă.

I-o ridică și îi privi inelul cu smarald.

— Frumos inel, spuse el.

— Da. L-am primit de la Markus în ziua când i-am spus da.

Arvid cugetă o clipă înainte de-a spune:

— Era atât de sigur că-i vei spune da, încât a cumpărat inelul ăsta scump de dinainte?

— Nu. Îl avea deja. Și mi-a spus o mică poveste romantică despre inel care, într-un fel, m-a impresionat – atunci… Fusese îndrăgostit de cineva în tinerețe, cu douăzeci, treizeci de ani în urmă, și pentru ea cumpărase inelul. Dar l-a înșelat chiar înainte să-l primească. Și mi-a cerut să-i promit că dacă-l înșel n-o să-l mai port niciodată.

— Și ți-ai ținut promisiunea…?

Privi în gol și nu răspunse.

Pe urmă zise:

— Poate am să vreau să-ți povestesc odată câte ceva din viața mea. Nu acum. Poate mai târziu. Altădată. Cred că mai bine în scrisori. Serile de iarnă sunt lungi acolo, acasă la Stjärnvik. Și atunci, uneori, aș putea să-ți scriu. Dar tu să nu-mi răspunzi. E atât de gelos, că ține cont de absolut fiecare scrisoare pe care o primesc. Nu le deschide, nu-mi cere să le citească, dar ia notă de ele.

— Asta înseamnă că totuși nu o duci chiar foarte bine cu bărbatul tău? Dragă Lydia…?

— Se mai întâmplă să vorbim de divorț – serile de iarnă sunt atât de lungi acolo, acasă la Stjärnvik! Dar vorbim mereu liniștit, obiectiv. Și sfârșitul fiecărei discuții este că rămân pe loc. El câștigă mereu în orice dezbatere. Și pe urmă, e tatăl fetiței mele. Și el are și *banii.*

Arvid îi luă mâna și își mângâie cu ea ochii. Nu-i văzu nimeni.

Veniră câțiva clienți pentru cină și luară loc pe o canapea, ceva mai departe de ei.

Își scoase carnetul de însemnări, găsi micul desen în creion și îl puse în fața ei, pe masă:

— Mai știi? spuse.

Ea își aplecă ușor capul.

— Da. Vasăzică l-ai păstrat…

— Ani de zile l-am purtat la mine, în carnetul de însemnări.

Ea întoarse foaia, își citi textul, acum decolorat, și apoi versurile pe care le adăugase el dedesubt. Rămase mult timp tăcută, cu ochii în gol.

— Și lucrurile au mers așa cum ai vrut. Ai ajuns departe, foarte departe. Tânjești oare să ajungi și mai departe?

Nu răspunse, doar repetă în șoaptă cuvintele versului scris de el: „Și de-atunci e numai toamnă…”

— Când ai scris asta? întrebă ea.

— Acum câțiva ani. Trebuie să fi fost la scurt timp după ce m-am însurat.

Lydia reflecta.

— Nu, zise ea, gândindu-se din nou la ce-o întrebase el adineauri, nu, nu vreau să fiu și mai departe. Acum aș vrea să schimb versul acela așa: vreau acasă, mi-e dor de casa mea adevărată! Numai că nu știu cum s-o găsesc. Nu știu care mi-e casa. Am sentimentul că m-am rătăcit. Că mi-am vândut sufletul. Numai că ispita n-a fost mică; el m-a luat, m-a dus în vârf de munte și mi-a arătat lumea! Iar acum sunt soția de lux, săracă, a unui bătrân bogat. Acum știu că e adevărat ce spune cântecul: „Va fi nevoie de timp îndelungat, ca să repare ce o clipă a stricat.” Of, Arvid – de ce trebuie să fie numai timp de toamnă pentru noi doi? Doar suntem încă tineri!

El luă desenul și-l puse la loc în carnetul de însemnări.

— Da, spuse el. Toamna a venit prea devreme pentru noi.

Între timp, sosiseră mai mulți clienți pentru cină și sala era inundată de o lumină strălucitoare. Arvid chemă chelnerul și plăti.

Rămaseră pe loc.

— Toamna a venit prea devreme, murmură el. Dar… dar, oricum, până la urmă, atârnă de noi doi dacă vrem să ne mulțumim cu toamna sau dacă vrem să fie ca în toiul verii…

Lydia îl privi cu ochi mari:

— Mai reprezint ceva pentru tine – s-ar putea oare să mai reprezint ceva pentru tine?

O privi pătrunzător în ochi.

— Nimeni, nicicând, în vecii vecilor, nu va putea însemna ceva pentru mine, decât tu.

Ea se făcu într-o clipă albă la față, căpătă în schimb o *strălucire.*

— Adevărat?

El era prea tulburat ca să mai poată spune ceva. Simțea că îl înecă plânsul, plânsul vechi, care nu-l mai încercase de aproape zece ani.

Dar ședeau amândoi înțepeniți, corect, ca două manechine, și se uitau în gol.

— Atât ar mai lipsi, o auzi el șoptind – auzea ca prin vis –, atât ar mai lipsi, să trec prin viață și să nu fiu niciodată a ta!

Și tot ca prin vis văzu cum își mângâie încetișor inelul cu smarald, care-i alunecă de pe deget și apoi în poșetă.

— Hai, șopti ea.

El își veni repede în fire:

— Nu, nu se poate. Nu putem merge împreună pe scară și pe coridor. La ce număr stai?

— Doisprezece.

— La etajul întâi?

— Da.

— Cel mai bine e s-o iau eu înainte. Mă duc în sala de lectură. Tu mai rămâi aici un minut, două. Pe urmă te duci în cameră. Eu stau în ușa sălii de lectură și mă uit unde intri. Pe urmă aștept să nu fie nimeni pe coridor și vin la tine.

— Da, da.

Așteptă în pragul sălii de lectură. Ea urcă, intră în cameră. Undeva, departe, în celălalt capăt al coridorului, se zărea o cameristă. Dar dispăru pe o ușă.

Ajunse în camera ei și învârti cheia în broască.

— Atât ar mai lipsi, o auzi suspinând, cu capul la pieptul lui, atât ar mai lipsi…

Afară încă băteau clopotele morții, prin bezna lui decembrie.

IV

„Pe mine să mă iubești în sens păgân …”

La începutul lui 1908, lui Arvid Stjärnblom i se împlini visul de a fi „ministru de externe” la *Nationalbladet* și, cum era în același timp și criticul muzical al ziarului, câștiga peste cinci mii pe an. Și avea nevoie de ei. Contribuția socrului secase încă de anul trecut. Faptul că Dagmar era calculată și avea simț practic, plus împrumutul de o mie de coroane de la bancă, cu Doncker și Freutiger ca garanți, îi ajutaseră să se descurce.

Afacerile bătrânului Jakob Randel erau încă pe linia de plutire. Dar îi dispăruseră și vigoarea de altădată, și darul convingerii. Se mai întâmpla uneori, dacă era binedispus după o masă bună, să jure că va lăsa câte o sută de mii fiecăruia dintre copii, în ziua când Prealăudatul va socoti că e momentul să-l cheme la el. Dar după cinci minute putea să spună: „Să fiu eu al dracului dacă n-am să dau faliment săptămâna viitoare!” Și, când venea „săptămâna viitoare”, dădea o cină selectă, având-l ca vedetă pe ministrul Lundström. Ministrul Lundström asistase nedumerit și în silă la experimentul pueril al primului guvern de stânga, după care își reluase locul pentru care era el făcut, adică la masa Consiliului de Coroană.

După o cină din acestea, îmbărbătat de vin, Arvid îl întrebase odată pe domnul ministru ce părere are despre dreptul la vot al femeilor.

— Hm-hm, făcu ministrul Lundström.

Dar adăugă imediat, pe un ton mai amabil:

— *Ministru*, hm-hm…

Arvid nu încercă să pătrundă sensul acestui răspuns profetic. Dar Dagmar îi explică mai târziu că ar fi trebuit să i se adreseze lui Lundström cu „unchiule”, așa cum îi spunea și ea. Că doar era văr cu mama ei adevărată. De câte ori era poftit la cină în casa aceea, ținea câte un scurt discurs politicos. De data asta ridică de asemenea paharul și spuse:

— Hm-hm. Prietenul nostru Jakob Randel a navigat în sus și în jos pe valurile vieții. Hm-hm.

Uneori sus, alteori jos, hm-hm. În momentul de față, se pare că e sus, dacă judecăm după mâncarea excelentă și vinurile alese. Mm-mm. Îi rog, de aceea, pe toți aici de față să mi se alăture și să ridicăm împreună paharul pentru stăpânul și stăpâna casei! – mm-mm – stăpâna și stăpânul casei, vreau să spun!

Dagmar se amărâse prima oară când tatăl ei suspendase contribuția pentru cheltuielile gospodăriei. Dar Arvid o consolase pe cât putuse:

— Dragă Dagmar, îi spusese, ca să fiu sincer, când ne-am căsătorit n-am prea crezut eu în cele două mii pe an – mă gândeam că le vom primi cel mult în primul an, și mai departe nici nu îndrăzneam să mă gândesc. Și uite că le-am primit timp de trei ani, și e cât se poate de bine. Nu pot să-i reproșez nimic tatălui tău. Nu mi-am făcut niciun fel de iluzii.

Într-o zi, pe la începutul lui ianuarie, primi o scrisoare de la Lydia – o scrisoare lungă. Era expediată pe adresa ziarului, așa cum conveniseră, nu la el acasă.

Scria:

„Arvid, în afară de scrisoare, îți trimit câteva pagini vechi dintr-un jurnal. N-am avut niciodată un jurnal în care să scriu cum trebuie, o perioadă mai lungă de timp, doar câteva rânduri din când în când. Citește-le pe primele, înainte de scrisoare…”

Citi o foaie mică, scrisă cu creionul, ruptă, desigur, dintr-un carnet de însemnări și numerotată cu cifra unu, cu cerneală, într-un colț.

Paris, 23 februarie 1899

Plănuisem să țin un jurnal în lunga mea călătorie, dar tot n-am început încă.

Am ajuns la Paris alaltăieri-seară. Ieri am fost cu Markus la Palatul Luxemburg, să caut tabloul lui tata *Pin bătrân în arhipelag.* Și bineînțeles că am vărsat ceva lacrimi când am dat în fine de el, într-un loc dosnic.

Azi am fost la Luvru. Vai, ce pot să-mi mai amintesc eu acum din toate minunățiile nesfârșitelor galerii…? Ba da, îmi amintesc un tablou: un tablou vechi de un florentin (cred), în Salon carré: *Portrait de jeune homme.* De un *inconnu,* scria în catalog. „Maestru necunoscut”. Dar Markus zice că e atribuit lui – cum a zis că-l cheamă? – Franciabigio, sau cam așa ceva… Am stat mult în fața tabloului ăluia. Îmi amintea oarecum de o persoană pe care am cunoscut-o… Markus a văzut că mă interesează și m-a întrebat dacă aș vrea să am o reproducere. Da, foarte mult.

Am făcut apoi o plimbare în Bois de Boulogne și pe urmă am luat masa la Café Anglais cu un domn în vârstă de la Académie des Inscriptions…

Arvid puse deoparte hârtiuța și continuă să citească scrisoarea.

M-ai întrebat rândul trecut cum o duc cu bărbatul meu. Nu e ușor de răspuns la întrebarea asta. Dar am să încerc.

Că nu eram îndrăgostită de el când ne-am căsătorit, nu trebuie să-ți mai spun. El avea cincizeci și unu de ani, eu nouăsprezece. Asta nu înseamnă că nu putea să cucerească inima unei femei. Ar fi putut pesemne s-o cucerească și pe a mea dacă… Voi ajunge la asta mai încolo.

Dar cu timpul am început să țin mult la el. În special în lunga noastră călătorie de nuntă. După cum știi, e foarte cunoscut ca arheolog; nu este genul de „specialist", dar e la curent cu aproape orice și îl interesează o mulțime de lucruri în cele mai diverse domenii; oriunde ne aflam în călătoria noastră, avea prieteni și cunoștințe de vază. În societate, devenea în mod automat centrul atenției. Nu-l iubeam. Dar nu mică mi-era mândria că eram soțioara lui: asta nu pot să neg. M-a introdus într-o lume nouă – nouă, pentru mine…

Dar…

Dar sunt femeie, și îmi doream mult un copilaș. Și nu puteam să nu observ că în relațiile noastre conjugale (iartă-mă, Arvid, dar trebuie să spun lucrurilor pe nume!) făcea mereu în așa fel încât să nu poată fi vorba de copii. Și odată l-am întrebat: „De ce faci așa?" Și mi-a răspuns: „Pentru că nu vreau să am copii." „De ce nu vrei să ai copii?" l-am întrebat. „Pentru că sunt un geniu", a răspuns. „Asta rămâne între noi și să nu spui mai departe; dar *sunt* un geniu. Și copiii unui geniu ies adesea idioți. Din motivul ăsta nu vreau copii." Am tot stat și m-am gândit. „Dar", i-am spus eu pe urmă, „se poate foarte bine să mă moștenească pe mine copilul, iar eu nu sunt un geniu… Și atunci copilul nu e neapărat idiot…" Cred că în acea noapte – eram la un hotel în Veneția – a fost concepută micuța mea Marianne, care acum are opt ani și jumătate.

Dar când ne-am întors acasă, și eu eram însărcinată în câteva luni, am remarcat la el un dezgust pe care nu și-l putea stăpâni. Nu m-am dumirit imediat. Dar era din zi în zi mai nervos, mai iute la mânie – nu-l mai văzusem niciodată așa. Putea să stea zile întregi închis în camera lui de lucru și să mănânce acolo singur.

Când mi s-a apropiat vremea să nasc, a plecat în străinătate! I-a venit subit ideea că trebuie să studieze ceva la o bibliotecă sau la o arhivă din Berlin. Abia după ce a primit o telegramă că totul a mers foarte bine a venit acasă.

Lucrul ăsta m-a cam pus pe gânduri. Și nu știu dacă poți înțelege cu ce rană adâncă și ireparabilă am rămas. A început să-mi încolțească bănuiala că teama lui de a fi tatăl unui copil înapoiat nu era decât un pretext. El mă cumpărase pe mine ca legitimă amantă. Sarcinile și copiii nu erau incluse în planul lui.

Pot să te asigur, așa cred, că mi-am început căsătoria cu cea mai sinceră dorință de a-mi îndeplini toate datoriile față de soțul meu. Dar după cele întâmplate nu am mai simțit, în adâncul sufletului, nicio datorie față de el – niciuna. Iar când s-a ivit ispita (câțiva ani mai târziu) și am întâlnit un bărbat care mă dorea și care mi-a făcut o anume impresie am cedat aproape imediat.

Când citești rândurile acestea, îți vine poate în minte inelul cu smarald și te întrebi dacă mi-am ținut promisiunea de a nu-l mai purta după acea zi. Ah, tu știi deja că nu mi-am ținut-o. Una dintre ideile preferate ale lui Markus este că adevărul e dăunător, că nu adevărul, ci iluziile și fanteziile au fost forța motrice a tuturor marilor realizări ale omenirii și sămânța a tot ce numim fericire omenească. Am aplicat pe el propriile sale idei și l-am lăsat să-și trăiască mai departe iluzia.

Să nu mă întrebi niciodată nimic despre cel pe care l-am iubit. Ah, Arvid, îți fac rău cu acest

cuvânt, *iubit*? Dar trebuie folosit. Căci e adevărat. Adică *era* adevărat.

Pe tine te-am iubit acum zece ani și te iubesc acum. Dar atunci – cu mai bine de patru ani în urmă – erai de mult atât de departe de mine. Și tocmai îți citisem anunțul de logodnă în ziar. Și voiam să simt că *trăiesc* și eu, o dată.

Mai mult nu spun despre asta. Ba da, pot să-ți spun că n-a durat mult. În jur de un an.

Cealaltă pagină din micul meu jurnal e de pe vremea când totul se sfârșise.

Luă în mână foița de hârtie s-o citească:

1904, septembrie

Așadar, s-a sfârșit. N-a fost decât atât? Nimic altceva? Nimic mai mult?

Frunze moarte se învârtesc în vântul de afară. Frunze moarte cad încet pe aleile grădinii. Pe masă am flori de ochiul-boului. O frunză moartă îmi intră pe geam dansând și se așază pe foaia de hârtie.

Nimic altceva – nimic mai mult…

Luă din nou scrisoarea și citi:

„Și acum, Arvid, să-mi fii tu judecător. Îmi pun cazul în mâinile tale, iar tu mă vei condamna sau mă vei declara nevinovată, după cum consideri tu. Să nu-mi scrii, trimite-mi doar o tipăritură într-un plic deschis (un ziar, sau orice altceva) ca semn că ai primit scrisoarea mea. Dacă mă condamni și nu vrei, așadar, să mai ai de-a face cu mine, să pui timbrul cu susul în jos. Dar dacă mă socotești nevinovată să-l pui drept.

Lydia”

Arvid cugeta.

De bună seamă că nicio clipă nu-i trecu prin gând să pună timbrul cu susul în jos. La altele se gândea el.

Markus Roslin. Remarcabilul arheolog și specialist în istoria culturii, ale cărui lucrări le citise și le urmărise cu admirația tăcută a profanului… Comandor al Stelei Polare, ofițer al Legiunii de Onoare, membru al Academiei de Științe și unul dintre „cei optsprezece”[49], și așa mai departe… Și Lydia.

Lydia. Iubirea mea din tinerețe. Singura mea iubire. Care fără prea multă greutate i-a pus coarne acestui mare om de știință. Și pe care eu, după ce am parcurs dosarul, trebuie totuși să o declar nevinovată… De fapt și de drept, nu mi s-au prezentat decât punctele de vedere ale uneia din părți… Și nu voi ști niciodată nimic despre cealaltă parte. Bărbații vorbesc mai puțin despre asemenea lucruri.

Ne mai putem aștepta la un viitor împreună? Lydia și cu mine? în cazul ăsta, trebuie mai întâi de toate să divorțez. Vai, ce ușor e pentru cei înstăriți! Sigur că Lydiei îi e ușor să divorțeze; are un bărbat bogat. Dar eu? Venitul meu anual n-ajunge, dacă trebuie împărțit… Și Dagmar? Ce să-i spun ei? Că n-o iubesc, că n-am iubit-o niciodată? Pentru ea, ar fi sfârșitul lumii! Să-i amintesc de „promisiunea de libertate”?

Zâmbi la amintirea acelei promisiuni naive. Odată, pe când erau logodiți și la scurt timp înainte de nuntă, își promiseseră solemn ca dacă într-o bună zi unul din ei ar dori să fie liber celălalt să nu-l împiedice în niciun chip. Ea fusese cea care insistase în această privință – atunci era monedă curentă la logodne sau căsătorii, dar bineînțeles că, la o adică, nu mai avea nicio valoare.

Și Anna Maria și micuța Astrid să crească fără tată? Și poate peste scurt timp să aibă „un alt tată”?

Nu. Respinse ideea divorțului drept ceva de neconceput. Și nici Lydia nu spusese absolut nimic în scrisoare, nimic care să dea de înțeles că se gândise la o asemenea posibilitate – nicio aluzie că

i-ar fi încolțit ideea de a încerca să se despartă de bărbatul ei.

Din nou reflecta la scrisoarea ei. Nu-l surprinse prea mult că avusese un amant. Instinctul îi șoptise ceva în sensul ăsta când se întâlniseră ultima dată, în seara aceea de decembrie, la hotel. „Și acum să-mi fii tu judecător.” Nu sunt eu cel mai nimerit s-o fac, decise el.

Luă un ziar franțuzesc de pe birou, îl băgă într-un plic, îi scrise numele și adresa la mașină. Și lipi timbrul cum trebuie.

— Ce tăcut și tăios ești azi, spuse Dagmar la cină. Ai avut neplăceri?

— Nu, spuse Arvid.

Și după un moment adăugă:

— Stau și mă gândesc că o să trebuiască neapărat să învăț rusa.

Până atunci reușise să se folosească de cunoștințele de rusă ale unui tânăr, Kaj Lidner, care urca la redacție o dată pe zi, răsfoia *Novoie Vremia* să vadă dacă descoperă ceva important și, dacă da, traducea.

Acum găsea aproape zilnic pe birou, când ajungea la ziar, o scrisorică de la Lydia.

Într-una din ele, scria:

Ieri, Markus a adus singur vorba de divorț. A început așa: Cred că nu te simți bine aici. Poate ai vrea să stai la Stockholm? – Aș vrea tare mult, i-am spus. – Și de ce, mă rog? a întrebat el – teatre, viață mondenă și așa mai departe? – Poate și asta, dar nu în primul rând. Cel mai important e că nu te iubesc și viața alături de tine mi-e un chin. – „Iubesc”, a repetat el cu surâsul acela părintesc, cinic, pe care de-a lungul anilor am ajuns să-l urăsc mai mult decât orice – dragă Lydia, sunt aproape un om bătrân, dar idiot nu sunt. Te-am întrebat eu vreodată dacă mă „iubești”? – Nu;

trebuia să-i dau dreptate. Întrebarea asta nu mi-a pus-o niciodată. Era prea deștept ca s-o facă.

Și pe urmă: Noi am mai vorbit de câteva ori despre divorț, nu-i așa? M-am gândit mult la asta și am o propunere. De micuța noastră Marianne nu pot să mă despart; ea va rămâne aici. Dar tu îți recapeți libertatea. Și primești cinci mii pentru întreținere, dar cu o condiție: să stai aici trei luni în fiecare an: două, vara, și o lună de Crăciun și Anul Nou. Și în timpul acestor trei luni totul va fi ca înainte între noi.

I-am răspuns: aș fi nemaipomenit de fericită dacă ai vrea să-mi dai două mii – dar fără condiții.

N-a răspuns. S-a dus și s-a încuiat-în camera lui. De parcă trebuia să-i fie lui teamă c-am să mă duc peste el…

Dar acum cred că am *luat* hotărârea. Și totuși sigură nu sunt…

Lydia

A doua zi sosi încă o scrisoare:

Ba da, am luat hotărârea. Nu există lege care să oblige o femeie să stea sub același acoperiș cu bărbatul ei, dacă nu vrea. În cazul ăsta, el nu are, de bună seamă, nicio obligație să-i plătească întreținerea. Dar am vreo trei mii de coroane la o bancă; e mica mea moștenire de la tata. Și am bijuteriile. Le-am căpătat, așa că sunt ale mele – aș putea chiar spune că am plătit onorabil pentru ele… Le-am plătit cu zece din cei mai frumoși ani ai tinereții mele – nu-i destul? Și colierul de perle valorează sigur câteva mii de coroane. Așa că am suficient pentru câțiva ani și vreau, bineînțeles, să-mi caut și de lucru.

Arvid, un lucru vreau să-ți spun: *tu* să nu faci niciun pas către divorț de dragul meu. Nu vreau nici acum, după cum nici atunci n-am vrut, să-ți fiu o povară. Ai și așa destule pe umeri. Eu am să încerc să uit că ai soție și copil și o mică lume a ta,

care nu e a mea. Și trebuie să se poată să avem și noi din când în când parte de câteva clipe împreună și să uităm de ce e în jurul nostru…

Lydia

Și, după două zile, iar o scrisoare:

Ah, Arvid, nici nu-ți poți închipui ce enormă bucurie am simțit când m-am trezit azi-dimineață! Crengile copacilor din parc gemeau sub stratul gros de zăpadă sclipitoare… Era soare și bolta cerului, înaltă, albastră! Tocmai când ridicam storul, am zărit un căldăraș pe o ramură, aproape că era lipit de fereastra mea, și mi se părea că văd cum îi zvâcnește pieptul roșu și pufos, mi se părea că-i văd inima bătând…

Pe neașteptate, Markus s-a răzgândit. Abia dacă am schimbat câteva vorbe zilele astea și a luat toate mesele la el în cameră. Dar ieri a stat cu noi la masă și a fost cât se poate de drăguț și amabil, așa cum știe el să fie când vrea. După cină, m-a rugat să cânt la pian. Am cântat *Pathétique.* Se așezase într-un fotoliu, lângă foc, Marianne stătea lângă mine, la pian. Numai cele două lumânări de pe pian și focul din sobă erau aprinse, tot restul încăperii era în penumbră… M-a rugat să mai cânt și am cântat câteva preludii de Chopin… Și Marianne s-a dus să se culce, se făcuse ora nouă.

Eram singuri. Vino și așază-te, mi-a zis. M-am așezat într-un fotoliu, lângă sobă. Draga mea Lydia, are să fie cum vrei tu. Tăceam. Nu știam pe moment ce să spun, așteptam să văd dacă mai avea el ceva de zis.

Și a spus: Așa cum stau lucrurile între noi, dragă Lydia – mai ales după călătoria ta la Stockholm înainte de Crăciun –, n-am nicio îndoială că te-ai îndrăgostit de cineva. Nu vreau să vorbim despre asta. Dar consecința inevitabilă este că în fiecare zi și în fiecare clipă ai vrea să mă vezi mort și îngropat. Greșesc? Nu, nu trebuie să-mi răspunzi.

Dar nu vreau, nici măcar indirect, să fiu motivul pentru care ar încolți în căpșorul tău drăgălaș cine știe ce idee periculoasă și criminală. Pentru că mi-ai fost *foarte* dragă, dragă Lydia – și îmi ești încă foarte dragă… Și acum are să fie cum vrei tu.

Nu-mi găseam cuvintele. I-am luat mâna și i-am udat-o cu sărutări și cu lacrimi. Și i-am sărutat părul alb – în ultimul an a albit de tot.

— Așa că, a spus el, se înțelege că dacă dorești vreodată s-o vezi pe Marianne, sau să vii și să-ți vezi casa, ești întotdeauna cel mai drag oaspete…

Abia am putut să scot un „mulțumesc”.

Și am stat așa o grămadă de timp, privind jăraticul stingându-se. Apoi ne-am spus noapte bună și fiecare s-a dus în camera lui.

Azi, după micul dejun, am vorbit despre lucruri practice, despre detalii. Voia să-mi dea cinci mii pe an (fără condiții). Dar eu am insistat: două mii. Nu vreau să iau din banii lui mai mult decât îmi trebuie ca să trăiesc. Mi-a spus că o sumă atât de mică pentru întreținere ar putea să ducă la calomnii de tot felul – lumea ar putea crede că mi-am încălcat datoriile conjugale și că mi s-au dat papucii pentru o sumă de nimic… Dar eu nu m-am lăsat. Nu-mi pasă ce zice lumea. Și nu voiam să primesc mai mult decât meritam pentru ce făcusem – într-o oarecare măsură… Luxul nu m-a preocupat niciodată. Un apartament mic de două camere la Stockholm și mobila necesară e tot ce-mi doresc, i-am spus. Atunci, m-a rugat să-mi dea cel puțin bani pentru mobile. Iar pentru asta i-am mulțumit.

Iată cum stau lucrurile: la începutul săptămânii viitoare plec la Copenhaga împreună cu Ester (Ester Roslin, o rudă de-a lui Markus, care e mai prietenă cu mine decât cu el – cu ea eram atunci, la Operă), și în cel mult două săptămâni sunt liberă. Liberă – liberă!

Lydia

Trecu o săptămână. Apoi sosi o ilustrată din Copenhaga cu turnul primăriei și hotelul Bristol și scurte salutări. Câteva zile mai târziu, o nouă scrisoare:

Arvid,

Acum totul e aranjat. Peste câteva zile sunt la Stockholm. Să nu vii la gară, fiindcă Ester e cu mine. Și trebuie să fim cu multă băgare de seamă – vreau să am grijă de reputația mea, de dragul fetiței. Și de dragul lui Markus; a fost atât de nobil cu mine și nu vreau să-i fac necazuri fără rost. Cel mai bine e să nu ne întâlnim până nu mi-am pus la punct mica mea locuință. Îmi doresc o garsonieră dublă, cu gaz și instalație de apă ș.a.m.d., pe hol. Dar *pe urinai*

Ah, Arvid, tot dorul meu de iubire adevărată, dorul pe care l-am adunat în mine în toți acești ani lungi și goi, te așteaptă acum!…

Lydia

Arvid rămase gânditor cu scrisoarea în mână. Se simțea dintr-odată atât de mic față de ce-l aștepta. Să potolească un astfel de dor – nu era puțin lucru…

Dar e Lydia. Și o iubesc.

Era o zi de martie, pe la echinocțiu. Ziua înainte de Buna Vestire. Asta însemna că niciun ziar nu apărea a doua zi, și era liber – toată ziua și toată noaptea.

În dimineața aceea primise o carte poștală.

Dragă prietene,

Cred că-ți amintești că mi-ai promis că vei trece într-o zi pe la mine să-mi vezi tablourile. Te aștept cu dragă inimă în această seară, și vei sta și peste noapte – ultimul tren pleacă la opt și jumătate, ora când te simți cel mai bine. Mai vin și alți câțiva amici.

Cu prietenie,
Hans Bergling

Cartea poștală era de la Lydia. Prietenul era o invenție, și numele la fel. Căzuseră de acord să-i scrie cartea poștală – după un model pe care i-l pregătise el, în creion – cu un scris pe care se străduise să-l facă larg și masculin. Arvid avusese din timp grijă să-i vorbească de câteva ori lui Dagmar despre prietenul Bergling. Se întâlniseră la Clubul Liber-Cugetătorilor. Era un pictor tânăr, talentat, promițător. Locuia la țară, undeva spre Saltsjöbaden. Dar era celibatar și nu putea să invite doamne. Așadar, când sosi invitația, Dagmar nu fu surprinsă:

— Bine, spuse ea, drum bun și petrecere frumoasă!

Îi displăcea să se ducă la Lydia direct după cina în familie. De aceea, sub un pretext oarecare, își luă cina singur, la Continental. Reușise să capete același loc pe aceeași canapea unde stătuse cu Lydia în ziua aceea de decembrie când clopotele bisericilor băteau pentru preafericitul rege…

Și, mâncând acolo de unul singur, se gândea:

Am treizeci și trei de ani, ea douăzeci și opt – nu, a împlinit douăzeci și nouă acum două săptămâni… Și o iubesc, și viața e minunată!

Și se mai gândea:

Va veni oricum și ziua când toate nu vor fi decât o amintire. Ziua când, bătrân, am să stau la vatră și, privind țintă focul care tocmai s-a stins, am să-mi șoptesc: *Dejligt, dejligt var livet ved Taunitzer See!*

Și totuși! Totuși! Oare să fie chiar peste putință ca odată și-odată să ne fie și nouă dat să trăim și să îmbătrânim împreună? Nu s-ar putea ca Dagmar să se îndrăgostească de cineva și să ceară ea divorțul? Vai, ce iluzii! Să zicem că Dagmar s-ar îndrăgosti de un altul – nu era nici pe departe atât de

închipuit încât să excludă o astfel de posibilitate; dar să-i și vorbească despre asta și să-i propună divorțul era aproape o imposibilitate…

Se gândea că ar face și ea cam cum face el acum…

La șase fără zece luă o birjă acoperită și se duse la Lydia – luase trăsura ca să nu riște să-l oprească vreo cunoștință și să întârzie, sau să se întâlnească pe stradă chiar cu Dagmar…

Lydia izbutise să găsească o garsonieră dublă pe Johannesgatan, sus de tot, la mansardă. Urcă încet cele patru etaje, oprindu-se la fiecare palier ca să studieze numele de pe uși și să vadă dacă locuia cineva cunoscut. Știa câteva familii din auzite, dar nu cunoștea pe nimeni. Când ajunse la etajul cinci, Lydia deschise ușa înainte ca el să apuce să sune:

— Te așteptam la fereastră și te-am văzut când ai venit, șopti ea.

Cele două camere nu erau mari. Dormitorul era foarte mic. Ambele camere aveau numai câte o fereastră, dar priveliștea era întinsă, largă. Cerul albastru ca gheața, obișnuit crepusculului de martie, se arcuia într-o boltă înaltă și rece peste cărămida roșie smălțuită a clopotniței și peste scheletele copacilor goi din cimitir. Iar deasupra acoperișurilor de pe Döbelnsgatan puteai să vezi până spre Kungsholmen[50].

În camera din față, mai mare, pusese mobilă veche de mahon – măsuța ei de scris din casa părintească și o comodă frumoasă, micuță, în stil Karl Johan[51], pe care de asemenea o recunoscu. Deasupra pianului – unul din acelea vechi, dreptunghiulare, pe care le vezi din ce în ce mai rar și care, cu siguranță, nu se mai fabrică – atârnau vreo zece, douăsprezece portrete de mari compozitori, cu rame înguste, negre: Händel, Beethoven, Schumann, Schubert, Chopin, Wagner, Bizet, și la urmă Grieg și Sjögren. Iar deasupra lor, o schiță făcută de tatăl ei; coliba roșie pescărească

din arhipelag, între pini noduroși, „în soarele de după ploaie”…

— Să aprind lumânările? spuse ea.

Era pe jumătate întuneric în cameră.

— O, nu încă, răspunse el.

Nu avea nici lumină electrică, nici lămpi cu gaz. Lumina electrică nu-i plăcea și, deși conducta era trasă în locuință, nu-și bătuse capul cu instalația. Nici lămpile cu gaz nu-i plăceau, făceau prea multă murdărie. Avea trei candelabre de argint pe masa de scris, cu trei lumânări în fiecare. Și două sfeșnice vechi, subțiri, din bronz aurit, în fața unei oglinzi Empire, pe comoda din casa părintească.

— Începe să se întunece, spuse ea. Vezi ce partitură e deschisă la pian?

Era o melodie de Tosti. *Quando cadran le foglie…* „Când cad frunzele”…

— Da, sigur, zise el, o știu…

— Ți-aduci aminte?

Da. Își amintea. I-o fredonase odată, cu zece ani în urmă, într-un umbrar cu liliac, într-o grădină…

Se așeză la pian și cântă cu vocea ei delicată, curată și, de data asta, un pic tremurândă poate din pricina emoției:

Când frunzele din arbori cad și se usuc,
când pașii spre mormântul meu te duc,
departe, într-un colț, vezi crucea mea umilă
și floricele multe prin iarbă, pe movilă.

Și dacă pentru părul tău buclat vei rupe
flori din a mea inimă născute,
să știi că-s cântece ce-au fost gândite,
nu scrise însă; și vorbe de iubire nerostite.

El stătea în spatele ei și, când termină de cântat, îi mângâie ușor părul:

— Da, spuse, îmi amintesc. Era o melodie care se cânta mult pe vremea aceea. Datorită lui Sven

Scholander era așa la modă. Acum nu se mai aude deloc.

Rămaseră la geam în timp ce se întuneca. În depărtare, un nor violet, singuratic, aluneca încet, încet, peste fleșa turlei. Vedeau de sus cum se aprindeau felinarele orașului. Copiii nu se mai jucau printre mormintele cimitirului. Stelele își arătau pe rând luciul. La vest sclipea Venus, foarte aproape de norul acela violet, și departe, deasupra lui Kungsholmen, strălucea roșu Marte.

Ea îi ținea mâna dreaptă cu amândouă mâinile:

— Spune-mi, cum a fost când te-ai căsătorit?

Îi răspunse puțin pe ocolite:

— A fost cum se întâmplă cu multe alte căsătorii. Bărbatul are nevoie de o femeie, și femeia are nevoie de un bărbat. Și era tânără, frumoasă. Încă mai e frumoasă.

Lydia rămase mult timp tăcută; privea albastrul ce se-ntuneca.

— Eu n-am văzut-o niciodată, zise ea în cele din urmă. Și aș dori să n-o văd nici de-acum înainte. E blondă, brună?

— Blondă.

— Da, n-are importanță…

Tăcură amândoi.

— A, sigur, spuse ea, am uitat complet să-ți mulțumesc pentru ce mi-ai trimis azi-dimineață. Dar sunt toate pe o masă în dormitor.

Îi trimisese câteva pere franțuzești, câțiva ciorchini de struguri negri, niște fursecuri, praline și două sticle de Haut-Sauterne. O întrebase mai întâi ce vin preferă. I-a răspuns că îi e indiferent. Dar dacă vrea neapărat un răspuns, Haut-Sauterne.

Stăteau în liniște. Ea îi ținea mâna dreaptă cu amândouă mâinile. Se întuneca din ce în ce mai mult. Acoperișul roșu smălțuit al turnului bisericii devenise acum negru sub cerul de martie, albastru, rece ca gheața.

Ea spuse:

— Mai știi când am fost la Continental, atunci, în decembrie?

— Dacă mai știu?…

— Cum să fi *îndrăznit*? La un hotel elegant, respectabil. Ar fi trebuit să fiu nebună. În orice moment ar fi putut să apară cineva să întrebe de mine, Ester, de exemplu, și să bată la ușă. Ce m-aș fi făcut?

— Da, ce pot să spun…

— Vai, Arvid, trebuie să fim enorm de atenți. Nu ne mai putem permite nebunii din astea… Nici aici, la mine, nu poți să vii prea des, se pot isca bănuieli prin bloc. Și de ieșit undeva împreună, nici vorbă; nu putem nici măcar să ne oprim și să vorbim o jumătate de minut, dacă ne întâlnim pe stradă.

— Sigur că nu…

Stăteau tăcuți. Jos, pâlpâia câte un felinar între schelete de copaci bătrâni. Și sus ardeau Venus și Marte în albastrul rece.

Ea spuse:

— Mai știi că te-am întrebat atunci, la Continental: „îți iubești soția?”

— Da…

— Și mai știi că mi-ai răspuns: „O iubesc în sens luteran”?

— Da.

— Și că te-am întrebat: „Ce înseamnă asta?”

Arvid Stjärnblom reflectă.

— Da, mi-aduc foarte bine aminte. Acum patru sute de ani, Martin Luther era de părere că iubirea adevărată se naște de la sine între doi soți când înfăptuiesc actul iubirii și al naturii. Și ar putea să fie ceva adevăr în asta. Dar nu mult.

Lydia rămase timp îndelungat tăcută.

— Da, șopti ea, da… Nu mult…

El spuse:

— Nu, te duce cu gândul la obiceiurile Confreriei Zinzendorf[52], apărută cu două sute de ani mai târziu: în secta aceea, soțiile și soții se

alegeau prin tragere la sorți. Rezultatul oglindea voința lui Dumnezeu. Orice preferință, atracție și iubire venea de la diavol. De fapt, după Luther, *iubirea* nu-și avea locul decât acasă, înlăuntrul căsătoriei. În afara căsătoriei, nu se numea iubire, ci păcat al cărnii, curvie și alte lucruri urâte, pe care le aștepta o temperatură deosebit de ridicată în iad…

Dintr-odată, Lydia se albi la față. Dar era un alb *strălucitor.*

— Hai, vino, zise ea. Pe mine să mă iubești în sens păgân!

Îl duse de mână în dormitor și aprinse două lumânări în fața unei oglinzi.

Două lumânări. Avea senzația tulburătoare că era un fel de ceremonie religioasă.

…Nu erau storuri de tras; nu-și pusese încă. Și nu era nevoie. Nu avea vecini peste drum care să poată vedea la ea în casă. Nu erau decât o turlă de biserică, din cărămidă smălțuită, și scheletele copacilor din cimitir – mari, bătrâni –, albastrul întunecat al cerului de martie și două stele mari. Dar acum începeau și cele mici să se aprindă, una câte una…

Și încet, așteptând parcă ceva, Lydia începu să-și scoată hainele.

O cameră mică și un pat mare. Două lumânări aprinse în fața unei oglinzi. Și o fereastră înspre eternitate și stele.

El spuse:

— Lydia. Mă gândeam la ceva, în drum spre tine.

— La ce te gândeai…?

— Mă gândeam: oare să fie chiar peste putință ca odată și-odată să ne fie și nouă dat să trăim și să îmbătrânim împreună? Și eu să pot muri cu capul în poala ta minunată, atât de minunată?

Ea răspunse, stând în capul oaselor în pat:

— Dar tu ai o soție pe care o iubești „în sens luteran”.

El spuse:

— Dar mă pot despărți de ea cândva. În momentul ăsta e imposibil. Tatăl ei a fost bogat, dar acum e ruinat și sărac. Ți-am spus eu. Ar fi urât de tot să cer divorț chiar acum.

— Da, da. Nici prin cap nu mi-a trecut să-ți cer așa ceva. Tu ești legat, știu foarte bine lucrul ăsta. Am să mă mulțumesc și eu cu cât se poate. Și te iubesc. Eu n-am pus condiții, iar tu nu mi-ai făcut „promisiuni de căsătorie”… Trebuie să luăm lucrurile așa cum sunt… Eu mă bucur că mi-am recăpătat numele și că m-am regăsit: că sunt iarăși Lydia Stille. Am sentimentul că mi s-a înapoiat ceva ce-mi aparținea, ceva ce pierdusem sau rătăcisem… Ai văzut tăblița de alamă de pe ușă? Scrie *Lydia Stille*! Nimic în plus, nimic altceva! Și niciodată n-are să scrie altceva pe ușa mea – nici Roslin, nici Stjärnblom, nici altceva!

El stătea lungit, gânditor.

— Mie nu-mi spune nimic un nume pe ușă. Dar visez uneori la un viitor al nostru. Noi doi împreună. Ce mă interesează pe mine este dacă și tu ai un astfel de vis. Dar văd că nu.

Ea șopti în noapte:

— Te iubesc.

După un timp, ba de somn, ba de veghe, ea îl trezi:

— Ți-e foame?

— Dar ție?

— Da. Și avem de mâncare.

Se ridică din pat, își aruncă pe ea un capot și în câteva minute masa era pusă, cu pâine, unt, costițe reci de porc și altele. Și mai rămăsese destul din perele franțuzești, din strugurii negri și din dulciuri. Și nu goliseră decât o singură sticlă de Haut-Sauterne.

— E abia douăsprezece și jumătate.

Ea umplu paharele și ciocniră bucuroși.

— Noroc, amice Bergling! zise el.

De râs, era cât pe ce să se înece cu vinul.

— Știi, în timp ce scriam, spuse Lydia, aproape că simțeam cum „Hans Bergling” prindea viață în fața ochilor mei și-l vedeam cum arată: e mic de statură, îndesat, are părul negru, des și aspru ca o perie, are mustăți lungi, de un cenușiu-gălbejit. Și pete de vopsea pe haină.

— Să nu-i punem și-un barbișon? propuse Arvid.

— Nu, răspunse ea gânditoare, nu i se potrivește, nu e genul…

— Dar stai nițel, zise Arvid, cred că l-am furat pe „amicul Bergling” dintr-o nuvelă de Anatole France? – *Putois*?

— Nu m-am gândit, până să spui tu. Dar nu e exclus, „amicul Bergling” are ceva din Putois…

Cele două lumânări din fața oglinzii arseseră aproape de tot. Lydia aduse alte două lumânări. Le aprinse și le stinse pe cele terminate.

Și iar…

…Ochii Lydiei erau larg deschiși, privirea gravă, pătrunzătoare, și buza superioară puțin arcuită lăsa să i se vadă dinții încleștați, luci*nd în* penumbră…

Se treziră amândoi. Se ridicară în capul oaselor. Două fețe ca două umbre, care semănau cu ale lor, se uitau prelung la ei – parcă de foarte departe, cu toate că odaia era atât de mică – dinspre oglinda cu cele două lumânări.

Era aproape cinci.

— Vrei să stăm puțin la fereastră, să privim stelele?

Îi dădu și lui un halat. Ea se înfășură în haina de blană.

Nu se mai zăreau stele. Cele mari apuseseră, lumina celor mici dispăruse în zorii ce mijeau. Dar spre sud-vest, lângă turla bisericii, se vedea secera lunii, galbenă pe un albastru din ce în ce mai deslușit.

Se țineau de mână.

Ea își plecase puțin capul înainte și privea spre bolta albastră. Și spuse:

— Adineauri, luna era la stânga turlei, acum se furișează în spatele fleșei, și peste câteva momente are să apară din nou, la dreapta. Am văzut de multe ori: luna merge de la stânga la dreapta. Și odată – eram undeva pe Riviera – i-am vorbit lui Markus despre asta. Dar el mi-a spus că, de fapt, luna merge de la dreapta la stânga. Mi-a explicat cum se întâmplă și atunci credeam c-am înțeles. Dar acum am uitat.

Arvid începu să se gândească. Studiase odată, demult, astronomia la Uppsala și obținuse aproape nota maximă: *non sine lande.* Dar natura l-a înzestrat pe om cu fericita capacitate a uitării. Altminteri, cum ar putea el suporta viața? Și totuși, parcă își amintea așa, aproximativ, cum stau lucrurile, dar nu-i venea ușor să explice în două vorbe.

— Pentru ochiul nostru, nu doar luna se mișcă de la stânga la dreapta pe cer, spuse el, ci chiar și soarele și toate stelele. Dar dacă te uiți mai atent la felul cum se deplasează luna – nu numai câteva momente, ca acum, ci săptămână de săptămână, sau doar noapte de noapte ai să vezi că merge de la dreapta la stânga. Ieri, pe la ora asta, era mult la dreapta turlei. Mâine la ora asta are să fie mult la stânga turlei. Scoală-te mâine la cinci fără cinci și ai să vezi și tu cum, într-o singură zi, s-a deplasat o bucată bună de la dreapta la stânga…

Nu spuse mai mult. Se gândise să-i explice mai pe larg. Dar se opri: îi veniră pe neașteptate în minte cuvintele binevoitoare ale bătrânului director al școlii lui: că era „făcut să fie profesor”. Și tăcu.

Stătură alături, cu obrajii lipiți.

— Ce e fericirea? șopti ea.

— Nimeni nu știe, răspunse el. Sau e ceva în care credem și care nu există. Dar chiar putem să ne-o imaginăm? Ne putem oare imagina o fericire

permanentă, fără de sfârșit? Pentru că trebuie să fie nesfârșită. Altfel, dacă i-am întrezări sfârșitul, ar fi otrăvită… Pietrele tale prețioase și perlele ți-au adus fericirea, nu?

Ea spuse, cu un surâs palid:

— Nu…

— Dar când autorul Apocalipsei lui Ioan descrie starea de eternă beatitudine o face sub forma unui oraș – trebuie să fi fost orășean – care coboară din cer, un nou Ierusalim, unde casele sunt făcute din aur curat, zidurile de apărare din jasp și cele douăsprezece porți ale orașului din douăsprezece pietre prețioase și semiprețioase diferite. Iată cât de săracă este imaginația omului când e vorba de fericirea deplină, de eterna beatitudine.

Tăcură amândoi.

— Nu ți-e frig? întrebă ea.

— Ba da, puțin, spuse el.

Și se furișară iar în așternut.

Ce frumoasă era primăvara asta, la sfârșit de martie și început de aprilie. Era ceva în atmosferă, în aer, care-i aducea aminte de o primăvară dintr-un trecut îndepărtat… poate îi amintea de ziua aceea de primăvară de acum zece ani, când se plimbase prin Kungsträdgården cu Filip Stille, și preafericitul rege trecuse pe lângă ei, și se întâlnise cu Freutiger în Piața Gustav Adolf, și intrase cu el la Rydberg, și citise un anunț de logodnă în *Aftonposten*…

Într-una din ultimele zile de martie, pe la ora cinci după-amiaza, mergea în sus pe Drottninggatan, în drum spre casă. Tocmai dăduse cu ochii de Lydia – era pe celălalt trotuar împreună cu domnișoara Ester și schimbaseră un salut formal și țeapăn.

Se opri în fața unui magazin cu bijuterii. Într-un colț al vitrinei era o agrafă mică de argint, sau poate de platină, cu o piatră roșie ca sângele, care i se păru a fi un rubin. Citi prețul: 18,50. Era prea ieftin ca să fie rubin și prea scump ca să fie sticlă. Intră de curiozitate să întrebe ce fel de piatră era. I se spuse că e rubin amalgamat.

Simți că vrea să i-l cumpere lui Dagmar.

Săraca Dagmar, își spuse în gând mergând, sărăcuța de Dagmar… Ea e acasă, veselă și bucuroasă și la fel de sigură de mine precum Luther de Biblie; ea nu bănuiește nimic, nu pune nimic la îndoială, nu se teme de nimic. Am crezut întotdeauna – vai, cât de puțin ne cunoaștem – am crezut mereu, până azi, că am o fire sinceră, deschisă, neprefăcută. Desigur, fără să exagerez; adică nu mă reped la cunoscuți pe stradă să le spun ce părere am despre ei. Dar, oricum, îmi închipuiam că lipsa de prefăcătorie și o oarecare iubire dezinteresată de adevăr sunt două din trăsăturile de bază ale caracterului meu. Și acum, iată-mă implicat într-o legătură în care minciuna, șiretenia, prefăcătoria mi-au devenit necesități

zilnice și, spre marea mea surprindere, descopăr că sunt destul de priceput și la așa ceva…

Noaptea trecută se întorsese acasă abia pe la ora șase dimineața. Dar îi telefonase lui Dagmar încă de cu seară, de la ziar, să-i spună că Hans Bergling era în oraș și că voiau să bea un pahar împreună. Așa că știa dinainte că n-avea să ajungă acasă prea curând.

Dagmar a fost foarte bucuroasă și surprinsă de micul lui dar.

— E rubin? întrebă ea.

— Nu, spuse el.

— Atunci e fals?

— Nu, e pe jumătate veritabil. Chimiștii au inventat o metodă de a topi laolaltă multe rubine mici de tot, atât de mici, că separat abia dacă ar avea vreo valoare, și să facă unul mai mare. Se numește „rubin amalgamat”.

— Ce ingenios! spuse ea. Dar atunci înseamnă că nu-l poți deosebi de unul veritabil, nu?

— Nu știu dacă e posibil, dar eu n-aș putea…

Pe urmă vorbiră despre altele. Despre „unchiul Lundström” și despre alte rude. Dagmar spuse:

— Tare mă bucur să te mai văd și eu binedispus. Cred că nici nu-ți dai seama cât de nesuferit și imposibil ai fost de câteva luni încoace. Ce-ar fi să-l invităm într-o zi pe Bergling la noi?

— Păi da – sigur –, poate că ar trebui…

Dar, după o secundă, adăugă:

— Hans Bergling e o figură cam ciudată. Două lucruri îl interesează pe lumea asta: să picteze și să tragă la măsea. După câteva pahare, începe să discute filosofie. Și compania femeilor îl exasperează; nu știe cum să se exprime în fața doamnelor, nu știe care cuvinte din limba suedeză sunt permise în prezența doamnelor, și care nu… E foarte politicos, își înclină capul până-i cade în ochi tot părul lui des și negru. Iar din mustățile gălbejite îi picură punci sau whisky. Ce mai, cum zic, e o figură ciudată. Și pe urmă, nu știu dacă s-ar

simți bine aici, la noi. În momentul de față trece printr-o criză de grandomanie: a izbutit să-și vândă un tablou directorului de bancă Steel. Este reprezentat în „galeria Steel”! Asta nu-i de colea! Mai bine să așteptăm până când îi trec primele fumuri și abia pe urmă să-l poftim în interiorul nostru modest.

— Da, atunci să mai așteptăm, spuse Dagmar.

Luna iunie fu minunată, înfloritoare.

…Pe data de 2 iunie, Arvid le duse cu taxiul la gara centrală pe Dagmar, Anna Maria, micuța Astrid și pe bonă; ca de obicei, aveau să petreacă vara la tatăl lui, la Dalby. Iar el urma să se ducă acolo mai târziu, când își începea concediul. Adică, așa îi spusese lui Dagmar. Dar îi promisese Lydiei să facă astfel încât să rămână în oraș.

De Rusalii merse într-o călătorie la Strängnäs cu Lydia. Sigur că nu era lipsită de riscuri, dar le venea greu să fie tot timpul precauți… Rezervase din timp locuri la Stadshotellet pentru pictorul Bergling cu soția. Dar era cât pe ce să le fie fatal. Recepționerul îl întâmpină bucuros, recunoscându-l.

— Ia te uită! Domnul Stjärnblom!

Arvid își scormoni febril memoria și înțelese că tânărul era unul dintre portarii care cu vreo zece ani în urmă lucraseră în holul de la *Nationalbladet.*

— Nu cumva sunteți Oskar? spuse Arvid. Scuze, dar nu reținnumele de familie…

— Larsson.

— Da, exact. Spuneți-mi, domnule Larsson, n-a rezervat cumva pictorul Bergling o cameră aici?

— Ba da, întocmai…

— Ei, m-a rugat să vă comunic că a intervenit ceva în ultimul moment și nu mai poate veni, dar putem noi să luăm camera dumnealui.

— Perfect…

Cutreierară încolo și-ncoace prin acel mic oraș în lumina amurgului. Aerul era umed și călduț. Plouase, dar se înseninase din nou. Din grădini le venea parfum de liliac și mălin sălbatic. Turnul sobru și solemn al catedralei își proiecta silueta neagră pe albastrul deschis al serii de iunie. Întinderea de apă a lacului Mälar era liniștită, netedă și limpede și oglindea pustietatea cerului albastru.

A doua zi, de Rusalii, merseră la slujbă. Se alăturară celorlalți și cântară cu evlavie psalmul *Numai Dumnezeu din ceruri.* Își plecară capul, ca toți enoriașii, la mărturisirea păcatelor: *Eu, sărmanul păcătos…* Și ascultară predica. Preotul, bătrân, venerabil – fiind Rusalii, era poate chiar episcopul –, ținu o predică despre pogorârea Sfântului Duh asupra apostolilor. Le povesti pe îndelete despre marea minune care se petrecuse atunci: când apostolii lui Isus, acei sărmani bărbați fără de carte, căpătaseră, prin îndurarea Sfântului Duh, darul tuturor graiurilor vorbite de părți, medei, elamiți, de cei care trăiau în Mesopotamia și în Iudeea și în Capadocia, în Pont și Asia, Frigia și Pamfilia, în Egipt și în părțile Libiei de lângă Cirene, și de străinii din Roma, de iudei și prozeliți, de cretani și arabi…

Arvid simțea cum capul Lydiei cobora încet, încet, spre umărul lui. Și-i era și lui puțin somn. Dar mai distingea ce spunea acum preotul despre graiurile moderne.

— Nicidecum, spuse el, nu putem pune la îndoială puterea lui Dumnezeu de a face chiar și în ziua de azi aceeași minune ca atunci, sau altele asemănătoare. Dar Dumnezeu nu face minuni fără folos. Prin milostenia Sfântului Duh, Dumnezeu a dăruit apostolilor putința de a vorbi tuturor neamurilor străine și de a le vesti Evanghelia. Acest lucru nu se putea împlini decât printr-o minune – o minune cu adevărat mare și plină de folos! Dar dacă un bărbat suedez vestește Evanghelia într-o parohie de femei și bărbați suedezi, și în timpul ăsta începe, pe neașteptate, să vorbească graiul mesopotamian, e desigur și aceasta o minune, cu condiția *să fie* cu adevărat mesopotamiana, o limbă despre care nici măcar învățații zilelor noastre nu știu mare lucru; însă o minune ale cărei folos și semnificație nu sunt lesne de priceput…

Până și capul lui Arvid începea să se legene… Nu dormiseră mult în noaptea aceea.

Acordurile puternice de orgă îi treziră. Se alăturară, zăpăciți, corului din biserică:

Sfinte Duh, bucuria inimii noastre Tu ești,
comoară neprețuită, mângâieri cerești!
Tu mă cobori în rugă, în cântec divin,
și glasul meu eu ție ți-l închin,
În toate templele tale mereu venim,
cu daruri sfinte să te prețuim;
Duh Sfânt, cinstește sufletul meu
și fă-l de-a pururi lăcaș al harului Tău.

Foc de iubire, izvor de mântuire,
fântâna-nțelepciunii, suflu de-adevăr,
tu lesne ne poți ușura conștiința
de mari păcate, ce ne ard viața.
Dă-mi, rogu-te, și mie mărturie
că auzit am fost în cereasca-mpărăție,
ca un copil de al lui tată,
și mă voi veseli nespus de-ndată.

Tu ești milostiv și blând, cutezător,
precum un porumbel, dar pleci în zbor,
departe de cei sângeroși,
trufași, fățarnici, mânioși.

După slujbă, se uitară puțin la mormântul lui Sten Sture cel Bătrân, la papucii episcopului Rogge și la alte relicve istorice. Se așezară apoi afară, pe o bancă din cimitir, la umbra zidului vechi din cărămidă roșie al catedralei. Trecu pe lângă ei o înmormântare modestă, cu un preot tânăr și palid și cu fața plină de coșuri, și doar câțiva îndoliați, în haine sărăcăcioase. Apa lacului Mälar era liniștită și netedă, iar cerul era albastru și gol, fără urmă de nori.

— Spune-mi și mie, cum e cu „Duhul Sfânt”?

— Ei, nu-i așa de ușor să-ți spun în câteva cuvinte. Urme ale unei treimi formate din tată, mamă și fiu găsim în mai toate religiile străvechi, a căror existență a dus la ceea ce acum numim „creștinism”. Dar „primii creștini” erau obsedați de ură și dispreț față de femei – din motive pe care le-am uitat… Nu le venea să facă loc unei femei printre divinități. Altminteri, Fecioara Maria, Maica Domnului, ar fi trebuit să fie prima pe listă. Dar, fiind femeie, nu intra la socoteală. Și totuși ei doreau să existe o treime. Prin urmare, a fost chemat Sfântul Duh ca supleant: lucrul ăsta s-a întâmplat la un conciliu bisericesc. Și ultimele *fashionable news*[53] din împărăția cerului sună în felul următor: un păcătos moare, se duce în împărăția cerului, bate la poarta raiului și îi spune Sfântului Petru: „Să-mi fie cu iertare, locul meu nu-i aici, eu trebuie de fapt să merg dincolo, dar îmi îngăduiți să mă uit și eu puțin printr-o crăpătură?” „Sigur că da, cu plăcere”, zice Sfântul Petru. Îi arată cu degetul personalitățile cele mai însemnate de acolo și zice: „Acolo e Tatăl nostru, acolo e Isus” și așa mai departe… „Dar”, întreabă păcătosul, care de fapt trebuia să meargă în celălalt loc, „cine e domnul *ăla* de acolo, care stă așa, mai deoparte, și arată atât de trist și melancolic?” „E Sfântul Duh”, spune Sfântul Petru. „Și de ce e atât de abătut?” Atunci Sfântul Petru îi șoptește păcătosului la ureche: „Păi stă și el și se gândește la conciliul acela de la Niceea, când a fost ales cu majoritate de voturi, dar la limită, și poate nu chiar fără fraudă, să fie a treia persoană a Sfintei Treimi… Între noi fie vorba, el e singura divinitate apărută în urma unui vot. Cu asta își muncește el mintea.”

Lydia zâmbi:

— Da. Mi-aduc aminte că Sfântul Duh m-a pus și pe mine pe gânduri când învățam pentru orele de religie. Dumnezeu Tatăl era și el sfânt, așadar un

duh, la fel și Fiul. Pentru ce mai era nevoie de încă un „duh sfânt”?

— Poate că pe vremea aceea, spuse Arvid, lumea nu-și închipuia Tatăl și Fiul ca duhuri, fără trup. Și nici azi nu e sigur că îi vede astfel.

…Peste tot în jurul lor era verdeață de iunie, campanulele se legănau în iarbă, albinele zumzăiau și clopotele băteau în turla bisericii pentru mortul care tocmai trecuse pe lângă ei.

Stăteau adesea la fereastra ei când se lăsa amurgul, iar larma orașului era atât de departe, încât puteau auzi vântul murmurând prin coroanele bogate ale copacilor bătrâni.

Într-o seară din acestea, Lydia spuse:

— Azi m-am întâlnit cu cel pe care l-am iubit odată.

Arvid nu răspunse. O ținea de mână și îi dădu drumul.

— Nu te supăra așa, șopti ea. N-am spus asta ca să-ți fac rău. Ne-am întâlnit din întâmplare, am mers câțiva pași împreună și am vorbit puțin despre fleacuri. Și, după ce ne-am despărțit, am rămas uimită că am putut cândva să-l iubesc.

Cuvintele acestea îi treziră lui Arvid o mare bucurie, ca și cum inima i-ar fi fost inundată de valuri de sânge fierbinte. Numai că asta nu dură decât o clipă. Aproape imediat, îl năpădiră gândurile.

Tăceau.

— La ce te gândești? îl întrebă ea.

— La nimic…

— Adică la ceva ce nu trebuie să știu eu?

— Mă gândeam la ceva care s-ar putea întâmpla odată. Dar ceva care încă nu s-a întâmplat este nimic.

Îl privi întrebătoare.

— N-ai voie să ai gânduri din astea rele și urâte.

Și se întâlniră într-un sărut.

— Cântă-mi ceva, o rugă el.

Lydia aprinse cele două lumânări de pe pian, se așeză și cântă *O Sonnenschein,* de Schumann.

Prin fereastra deschisă intraseră doi fluturi de noapte și, în timp ce ea cânta, fluturii dansau în jurul lumânărilor.

Și vara trecea.

Într-o zi de august, Dagmar îi scrise într-una din scrisori că tatăl lui era bolnav. Fusese sănătos tun toată viața, dar anul acesta, chiar de la început, se cam șubrezise. Cu câteva zile în urmă mai era încă pe picioare. Dar acum zăcea în pat și nu se știa sigur dacă o să mai poată să se dea jos. Și pe urmă, avea șaptezeci și patru de ani.

Arvid se grăbi la Lydia cu scrisoarea.

— A, tu erai? zise mirată când deschise ușa.

Și adăugă, cu o asprime în glas pe care Arvid n-o recunoștea:

— Doar ți-am spus să *nu* vii la mine decât dacă te aștept. S-ar putea să am pe cineva în vizită, pe Ester Roslin, sau pe altcineva…

Rămase înțepenit.

— Azi e ceva special. Tata e bolnav. S-ar putea să moară. Trebuie să mă duc la el.

— Așază-te, îl rugă ea. Și iartă-mă dacă ți-am vorbit cam aspru adineauri. Nu trebuie să vorbești niciodată aspru cu cine ți-e drag…

Îl mângâie pe cap.

— E bolnav rău de tot, tatăl tău?

— Așa se pare, răspunse Arvid. Are șaptezeci și patru de ani și n-a zăcut niciodată, niciodată în toată viața lui.

— Da, spuse ea. Atunci, sigur, trebuie să te duci. Când pleci?

— Mâine-dimineață.

Ea avea ochii plini de lacrimi.

— Așadar, s-a dus visul meu, șopti ea în gol.

El o privea cu ochi întrebători.

— Așa de mult mă bucurasem c-o să putem fi împreună, spuse Lydia, măcar vara asta scurtă – numai noi doi.

— Draga mea, dar ne vom revedea.

— Nu se știe niciodată.

El îi apucă mâna și își dezmierdă cu ea ochii.

— Nimeni nu-i stăpân peste viață și moarte. Dar nu știu ce altceva ne-ar putea despărți.

Și deodată Lydia izbucni:

— Ah, Arvid, nu pleca! Nu acum, nu mâine! Hai, mai așteaptă puțin până vezi dacă trebuie neapărat să pleci. Eu sunt foarte sigură că soția ta exagerează boala tatălui tău numai ca să te ademenească, să te vadă lângă ea!

— Nu, Lydia, nu-i așa. Scrisoarea ei este simplă, obiectivă și nu dă impresia că exagerează sau că are alte intenții. Chiar faptul că tata a căzut la pat dovedește că e ceva serios.

Lydia rămase mult timp tăcută. Apoi se ridică și se duse la fereastră. Era o zi destul de întunecată.

— Bine, zise în cele din urmă. Du-te. Sigur, datoria înainte de toate. Hai, du-te. La revedere!

— Lydia, Lydia…?

Și, deodată, iar se îmblânzi. Întorcându-se spre el, spuse:

— Nu, nu se poate să ne despărțim *așa*…

Îi luceau lacrimi mari în ochi și se înlănțui de gâtul lui.

— Vrei să stai la mine în noaptea asta?

— Sigur că da, răspunse el.

Și ea șopti:

— N-o să mai avem niciodată parte de o vară ca asta – niciodată. Când te întorci, ai să fii împreună cu soția și copiii. Tu ai slujba ta, colegii și prietenii, o lume întreagă, care-i închisă pentru mine. Și are să vină ziua când îți voi fi mai mult povară decât bucurie.

— O, Lydia, ce tot vorbești? – ți-ai pierdut mințile?… Acum am să plec, dar mă întorc. Te iubesc. Și de ce să nu ne iubim mereu, mereu?

Lydia zâmbea printre lacrimi:

— Sigur, mereu. Mereu. Sau cel puțin până mâine-dimineață?

Arvid se duse la ziar, făcu ce era de făcut, trecu pe-acasă să-și pregătească bagajul, ieși în oraș pentru cină și se duse la Lydia.

A doua zi se sculă prea târziu ca să prindă trenul pe care plănuise să-l ia. Dar luă un tren de seară.

Lydia îi flutură batista de pe podul gării.

Bătrânul era pe patul de moarte și știa asta. Arvid stătea pe un scaun la căpătâiul bolnavului și din când în când mai schimba câte o vorbă cu el. Fereastra era deschisă. Afară, râul Klara curgea liniștit și neted printre dealurile acoperite de brazi. Doctorul – un doctor de provincie, destul de tânăr și proaspăt angajat, pe care Arvid nu-l mai văzuse niciodată – tocmai plecase. Îi spusese că sfârșitul putea veni peste câteva zile sau câteva săptămâni. Fratele Erik fusese chemat printr-o telegramă și trebuia să apară dintr-o clipă într-alta. Dagmar ședea într-un colț cu un lucru de mână. Anna Maria și micuța Astrid se jucau în curte.

Bătrânul se gândea mai tot timpul la fiul rătăcit, cel trimis departe, pe meleaguri străine, dispărut fără urmă.

— Crezi că mai trăiește?

— E greu de știut, răspunse Arvid.

De afară se auzeau strigătele scurte de bucurie ale fetițelor: îl văzuseră pe fratele lor vitreg, Ragnar, care avea nouă ani, venind pe drum cu tatăl lui adoptiv, pastorul Ljungberg. Fratele Ragnar le cioplea fetițelor vaporașe din scoarță de brad și le spunea povești.

Preotul intră în odaie. Arvid îi dădu locul lui, de la capul patului.

— Cum îți este azi, frate? Ai dureri mari?

— N-am nicio durere, răspunse bătrânul.

— Dragă frate, bineînțeles că nu vin la tine în calitate de pastor, vin doar ca vechi prieten. Despre lucrurile cele de pe urmă știm la fel de mult amândoi.

— Nici eu nu mă prea gândesc la cele de pe urmă, spuse bătrânul. Mă gândesc mai mult la cei vii, pe care-i las în urma mea pe acest pământ. Și cel mai mult mă gândesc la cel despre care nu știu dacă mai trăiește sau e mort. Am fost poate prea aspru cu el. Dar la vremea aceea îmi era cât se poate de limpede că ceea ce făceam era singurul

lucru bun de făcut pentru el. Însă, cine știe? Poate am fost prea aspru.

Închise ochii și parcă încerca să aţipească.

Preotul îi spuse lui Arvid cu voce scăzută, când răsuflarea adâncă a bolnavului îl convinsese că dormea:

— La un om ca tatăl tău, nici prin cap nu mi-ar trece să vin ca persoană oficială. El a știut toată viața să-și vadă de suflet. Firește, mă duc uneori și ca pastor la unii sărmani țărani bătrâni și nevestele lor când sunt în pragul morții. Și dacă mă întreabă cumva, le spun că povestea cu „iadul” nu e chiar atât de primejdioasă pe cât se zice. Dar să știi că nu întotdeauna îmi sunt recunoscători. Un moș care a murit acum vreo doi ani s-a înfuriat chiar de-a binelea: „Și eu, care m-am bucurat degeaba un an întreg că Oile Erks din Likenäs a ajuns în iad!” Iar o băbuță de optzeci de ani, care s-a prăpădit în primăvara asta, mi s-a spovedit în pragul morții. Pot să-ți spun acum, pentru că nu e vorba de o crimă înfăptuită, ci, dimpotrivă, de una care nu a fost înfăptuită. A mărturisit că în urmă cu cincizeci de ani, când avea în jur de treizeci de ani și era măritată cu un bărbat înaintat în vârstă, a chinuit-o rău de tot ispita de a-i da bărbatului ei puțină „pulbere albă”. Mi-a mai mărturisit – și acum vine partea cea mai importantă – că, dacă până la urmă n-a făcut-o, *doar* frica a oprit-o: frica de toporul călăului, dacă s-ar fi descoperit, și frica de iad, dacă nu s-ar fi descoperit. Și m-a întrebat dacă acum era osândită pentru gândurile și poftele ei păcătoase.

— Și ce i-ai răspuns?

— I-am zis că niciun om nu scapă de gânduri și pofte păcătoase și că iadul e pentru cei vii, nu pentru morți. Atunci, albă la față, s-a ridicat în capul oaselor în pat și mi-a zis: „Aste ar fi trebuit să știu acum cincizeci de ani, când Erk Pers din Ransby umbla după mine!”

Arvid era îngândurat.

— Așadar, s-ar părea că iadul are într-adevăr o însemnătate „morală” pentru cei care cred în el, nu?

— E mai mult decât îndoielnic. N-avem decât să privim în urmă cu o sută, două sute, trei sute de ani și vom vedea că într-o vreme când mai tot omul credea în existența iadului se trăia și se păcătuia ca și azi, sau chiar și mai abitir. Pe bătrâna despre care ți-am povestit o știam de un amar de vreme, era o femeie dintr-o bucată, o femeie ca lumea. Părerea mea e că ceea ce a împiedicat-o pe ea, în fond, de la crimă a fost cu totul altceva, ceva de care nici ea nu-și dădea seama, și pe care nici eu nu-l pot exprima în cuvinte. În general, e greu să găsești cuvinte potrivite pentru așa ceva – să găsești cuvinte pentru ceea ce este important, pentru ceea ce e *cu adevărat* hotărâtor… îmi dau din ce în ce mai mult seama de lucrurile astea pe măsură ce înaintez pe drumul vieții. Dar, desigur, sunt lucruri cu care rareori am de-a face în munca mea de pastor. Trebuie să spun că de cele mai multe ori enoriașii din parohia noastră privesc „iadul”, chiar și fără ajutorul meu, cu destul sânge rece. Prin părțile noastre, mintea țăranului e la fel de înzestrată ca și a preotului. Iar pietismul bate în retragere. Pietiștii îmbătrânesc, mor, și foarte mulți dintre copiii lor sunt niște răzvrătiți: copilăria le-a fost îngrozitor de tristă și lipsită de bucurii, așa că atunci când se fac mari și pot decide vor să câștige ce-au pierdut…

Ridicându-se să plece, pastorul mai spuse:

— În general, oamenii din Värmland sunt dezghețați și iuți la minte. Dacă ne luăm după un document din 1634, fiecare copil de țăran din episcopie știa încă de pe atunci să scrie și să citească. Sunt oameni care din străbuni îndrăgesc cântul, dansul, muzica. Pietismul și teama de iad pot să-i năpădească așa, din când în când, ca un fel de epidemie, dar nu prind niciodată rădăcini adânci.

Prin fereastra deschisă se auzea glasul curat al micului Ragnar, care cânta cu vocea lui de copil…

Țara noastră tot mai are
mulți băieți cu pumnul tare,
mult curaj, multă trufie,
sânge cald și bărbăție.

Ochi albaștri, când și când,
văd în valea înflorită,
aprigi ca talazurile-n vânt,
blânzi ca lacrimi pe mormânt.

*

De când plecase, Arvid primise doar o scrisoare, foarte scurtă, de la Lydia. Dar era un rând acolo, o propoziție care-l făcea să nu se poată despărți de scrisoare. O purta mereu la el. Și, când era singur, o citea și iar o citea.

Însă în ultimele două săptămâni nu mai primise nicio veste. Să fie bolnavă? De ce nu-i răspundea? în fiecare după-amiază când poșta îi aducea ziarele, care și așa erau vechi de două zile, le răsfoia înfierbântat de neliniște și citea îngrozit despre toate accidentele și toate decesele… într-o zi, rămăsese cu privirea pironită pe numele *Lydia,* dintr-un anunț de deces… dar era al unei fetițe de trei luni. În același ziar, citi la coloana de căsătorii și anunțuri de iubire: „Trec prin fața ferestrei tale în fiecare dim. Dacă gândurile mele fierbinți s-ar putea materializa, camera ți s-ar umple de trandafiri într-o sec. *Lydia.”*

Zâmbi citind acel anunț.

Lydia, se gândi el, nu pare a fi un nume chiar atât de neobișnuit pe cât credeam…

Și ochii îi alunecară pe anunțul de mai jos: „Căsătorie: PROFESOR DE LICEU dorește relație cu doamnă educată (de pref. Profesoară) în jur de 30 de ani, sănătoasă (chiar și dantura!), înaltă sau de înălțime medie, cu aptit. Muzicale. Răsp. Cu foto și notat cu «Suedia 1908», la…”

Vai de capul lui, își spuse Arvid. Trebuie să fie de printr-un fund de țară…

Și imediat dedesubt se dădea o scurtă informație. „Vin la ora 9 – S.”

Și se gândi: Doamne, câte tragicomedii și aventuri a la Boccaccio și nuvele gen Maupassant ar putea să producă un scriitor, doar citind anunțurile ziarelor! Numai că eu nu sunt scriitor, și nici măcar n-am dorit vreodată să fiu… Orice altceva, dar nu scriitor!

Și își continuă firul gândurilor:

Ce e viața asta dublă pe care o trăiesc? Nu pot s-o duc așa la infinit.

Iubesc o femeie și sunt însurat cu alta. Și aceasta, Dagmar, habar nu are. Asta nu-i o viață de om normal. E o viață care, în cel mai bun caz, ar putea fi scuzabilă dacă aș fi scriitor. Pentru că unui scriitor i se iartă mai mult sau mai puțin orice. De fapt, nimeni nu știe din ce motiv, dar așa e. Se consideră că „scriitorii” sunt persoane mai puțin responsabile de actele lor.

Ca pe mai toți jurnaliștii, îl rodea și pe el o oarecare gelozie secretă amestecată cu dispreț față de poeții și romancierii „de renume” care, atunci când catadicsesc să scrie câte un fleac pentru un ziar, sunt remunerați mai degrabă pentru numele pe care-l poartă decât pentru treaba pe care o fac. Sunt discutați și comentați și sărbătoriți cu prilejul zilelor de naștere sau la diverse jubilee, și plutesc în sfere cu mult deasupra moralei obișnuite. Merg la vânătoare ca să culeagă „senzații tari” și material pentru romanele și piesele de teatru pe care le scriu. Și îți servesc tot felul de nimicuri și banalități la care poate au asistat și pe care apoi le

pun într-un sos potrivit ca să poată fi digerate de publicul cititor…

Sigur că da, se gândi Arvid, eu duc de fapt o viață de scriitor… Dar n-am niciun drept să fac asta; sunt doar o ființă omenească, un bărbat, și nicidecum un scriitor! La urma urmei, nici nu mai suport; e împotriva naturii mele. Nu suport să mă prefac zi de zi față de femeia căreia i-am promis s-o iubesc și la bine, și la rău. Nu mi-am putut ține promisiunea și deja am încălcat-o. Atunci, nu-mi rămâne decât să-i spun. Să-i spun că trebuie să mergem pe căi diferite, să ne despărțim. Trebuie să fac ordine și să-mi fie totul limpede în viață; nu mai suport falsitatea acestei existențe duble…

Numai că, ajuns aici, se poticni. Detaliile, rezolvarea practică, ce anume ar putea să-i spună lui Dagmar, cum ar putea evolua lucrurile și, nu în ultimul rând, partea economică – toate astea i se îngrămădeau în cap într-un vârtej haotic, fără pic de contur.

Ședea la masa de scris a tatălui său. Ușa era deschisă spre dormitor, unde bătrânul zăcea în somnul morții, cu ochii închiși și răsuflarea grea.

Arvid luase în mână un creion și se juca cu el. În fața lui, pe masă, o foaie de hârtie. În capul lui era Lydia, și încercă să-i deseneze, din memorie, profilul. I se păru că seamănă, și totuși nu semăna. Era ea, și totuși nu era ea. Șterse, schimbă câte ceva, făcu noi încercări. Până la urmă, avu impresia că reușise: era ea, desigur că era Lydia, vie și aidoma ei!

Puse desenul în caietul lui de însemnări și ieși la o plimbare de-a lungul râului. Toată ziua plouase, dar spre seară se înseninase. Muntele Branäs, cu podoaba lui de brazi, își arunca umbra întunecată pe oglinda curată a râului.

Se gândea la Lydia.

Unde e ea acum? Ce face în clipa asta? Stă singură în amurg și cântă Beethoven? Se plimbă pe

unde ne-am plimbat amândoi ultima oară? Sau stă singură la fereastră și privește în gol?

Scoase desenul pe care abia îl făcuse și îl contemplă îndelung.

Nu, deloc nu semăna cu ea. Cum a putut să creadă că-i semăna? Nu era nicicum ea. Era o femeie cu totul străină. Mototoli foaia de hârtie, o făcu ghemotoc și îi dădu drumul în râu, s-o ducă apele.

*

Era acum început de septembrie. Zilele erau umede și înnorate, iar serile – lungi, întunecate.

Se părea că bătrânul avea să-și revină. Într-o după-amiază, după zile întregi de letargie, se trezi și vorbi – propoziții scurte, abia dacă se auzea ceva, dar *vorbea.* Glumea chiar. Îi spuse lui Erik:

— Uite, eu zac aici, văd cum Carul Mare merge înapoi, așa cum îi e obiceiul. Asta înseamnă că eu, față de Carul Mare, merg înainte! Orice mișcare e relativă!

Și lui Arvid îi spuse pe șoptite:

— Măi băiete. Mi-e teamă că ești cam slab cu femeile. Acum, ăsta nu-i lucru de rușine pentru un bărbat. Dar îl poate trage foarte repede în jos. Îi poate pune piedici în carieră, poate să-i închidă drumul.

Spuse toate acestea cu privirea ridicată spre stele și parcă în treacăt, ca și cum n-ar fi pus mare preț pe ce zice. Și nimeni în afară de Arvid nu-i auzi vorbele.

Pe la orele zece, adormi din nou și respirația îi era lungă, adâncă.

Erik rămase lângă el de veghe, și ceilalți se duseră să se culce.

Dar Erik stătuse deja multe nopți treaz și poate că, șezând așa, în fotoliu, îl fură somnul.

Când toată casa se trezi a doua zi, bătrânul era mort.

Toamna fu rece și ploioasă.

Într-o zi întunecată de octombrie, Arvid Stjärnblom mergea în sus pe Drottninggatan. Era în drum spre casă. Se tot gândea la Lydia. După moartea tatălui său, primise o scrisoare de la Lydia, scurtă de tot, destul de convențională – s-ar fi putut crede că nu era câtuși de puțin cu gândurile la el; dar nu trebuia neapărat citită așa… Nu-i făcuse nicio vizită; doar îi spusese că ținea foarte mult să nu vină decât dacă era așteptat. Dar el îi scrisese câteva rânduri s-o anunțe că se întorsese în oraș.

Trecuseră deja două săptămâni de atunci.

De două ori traversă cimitirul Johannes ca să-i vadă ferestrele. Prima oară era întuneric, a doua oară văzu o lumină slabă.

Mergea și își muncea mintea, își punea tot felul de întrebări. Oare Lydia se plictisise deja de viața liberă și singuratică pe care o ducea? Pentru că cea mai mare parte a timpului și-o petrecea singură – cu excepția lui, alte relații în afară de domnișoara Ester Roslin nu prea avea. I se făcea cumva dor câteodată de vechiul ei cămin, de fetiță, de bărbatul ei înțelept și învățat? Fusese poate în vizită acolo la venirea toamnei și nu voise să-i spună lui…?

Ajunsese la colțul cu Tunnelgatan. Întotdeauna i se păruse cea mai oribilă stradă din Stockholm. Cu toate acestea, dădu colțul și intră pe strada îngustă, întunecoasă, murdară și împuțită de duhorile ce veneau de prin berării și atelierele pentru tutun de prizat, continuă până la intrarea în tunelul Brunkeberg, urcă scările până la Malmskillnadsgatan, o luă la stânga și traversă liniștea cimitirului, mergând printre morminte vechi și copaci din ce în ce mai rari.

…Nu, nu era nicio lumină la fereastră.

Dintr-odată simți că nu avea chef să meargă acasă să mănânce. Intră într-o tutungerie de pe

Malmskillnadsgatan și o sună pe Dagmar să-i spună că va lua cina în oraș, cu niște amici.

Când ieși din tutungerie, se trezi față-n față cu Lydia.

Câteva clipe rămaseră muți, de zăpăciți ce erau.

— Ai fost la mine să mă cauți? întrebă ea în cele din urmă.

— Nu, spuse el. Ar fi contra înțelegerii, nu? Dar am trecut prin cimitir să văd dacă-i lumina aprinsă.

Lydia nu răspunse imediat. Mergeau alături, în tăcere. Intrară în cimitir.

— Înseamnă, spuse ea într-un târziu, că îți pasă totuși un pic de mine?

— Mai e nevoie să întrebi?

Lydia tăcea.

După câteva clipe, Arvid o întrebă:

— Ai rămas aici, în Stockholm, tot timpul cât am fost plecat?

— Sigur că da. Unde aș fi putut să fiu?

O luaseră pe un drum lăturalnic și stăteau acum la umbra vechii clopotnițe din lemn vopsit în roșu. Ea își dădu capul pe spate sub sărutarea lui.

Și când se dezmeticiră:

— Mă gândeam că poate ți-ai vizitat fosta casă.

Lydia surâse ușor:

— Nu, n-am fost acolo.

Vântul foșnea printre frunzele veștede.

— Mă mai iubești puțin? întrebă el.

Ea avea ochii măriți de lacrimi:

— Puțin, poate da.

Lydia îi cuprinse capul cu ambele mâini și spuse, privindu-l drept în ochi:

— Dar tu, tu poate n-ar trebui să mă iubești atât de mult. Poate e o prostie.

— Da, sigur că-i o prostie, zise Arvid, care simți pe neașteptate o nespusă bucurie – dar, știi, singurul lucru frumos în viață e să faci prostii!

Buna lui dispoziție n-o molipsi însă pe Lydia. Privea serioasă în întuneric și tăcea.

Arvid îi spuse:

— Plănuisem, ca de obicei, să merg acasă la cină. Și nu știu cum s-a făcut, dar pașii m-au purtat aici, la cimitir, și până la fereastra ta. Era întuneric. Și atunci, deodată, mi-a pierit cheful să mai merg acasă. Sigur, poate mi-ar fi pierit și dacă aș fi văzut lumină… Oricum, m-am dus la o tutungerie de pe Malmskillnadsgatan ca să telefonez acasă și să anunț c-am să mănânc în oraș cu niște amici. Dar acum cina nu mai are importanță. Mergem sus la tine?

Lydia rămase pe gânduri, de parcă ar fi cântărit ceva foarte important. Tăcea și tăcea. Apoi spuse:

— Nu, nu acum. Nu azi.

— De ce?

— Nu pot să-ți spun așa, la repezeală. Dar am să-ți spun eu altădată.

Era zăpăcit, încurcat.

— Bine… Atunci mă duc undeva să mănânc…

— Sigur, du-te.

Se despărțiră cu o ușoară strângere de mână.

Arvid merse să ia cina la Continental. Se nimeri să capete loc pe canapeaua care acum devenise pentru el „canapeaua Lydiei”. Mai târziu, intră în alte localuri, unde se întâlni cu prieteni și cunoștințe. La Rydberg dădu peste Markel și Henrik Rissler. Fără să-și poată explica de ce, Rissler îi era puțin antipatic lui Arvid Stjärnblom, dar nu se trădase prin nimic, așa că, de îndată ce Markel îl chemă, se așeză lângă ei.

— Nobil prieten, îi spuse Markel lui Stjärnblom, poate nu știi că Henrik Rissler a luat-o pe un nou drum în viață și a devenit explorator. A făcut o călătorie la Copenhaga și a descoperit un nou whisky, căruia îi spune Calul Alb – „The White Horse”. Trebuie să mă ajuți să-l degustăm – Rissler l-a introdus deja aici.

— Pentru mine, spuse Stjärnblom, toate felurile de whisky sunt la fel. N-am avut prilejul să mă cultiv și să devin cunoscător.

— Trebuie să te scoli în zori, dimineața, și să te antrenezi, zise Markel. Dar ia spune, cum a fost la vânătoarea aia de iepuri?

— Sunteți și dumneavoastră vânător? întrebă Stjärnblom întors spre Rissler. Nu știam.

— Nu, deloc. Odată, când aveam vreo doisprezece ani, am tras într-o veveriță cu praștia și chiar am nimerit-o. A picat la pământ, dar când m-am dus s-o ridic de-acolo așa de tare m-a zgâriat, că a trebuit să-i dau drumul. Dacă am văzut eu că nici măcar o veveriță nu sunt în stare să dobor, am renunțat definitiv și irevocabil la orice tentativă de a mă lua la întrecere cu împăratul Wilhelm, care, după cum ne spune Tolstoi, „stă la pândă, ascuns după stâlpul unei porți, ca să doboare un iepure". Mai zilele trecute însă, fiind invitat la o cină, am avut în dreapta mea, la masă, o moșiereasă extraordinar de pricepută la vânătoare.

Și m-a întrebat: „Spuneți-mi, în Östermalm[54] aveți locuri bune de pândă pentru vânătoarea de iepuri?" Și i-am răspuns: „Da, avem un loc chiar foarte bun, pe Jungfrugatan colț cu Karlavägen." Am avut impresia că răspunsul meu a cam pus-o pe gânduri, după care conversația noastră aproape că s-a încheiat. Și ceva mai târziu, în cursul serii, gazda mi-a reproșat cu blândețe că am avut cu acea doamnă o conversație prea scabroasă! Și-a închipuit că i-am spus o indecență! Probabil că ea se așteptase să-i răspund: „Nu, scumpă doamnă, din păcate pe Östermalm nu se vânează iepuri."

— Dar bănuiesc, zise Markel, că tu ai ales „Jungfrugatan"[55] tocmai ca să trezești în subconștientul doamnei niște asociații care explică oarecum neînțelegerea…

Arvid asculta distrat. La altceva se gândea el. La Lydia. Despre ce putea să fie vorba, de n-a putut să-i spună, „așa, la repezeală", dar că o să-i spună „altădată"?… Ce putea să fie? Părea foarte serioasă…

Tresări. Cineva voia să dea noroc cu el. Era Rissler.

— Noroc! răspunse Arvid. Apropo, mă tot gândeam să vă pun o întrebare, dar dacă sunt prea indiscret nu trebuie să-mi răspundeți. Prima carte pe care ați scris-o se baza cumva pe ceva trăit chiar de dumneavoastră?

— Nicidecum, răspunse Rissler. Era vorba despre lucruri pe care aș fi dorit să le trăiesc, și de care, în același timp, îmi era teamă și n-aș fi vrut să mi se întâmple. Și poate că tocmai din pricina asta am creat impresia aceea de realism, lucru care nu s-a mai repetat în scrierile ce-au urmat.

— Să știi că-i adevărat, spuse Markel. Niciodată nu reușești să minți atât de veridic ca atunci când minți gratuit. Și de multe ori realitatea este atât de incredibilă, încât pare inventată.

— Absolut, spuse Rissler. Și tocmai credibilitatea aceea a avut urmări foarte nefericite pentru mine personal. Pe atunci eram teribil de îndrăgostit de o fată; ce gândea ea despre mine, nu știu. N-am îndrăznit niciodată s-o întreb. Dar într-o seară o conduceam acasă de la universitate, după o prelegere a lui Olof Levini, și am întrebat-o ce părere avea despre cartea mea. Mi-a răspuns că nu-i plăcea deloc. Din răspunsul ăsta am tras concluzia că nici de mine nu-i plăcea și ne-am despărțit pe un ton destul de rece. Abia după mulți ani am început să-mi dau seama ce fusese în capul ei: credea că romanul meu era un fel de „spovedanie”. Și pentru că era vorba despre un tânăr care sedusese două fete și semnase un document fals pentru o sumă ridicolă de trei sute de coroane, sigur că n-a putut să-i placă… Trebuie spus că până și criticii au văzut în cartea asta o poveste autentică și că, fiind tipărită, devenea adevăr pur. Parcă nu-ți vine să crezi că niște vulpoi de critici, rafinați, cu experiență, au fost în stare de așa ceva; dar uite c-au fost. Și atunci, ce pretenții să mai ai de la o fată de douăzeci de ani?

Rissler înghiți o gură bună de grog și continuă:

— Și ce-i reproșez eu cel mai mult lui Strindberg e că și-a obișnuit cititorii să întrebe mereu, pe parcursul lecturii: cine e *acesta,* dar *aceasta* cine e, și cine sunt cutare și cutare și cutare, și cât din toate astea e adevărat? Și-a obișnuit publicul să creadă că în zilele noastre niciun scriitor nu mai e în stare să coacă singur o poveste, mințind gratuit. Așa că acum e un blestem să scrii romane și piese de teatru. Eu nu mai fac față. Pe mine m-ar tenta acum să scriu o cărticică despre felul în care văd eu mersul lumii – așa, pe șleau, fără intermediul unor personaje inventate, fără mistificări și floricele. Însă romane și piese de teatru, nu – la naiba cu ele! În fond, nu există decât un singur mod demn de a trăi. Acela de a nu face nimic.

Discutară apoi „problema" Strindberg. Pe la miezul nopții, Arvid Stjärnblom se ridică să plece:

— Vă rog să mă scuzați, dar trebuie să trec pe la ziar, să fac puțină ordine prin telegramele nopții. Prințul Ferdinand al Bulgariei a înlocuit cuvântul Caesar cu forma slavă: țar. Nu cred c-are să însemne asta mare lucru, dar mai știi? Noapte bună!

Când sosi la ziar a doua zi, îl aștepta, în teancul de corespondență, o scrisoare de la Lydia. O deschise și citi:

Arvid,

Am aparținut altui bărbat în timp ce tu ai fost plecat. Nu din dragoste, nici din „celălalt motiv" – ah, nici eu nu știu bine ce-a fost… Dar, după ce-ai plecat, mă simțeam atât de singură și părăsită de Dumnezeu și de toată omenirea. Și te vedeam permanent în fața ochilor alături de soția ta – devenise de nesuportat, a trebuit să-mi găsesc un leac. Pesemne a fost la mijloc și o puternică nevoie de a simți că pot să intervin în soarta unui om.

Acum totul s-a terminat; se terminase încă înainte de a te întoarce tu. Nu cred că ai să mă respingi din pricina asta. Dar poți să faci cum vrei.

Și am vrut să afli înainte de următoarea noastră întâlnire. N-aș fi putut niciodată să-ți vorbesc despre asta între patru ochi.

Lydia

Rămase împietrit cu scrisoarea în mână.

Nu. Nu putea să fie adevărat. Era absolut imposibil. Nu, probabil că visez… Sau e o invenție, doar ca să mă pună la încercare. Da, așa trebuie să fie. Și când am să mă duc la ea are să se uite în ochii mei și are să-mi spună: „Dragule, chiar ai putut crede o singură secundă că e adevărat?"

Dar nu, așa ar fi și mai rău, și mai crud. Și pe urmă scrisoarea însăși era cât se poate de limpede.

Prin urmare, era adevărat. Real și adevărat.

I se făcu deodată greață. Mototoli scrisoarea, o băgă în buzunar și abia apucă să traverseze coridorul și să ajungă la toaletă. Acolo, vomită.

Ședea la masa lui mare de scris și cugeta. Privea fără țintă, absent, titlurile marilor ziare

internaționale: *The Times, Le Matin, B.Z. Am Mittag*…

Primul impuls a fost să nu răspundă deloc. Dar nu se credea în stare să facă față consecințelor: să nu mai fie niciodată alături de ea. Niciodată. *Nevermore.* Nu, un asemenea gând îi era insuportabil. Pur și simplu de neconceput. N-ar mai fi avut pentru ce trăi.

Desfăcu iar scrisoarea și o citi de nenumărate ori.

„Am aparținut altui bărbat în timp ce tu ai fost plecat… te vedeam permanent în fața ochilor alături de soția ta…”

„Pesemne a fost la mijloc și o puternică nevoie de a simți că pot să intervin în soarta unui om.”

Ce putea să însemne asta? în soarta cărui om? A mea sau a celuilalt? Totdeauna poți interveni în soarta unui om. Orice bandit reușește așa ceva. Și uneori e mai ușor s-o faci decât să te abții.

„Am aparținut altui bărbat…”

— Nu, la o asemenea scrisoare nu se răspunde. Dacă mai e în viața mea o fărâmă de onoare, arunc scrisoarea la closet și pe Lydia n-o mai văd niciodată – n-o mai recunosc dacă ne-om întâlni pe stradă!

Și totuși… *Nevermore.* Niciodată… să trec pe lângă ea pe stradă cum trece un necunoscut pe lângă alt necunoscut…? Fără ca măcar să ne salutăm…

„… te vedeam permanent în fața ochilor alături de soția ta… de nesuportat…”

Pe neașteptate, se lumină: văzu salvarea. Podul peste prăpastie.

Asta era; din gelozie îl trădase. Prin urmare, din dragoste. Și atunci, de ce să nu șteargă totul cu buretele?

Și puse mâna pe creion:

Lydia,

Am trădat și am fost trădat. Mi-am trădat soția cu tine și pe tine te-am trădat cu soția mea. Ceea ce mai lipsește în această simfonie e ca soția mea să mă trădeze și ea pe mine, și nici măcar atunci n-aș avea dreptul să mă plâng. Firește, crezusem că ceea ce a fost între noi doi era ceva special, ceva excepțional, ceva în afara revanșelor și a altor meschinării de genul ăsta. Și, desigur, nu mă gândeam în acea zi de septembrie, când îl duceam pe tata la groapa din micul cimitir din sat, că tu îți petreceai timpul cu aventuri amoroase. Dar lucrurile trebuie luate așa cum sunt, chiar dacă uneori rămâi puțin surprins; iar eu trebuie să te iau așa cum ești. Și am să vin la tine mâine-seară la ora 9, dacă vrei să-mi faci onoarea să mă primești.

Dar mai e ceva, dragă Lydia, cu care trebuie să-ți încarc inima. Când e vorba de amanții unei femei, se aplică îndeobște aritmetica negrilor australieni: ei numără doar până la trei. Tot ce depășește trei se cheamă „mulți".

Arvid

Citi scrisoarea înainte de a o trimite. Tonul ei ușor ironic nu se potrivea deloc cu ce avea el, de fapt, în suflet, numai că-i era peste putință să exprime ce simțea cu adevărat. O lăsă așa cum era și o trimise.

Dar după ce o trimise, reciti scrisoarea ei și se opri încă o dată la cuvintele acelea: „Pesemne a fost la mijloc și o puternică nevoie de a simți că pot să intervin în soarta unui om."

A doua zi, la nouă seara, Arvid era în cimitirul Johannes. Se uită în sus, la fereastra ei, și văzu o luminiță. Urcă cele patru etaje și sună la ușă. Nu veni nimeni să deschidă.

Sună din nou. Nu deschise nimeni ușa.

Mai sună și a treia oară. Nimeni.

Intră într-o cârciumă și bău în neștire.

Când Arvid Stjärnblom, într-o perioadă mai târzie din viață, își amintea de această toamnă, toamna lui 1908, o numea în mintea lui „tunelul”. I se părea că traversează un culoar subteran lung, întortocheat, care devenea din ce în ce mai îngust, obligându-l să se târască… Și nu vedea nicio ieșire, niciun firișor de lumină… Și se simțea dintr-odată bătrân. I se părea că îmbătrânește cu câte un an pe zi ce trece.

În dimineața următoare acelei seri când sunase zadarnic la ușa Lydiei, primi de la ea câteva rânduri:

Arvid,

Scuză-mă că nu ți-am deschis ieri ușa. Primisem scrisoarea ta cu puțin înainte în acea după-amiază și nu eram dispusă să te întâlnesc. Și pe urmă, o femeie cu „aventuri amoroase” pe conștiință nu te poate interesa.

Pentru mustrări eram pregătită – dar nu pentru așa ceva. Și acum, vreau să fiu singură. Nu mă mai căuta.

Lydia

Rămase cu privirea ațintită asupra acelor cuvinte înspăimântătoare și păli.

Trecu așa toată ziua, se făcu seară și abia atunci își putu aduna mințile ca să compună un răspuns.

Lydia,

Cu siguranță că din scrisoarea de ieri n-ai putut înțelege ce-am simțit și eu, la rându-mi, citind-o pe a ta – ce-am simțit citind „am aparținut altui bărbat în timp ce tu ai fost plecat”. Mi s-a făcut rău. A trebuit să alerg la toaletă cu scrisoarea în mână. Și acolo am vomitat.

Când ți-am răspuns, trecuseră câteva ore. Eu mă aprind repede, dar ranchiunos nu sunt și, în timp ce-ți scriam, te și iertasem. Nu sunt eu cel care să te judece pe tine. Dar nu pricep de ce ai luat chiar

în serios cuvintele „aventuri amoroase”. Ce cuvinte ai folosi tu pentru ce s-a petrecut? îmi scrii că n-a fost din dragoste. Atunci se numește „aventură amoroasă”. N-am ce-i face. Și mai scrii: „Pentru mustrări eram pregătită.” Mă mir că nu așteptai laude!

De un lucru poți să fii sigură: n-am să mai stau niciodată la ușa ta cerșindu-ți iubirea. Data trecută mi-a fost de-ajuns.

Arvid

După două zile, lungi cât o eternitate, sosi răspunsul.

Arvid, îți mulțumesc pentru „iertare”, dar n-am ce face cu ea. Pe mine n-ai să mă vezi niciodată ca o Magdalenă pocăită.

Da, eram pregătită pentru mustrări – dar nu pentru înțepături ironice despre aventuri amoroase și aritmetica negrilor australieni.

Niciodată nu mi-aș fi închipuit, dar niciodată, că ai putea să-mi scrii în felul ăsta.

Lydia

Se albi la față de amărăciune citind scrisoarea, o făcu ghem și o aruncă în foc.

Zi de zi făcea drumul de acasă la ziar și înapoi cu spatele încovoiat ca un bătrânel și cu ochii în pământ. Asta îl scutea de întâlniri cu diverși cunoscuți; nu voia să-i salute, nu voia să se oprească și să stea de vorbă. Și de aceea i se păru că trecuse o dată pe lângă Lydia fără să-i vadă chipul și fără s-o salute. Dar totul era din pricina oboselii și a disperării. Nu fusese în stare să privească drept și să-și ridice pălăria. La ce bun un ceremonial găunos între doi oameni care fuseseră atât de apropiați și care acum se îndepărtaseră atât de mult unul de celălalt?

Nopți întregi nu putea să doarmă. La hotarul dintre vis și realitate, îl copleșeau vedenii și fantasme oribile. O vedea pe Lydia permanent în fața ochilor: goală, cu un bărbat străin alături, gol și el. Străinul avea cap, dar nu și față. Adesea, pe jumătate adormit, gemea. Dagmar se trezea și-l întreba ce are.

Îl obseda gândul că în curând avea să moară și moartea i se părea ceva binefăcător – singurul mijloc de a ieși din țițele încurcate ale vieții pe care o ducea. Nu se gândea la sinucidere în adevăratul sens al cuvântului, fiindcă avea o asigurare de viață, și se mai gândea și la familia lui. Dar plănuise un alt mod în care să-și pună capăt zilelor, fără ca acesta să poată fi clasificat, juridic vorbind, drept sinucidere. Se gândise ca în momentul în care va veni iarna, cu zăpadă și nopți geroase – și nu mai era mult până atunci –, să-și cumpere într-o seară o sticlă de rachiu, un rachiu ordinar, s-o pornească spre ieșirea din oraș, să meargă în neștire pe un drum de țară, să ajungă mult în afara orașului, la margine de pădure, să bea toată sticla, sau cât putea el de mult, să se trântească pe un troian de zăpadă și să adoarmă. Era sigur că din somnul acela nu se va mai trezi niciodată.

Ziua se mișca de parcă era somnambul. La ziar lucra ca un automat. Acasă era tăcut sau tăios. Din ruptura cu Lydia, Dagmar nu câștigase nimic. Dimpotrivă, îi era mai străină, mai indiferentă decât oricând. Orice făcea Dagmar îl călca pe nervi. Chiar dacă nu simțise niciodată pentru ea flacăra unei mari iubiri, o privise întotdeauna cu „îngăduință”. Dar lucrurile se schimbaseră acum, când, fără să-și dea seama, Dagmar devenise piedica vie în calea realizării visului lui de iubire. Se îndepărtase până și de fetițe, de Anna Maria și de micuța Astrid. Era cu gândurile aiurea când le mângâia sau când le asculta vorbind sau gângurind. Într-o zi, când o ținea pe Astrid pe genunchi și o legăna, se surprinse măcinând un

gând ascuns: copiliță dragă, cum ai să fii tu când te faci mare? Ca o Dagmar, care prinde în plasă un bărbat și pe urmă duce o viață așezată alături de prada cucerită, sau ca o Lydie, care vrăjește bărbat după bărbat și nu se liniștește până ce bătrânețea sau moartea nu pune punct traficului…

Pentru că de un lucru era sigur: nu bărbatul – indiferent cine era – căruia îi „aparținuse" în timp ce el era plecat o sedusese, ci acesta fusese sedus. Și încă de un lucru era sigur: că respectivul era mai tânăr decât el; poate chiar mai tânăr și decât Lydia. Nu știa exact de ce, dar ar fi putut să pună mâna-n foc. Însă cine să fie, habar n-avea, nici să ghicească nu putea. Și tocmai de aceea printre vedeniile lui nocturne îi apărea un tânăr cu cap, dar fără chip.

…Se întâmpla uneori ca o forță mai puternică decât propria-i voință să tragă de el și să-l ducă până la cimitirul Johannes. Ajuns acolo, se oprea de obicei la mormântul lui Döbeln și putea să rămână cu ochii pironiți, uitând că trece timpul. Și citea inscripția de pe piatră:

BARON
GEORG CARL von DÖBELN
GENERAL-LOCOTENENT
LUPTELE DE LA POROSALMI, SIKAJOKI,
NOUL CARLEBY, LAPPO ȘI JUUTAS
SUNT MĂRTURIA CURAJULUI SĂU EROIC
PENTRU APĂRAREA PATRIEI MUME.

Și deasupra blazonului erau înscrise cuvintele: ONOARE – DATORIE – VOINȚĂ.

Și iar se uita în sus, la fereastra Lydiei. Se vedea o lumină slabă.

Trecu și noiembrie. În fiecare zi întunericul pătrundea și mai adânc în țara iernilor mohorâte.

Într-o zi de decembrie îi sosiră acasă niște cărți de la legătorie. Printre ele, *Iliada,* în vechea traducere a lui J.Fr. Johansson.

Cartea asta avea o poveste; de fapt, îi era destinată Lydiei. Odată, pe la începutul verii – perioada aceea scurtă, fericită, de mult încheiată și îngropată, de parcă niciodată n-ar fi fost – se întâmplase să discute cu Lydia despre *Iliada.* Ea n-o citise niciodată, deși ar fi dorit tare mult. După câteva zile, reuși să i-o găsească la un anticariat. O cumpără ca să i-o dea ei, dar era o ediție veche, îngălbenită și zdrențuită, care trebuia să treacă mai întâi pe la legătorie. Și abia acum îi sosise; erau două volume legate în piele gri deschis, cu două ornamentații simple, aurii, pe cotor: un coif și o liră.

Să i le mai trimită? După toate câte se întâmplaseră? Ar fi putut interpreta gestul ca pe un pretext ca să se apropie din nou de ea, un fel de a-i cerși iubirea.

Dar i le promisese. Le împachetă și le expedie prin mesagerie.

În aceeași zi o întâlni pe Drottninggatan, când începea să se întunece. Lydia se opri, îi dădu mâna și spuse:

— Mulțumesc pentru cărți.

— Pentru puțin…

O luară pe o stradă lăturalnică.

— Cum de te-ai mai gândit să mi le trimiți?

Nu răspunse chiar imediat. Lupta cu lacrimile care-i stăteau în gât. Și ea nu trebuia să observe.

Când înțelese că poate vorbi fără să-i tremure prea tare vocea, îi răspunse:

— Păi erau cărțile tale. Ți le luasem încă din vară. Dar legătoria abia acum le-a terminat.

Mergeau alături, în tăcere.

— Bine, spuse ea într-un târziu. Mă duc spre casă acum. La revedere.

— La revedere.

A doua zi o întâlni la aceeași oră, aproape la același colț de stradă și în același moment de amurg timpuriu de iarnă. Era lapoviță. Trecură unul pe lângă altul, schimbară un scurt salut convențional.

Dar seara Arvid îi scrise o scrisoare.

Lydia,

Nu mai merge așa. Mă dau bătut.

Nu te înțeleg prea bine, dar poate cu timpul am să te înțeleg… Scrisorile mele din octombrie te-au ofensat profund. Dar, presupunând că aș fi ales cele mai rele și mai urâte vorbe din limba suedeză și ți le-aș fi aruncat în obraz – n-am făcut-o și nici nu m-am simțit ispitit s-o fac, dar presupune că aș fi făcut-o –, cât de mult ar fi cântărit ele, te întreb, față de acel singur rând din scrisoarea ta, „Am aparținut altui bărbat în timp ce tu ai fost plecat”?

Dar tu te simți ofensată, și eu te rog să mă ierți. Pentru că tu ești toată viața mea. Nu-mi pot imagina niciun fel de altă viață fără tine. Nu pot să mă gândesc că noi doi, de-acum înainte, vom trece unul pe lângă altul pe stradă ca doi străini.

Iertarea mea tu n-ai vrut s-o primești. Ai scuipat pe ea.

Dar eu o vreau pe a ta! Iartă-mă!

Arvid

Când trimise scrisoarea, mai erau câteva zile până la Crăciun.

Nu primi niciun răspuns.

În fine, veni și zăpada, tocmai în ziua de Ajun.

Arvid Stjärnblom avea o zi liberă de la ziar. Încă dis-de-dimineață făcuse micile pachete cu cadourile de Crăciun, le pusese sigiliul de ceară roșie și scrisese etichetele. Înainte, avea obiceiul să și compună scurte rime pentru fiecare pachet. Acum scrisese doar numele.

Restul dimineții hoinări pe străzile acoperite de zăpada pufoasă, care cădea necontenit.

La un colț de stradă, se salută rapid cu Filip Stille:

— Sărbători fericite! spuse Filip.

— Mulțumesc, asemenea… și complimente soției.

Filip Stille se însurase cu un an înainte cu Elin Blücher. Nu aveau copii. Considerau că nu-și permit copii. Așa îi spusese Filip cu o altă ocazie…

În Piața Gustav Adolf se întâlni cu Henrik Rissler. Zăpăcit, dădu să-și ridice pălăria, dar își reveni în ultima secundă și salută din cap. În urmă cu câteva seri hotărâseră să renunțe la formalități și să-și spună pe nume. De atunci avea parcă mai multă simpatie pentru el.

— Crăciun fericit! spuse Henrik Rissler.

— Mulțumesc, asemenea…

— Ce zici, intrăm la Rydberg să bem un *glogg*[56]?

— Da, de ce nu.

Găsiră o canapea cu vedere spre piață.

— Ce bine se potrivește fațada palatului ca fundal pentru vremea asta înzăpezită, spuse Stjärnblom.

— Da, răspunse Rissler, dar cine n-a văzut fațada palatului înainte de renovarea de acum zece, doisprezece ani pur și simplu n-a văzut-o. Acum trebuie să treacă încă vreo sută de ani ca să arate din nou la fel de uluitor de frumoasă.

Stăteau tăcuți privind jocul umbrelor de afară și trecătorii care se opreau să-și ureze Crăciun

fericit…

— Spune-mi, zise Stjärnblom, într-una din nuvelele tale ai un citat din Shakespeare: „Întârziai, amici, prea mult în lume/Și drumul l-am pierdut.”[57] De unde e?

— Din *Antoniu și Cleopatra.* Când scria piesa asta, era rătăcit într-o poveste urâtă cu o doamnă brunetă. „The dark lady.” Până la urmă și-a regăsit drumul spre bietul orășel unde se născuse și unde voia să moară. Dar, până să moară, a apucat să-și cumpere o casă, cu tot cu pământul de sub ea, și un titlu de noblețe dintre cele mai neînsemnate, așa că, după ce a trăit o viață întreagă ca actor și scriitor rău famat, a ajuns în groapă ca om respectabil.

Arvid se uita neclintit la jocul umbrelor de afară. Trecu și Kaj Lidner, cu reverul de la haină ridicat.

Kaj Lidner era colaboratorul lui de limbă rusă de la secția de știri externe. Era un tânăr de vreo douăzeci și cinci de ani, cu temperament melancolic, extrem de apăsător. Într-o zi, primăvara trecută, îi spusese lui Stjärnblom că nu-i lipsea decât un pretext decent ca să se sinucidă. Era foarte sărac și reușea cu greu să-și croiască drum în viață. Dar lucrul ăsta nu reprezenta pentru el un pretext decent. Se considera nihilist și anarhist. Arvid își aminti că odată – nu cumva în duminica aceea de Rusalii, la Strängnäs? – îi vorbise Lydiei despre el. Și când îi povestise despre gândurile lui sinucigașe, Lydia răspunsese: „Ei, astea-s, desigur, numai vorbe goale. Dar are nume frumos. Kaj Lidner. Ce frumos sună…”

Arvid căzu pe gânduri. Dar îl trezi Rissler:

— Spune, nu ți se pare totuși ciudată condamnarea lui Wicksell? Un profesor universitar de economie, care deja în tinerețe a stat după gratii pentru „blasfemie împotriva lui Dumnezeu” și care-i cunoscut pentru iubirea lui aproape patologică pentru adevăr, cade din nou în același

păcat și ține unor tineri studenți o prelegere în care face glume, poate cam deocheate, cu privire la dogma virginității Fecioarei Maria. Dar ziarele nu relatează *ce anume* a spus el; relatează numai că a spus niște lucruri nerușinate. Și ce se-ntâmplă? O jumătate de duzină de scribi, dintre care niciunul – și nu pot face nicio excepție, nici măcar cu amicul Krigsberg – nu are măcar atâta religie în trup cât cocoșul de pe turla bisericii, încep să urle că Wicksell depășește orice limită, că trebuie dat în judecată și condamnat! Și îl dau în judecată și îl *condamnai* Ce fel de tribunale avem? Ca să poți fi condamnat, legea cere să produci „nemulțumire generală". Dar el nu și-a supărat deloc auditoriul, dimpotrivă, tinerii stângiști au jubilat! „Nemulțumire generală" le-a trezit doar lui Krigsberg și câtorva alții! Sau mai corect spus: Krigsberg și alți câțiva au avut grijă să provoace nemulțumire generală împotriva lui. Și, pentru asta, Wicksell e condamnat!

— Da, spuse Arvid, chiar că-i de mirare…

— Apropo, cum te mai simți la *Nationalbladet*? Olof Levini a murit și a venit în locul lui docentul Löök. Gurkblad și Torsten Hedman sunt acum prea mari ca să mai scrie la ziare. Nu mai vezi nimic de ei în *Nationalbladet.* Markel s-a mutat vizavi, în colț, la *Dagens Post,* și în locul lui îl aveți acum pe Krigsberg! Doncker e singurul care a rămas la bord din grupul de la 1897! „Aber die Katz', die Katz' ist gerettet!"[58]

— Da, spuse Stjärnblom, multe s-au schimbat din '97. Dar acum trebuie să plec. Tu mai stai?

— Da, mai stau puțin. La revedere. Dar ia stai o clipă – n-a scris mai deunăzi docentul Look ceva despre Pascal? Că Pascal ar fi fost maestrul îndoielii? L-a luat pe Pascal moștenire de la Olof Levini, singurul lucru pe care l-a moștenit de la el. Dacă ne bazăm însă pe biografia lui Pascal scrisă de sora lui, aflăm că nu s-a îndoit niciodată asupra nici unuia din „adevărurile sfinte". Era debil,

bolnăvicios și, din toate punctele de vedere, predispus la religie. Dar în același timp un copil-minune la matematică și fizică. De acolo vine însemnătatea lui pentru religie. Nimeni nu pune mare preț pe faptul că un preot oarecare se exprimă în favoarea lui Dumnezeu. Asta-i meseria lui, nu? Dar când matematicieni și oameni de știință ca Pascal, Newton și Swedenborg fac lucrul ăsta, adepții „Tatălui nostru" devin atenți!

Arvid Stjärnblom bătu străzile prin ninsoare.

Mai era mult până la cină. În seara de Ajun nu mâncau niciodată înainte de ora șapte. Intră la Café du Nord să ia o gustare.

La una din mesele de la fereastră ședeau un poet și doi actori. Arvid găsi un loc la o masă alăturată, de unde auzea cum poetul își povestea iubirile din tinerețe.

— Odată, prin anii șaptezeci, eram îndrăgostit nebunește de o fată care lucra într-o tutungerie pe Näckströmsgatan, și ne simțeam foarte bine împreună. Dar uite că apare un alt poet și mi-o fură – unul cu parale și haină de blană! Era Edvard Bäckström! Și-atunci am dat-o dracului de fată! Dar într-o seară am întâlnit-o în oraș și am făcut câțiva pași împreună spre Skeppsholmen. Era o noapte cu lună, a naibii de frumoasă. Și i-am făcut reproșuri că m-a trădat. Atunci s-a suit pe chei, și-a desfăcut brațele și a spus: „Jur că toată viața n-am iubit pe nimeni altul decât pe tine!" Și s-a aruncat în mare!

— Și? N-ai sărit după ea s-o scapi? întrebă unul dintre cei de la masă.

— Ei, răspunse poetul, fusese deja a mea! Dar m-am lungit pe chei, m-am apucat cu o mână de un inel de fier și pe cealaltă i-am întins-o fetei și-am tras-o din apă. Pe urmă am suit-o într-un taxi și am dus-o acasă, la maică-sa. Și, în timp ce-i explicam ce se întâmplase, a apărut Edvard Bäckström, înfofolit într-o afurisită de blană.

Mama fetei i-a spus, arătându-mă cu degetul: „Tânărul ăsta a salvat-o pe Lydia!” Edvard Bäckström a dat să-și scoată portofelul, dar eu i-am spus: „O, nu, scuzați-mă, domnule Bäckström, și eu sunt poet!” Și am plecat.

Arvid asculta îngândurat. „Lydia”. Așadar, a existat o Lydie și în anii 1870. Ei da, a existat întotdeauna câte o Lydie, și o să mai existe. Este eternă, ca și natura.

Și iar bătu Arvid străzile în ninsoare.

Simțea ceva care-l mâna spre cimitirul Johannes, îi era rușine de pașii pe care-i făcea, dar îl trăgeau într-acolo.

Și iar se trezi în fața mormântului lui Döbeln, și iar citi literele de aur ale inscripției:

ONOARE – DATORIE – VOINȚĂ

Fără să știe cum și de ce, se gândea la Kaj Lidner. „Ce frumos sună”, spusese Lydia despre numele lui. Kaj Lidner lucrase toată toamna foarte neregulat. În ultimele săptămâni, abia dacă mai dăduse pe la ziar. Și nu arăta deloc bine, Doncker spunea că o să-l concedieze. Când trecuse prin fața ferestrelor de la Rydberg, părea umbra unei umbre.

— Arvid.

Se întoarse. Era Lydia.

— Mi s-a părut că te văd de la fereastră, dar nu eram sigură.

Arvid tăcu.

Ea șopti.

— Hai, urcă până la mine.

El dădu din cap că nu.

— Nu. M-ai făcut să aștept prea mult. M-ai chinuit prea tare și prea îndelung.

— Iartă-mă, șopti ea. Și hai, vino acum, când te rog. Sunt atât de singură și de disperată. Și dacă acum spui nu, e ultima oară când te rog.

Sui cu ea.

Stătură la fereastră. Și zăpada cădea necontenit. Ochii ei erau măriți de lacrimi.

— Vreau să-mi spui un lucru, zise Arvid. Mi-ai scris în scrisoarea aceea că ai vrut să simți că poți interveni în soarta unui om. Ce înseamnă asta?

— Ei, nimic…

— Oricine are puterea asta. Dar poate că ar trebui folosită cu puțină băgare de seamă. Ce părere ai?

— Poate că da, răspunse Lydia. Dar acum lăsăm zăpada să curețe tot ce-a fost.

— Da, s-o lăsăm, spuse Arvid.

Stăteau alături, cu obrajii lipiți și ochii pironiți afară. Și zăpada cădea necontenit.

Iliada era pe masă. Arvid întrebă:

— Ai citit ceva din ea?

— Nu. Citește-mi tu puțin!

Arvid luă unul din volume, era al doilea, și îl răsfoi câteva clipe. Se opri la *Cântul al XIV-lea.* Și îi citi pasajul unde minunata Hera, cea cu ochi strălucitori, a împrumutat centura Afroditei ca să-l seducă pe Zeus și, în felul acesta, să-l facă părtaș la comploturile ei politice.

Asta ea zise, iar galeșa zână Afrodita-i răspunse:

„Nu se cuvine și nici că se poate să nu-ți fac pe voie,

Tu ești soția lui Zeus, a zeului cel mai puternic.”

Cum a grăit, Afrodit-a și scos de sub pieptu-i colanul

Cel înflorat și pestriț, în care stau vrăjile toate,

Dragoste, dor împreună cu dulci tăinuiri de iubire

Și-ademenirea ce până și mintea-nțelepților fură.

Grabnică Hera urcă după asta Gargaros, țuguiul

Marelui munte. Dar cum o zări nouraticul Zeus,

Pofta iubirii deodată-i întunecă mintea-nțeleaptă

Tocmai ca-n oară dintâi când odată, luându-se-n brațe,

S-au îndrăgostit pe ascuns și fără să știe părinții.

Zeul de Hera s-apropie, -i zice pe nume și-ntreabă:

„Hero-ncotro ai pornit așa din Olimp repezită?

Haide mai bine la dragoste aici să ne dăm laolaltă,

Nici de-o zeiță vreodată și nici de-o femeie pe lume

Nu mă-ndrăgii cu o astfel de patimă..” [59]

Se lăsa amurgul. Și zăpada cădea necontenit. Lydia se ridică, îi mângâie încet părul, îi luă cartea din mână și o puse pe masă.

— Vino, spuse ea.

Intră în dormitor. Aprinse cele două lumânări de lângă oglindă. Încet și pe tăcute, începu să-și scoată hainele. Afară, întunericul iernii se cobora peste copacii din cimitir. Dar în oglindă lumânările își pâlpâiau lumina. Pe neașteptate sună cineva la ușă. Se ridicară amândoi în capul oaselor în pat și ascultară. Mai sună o dată. Aproape că-și țineau respirația. După o pauză ceva mai lungă, sună și a treia oară.

Arvid îi șopti.

— Ai putea cel puțin să fii îndurătoare și să stingi lumânările. Ca să nu vadă lumină la fereastră când trece prin cimitir și se uită drept la fereastra ta…

Lydia răspunse:

— A, el a văzut deja că e lumină. Și e mai bine așa. Să înțeleagă o dată pentru totdeauna că l-am părăsit.

Și lăsă lumânările să ardă.

Ședea tot în capul oaselor, ca și cum încă ar mai fi ascultat. Pe urmă întrebă:

— Ce înseamnă „Ate”?

Arvid se gândi un moment.

— Ate e o divinitate la greci. Una secundară. Zeiță a destinului. O zeiță aducătoare de

nenorociri. Era considerată personificarea încântătoarei depravări. Dar de ce întrebi?

— A, n-are importanță…

Își sprijinea bărbia în mână și privea afară, în gol.

El stătea lungit cu ochii închiși și se gândea. De ce-l întrebase de Ate? I-o fi spus vreodată „el” așa? Poate într-o scrisoare. Și își aduse aminte că, intrând acum la Lydia, văzuse un plic pe masă, pe care ea se grăbise să-l bage într-un sertar. Și din nou îi apăru brusc în minte Kaj Lidner. Lidner nu știa numai rusa, era foarte priceput și la greacă…

— Dar spune-mi, de ce ai întrebat de Ate?

Cu privirea oarbă ațintită în gol, ea tăcu.

A doua zi de Crăciun, Arvid Stjärnblom era din nou la ziar. Subiectul general de conversație la redacție era faptul că exact în seara de Ajun Kaj Lidner se împușcase în Hagaparken. În dimineața zilei de Crăciun îi găsiseră cadavrul înzăpezit pe treapta templului nimfei Eco.

Înmormântarea avusese loc imediat după deces. Foarte mulți dintre colaboratorii ziarului fură prezenți, iar dr. Doncker ținu o scurtă cuvântare la mormânt.

Arvid se duse pe seară la Lydia. Nechemat, de data aceasta, dar trebuia să-i vorbească.

Deschise. Era albă la față.

— Ce bine că totuși ai venit, spuse ea. N-am îndrăznit să te rog. Mi-era teamă c-ai să mă refuzi.

Se așezară pe câte un scaun în fața lemnelor arse din sobă. Se uita fix la jăratic, cu ochi fără lacrimi.

Lydia șopti:

— Ai fost la înmormântare?

— Da.

Îl izbi faptul că ea se ferise să pronunțe numele mortului.

Tăcură amândoi o bucată de vreme. Pe urmă Arvid zise:

— Așadar, el era.

Lydia își plecă ușor capul, fără cuvinte

Era atât de palidă și părea atât de mică, ghemuită acolo, pe scaun. Ca și cum ar fi vrut să se ascundă și să dispară.

— Vai, ce bine a făcut! șopti ea. Aș vrea să pot și eu să fac la fel.

Arvid îi trase capul spre piept și îi mângâie părul și obrazul.

— Lydia, șopti el, dragă Lydia…

Și, în fine, stavila lacrimilor se rupse și începu să plângă liniștit.

— Ce-am putut să fac! spuse ea printre suspine. Vai, ce băiat bun era…

— Da, da. Sunt mulți băieți buni pe lumea asta, și tu crezi că poți să te joci cu toți?

Își cuibări capul la pieptul lui, plângând necontenit.

V

„Mai aproape de tine, Doamne!”

Urmă un timp de liniște și tăcere.

Ningea, ningea mult de tot. Lydiei și lui Arvid li se părea că zăpada era bine-venită. Simțeau poate amândoi că în iarna asta era nevoie de mai multă zăpadă ca de obicei.

Arvid avea impresia că, în sfârșit, Lydia se liniștise; că nu mai „căuta". Era atât de *mărunțică* în iarna asta. Și atât de atentă și de calină, cum nu mai fusese niciodată. O iubea cum n-o mai iubise nicicând și se credea iubit; era o iluzie pe care multe din clipele relației lor de acum o făceau scuzabilă… Dar Arvid nu mai voia să divorțeze de dragul ei și să-și distrugă căminul. Când gândul încerca să-l poarte într-acolo, își aducea mereu aminte de cele întâmplate – în ciuda zăpezii care cădea necontenit… Lăsă lucrurile în voia lor și nu schimbă nimic.

Iar ea nu-i dădea niciodată de înțeles, printr-un cuvânt sau o aluzie, că se gândea la un viitor alături de el.

Dimpotrivă.

— N-o să mă mai mărit niciodată, îi spusese într-o zi când stăteau la fereastră, într-un amurg de iarnă. O *dată* ajunge. Cu vârf și îndesat!

Cu timpul, Arvid se obișnui să ducă ciudățenia asta de viață dublă pe care singur și-o croise.

Și iarna trecu, soarele își făcu din nou apariția, zăpada se topi și veni din nou primăvara.

Într-un amurg trandafiriu de primăvară, mergeau alături printre mormintele Cimitirului Nou. La intrare, Lydia cumpărase de la o sărmană bătrânică o coroniță de ciuboțica-cucului. Voia s-o pună la mormântul lui Kaj Lidner. Dar nu-l găsiră în tot orașul acela de morminte, mult mai dens populat decât micul oraș al celor vii. Puse atunci coronița pe mormântul tatălui ei.

Vorbiră despre morții pe care-i cunoscuseră. Arvid își aminti de Olof Levini.

— Am fost invitat cu mulți ani în urmă acasă la el, și încă mai regret că tocmai în ziua aceea n-am putut merge. N-am întâlnit un om mai amabil, mai atent și mai plin de camaraderie naturală față de noi, scribii subalterni. Și știa să discute despre orice, cu o excepție: problema Uniunii. Odată mi-a spus: „Dumneavoastră înțelegeți pentru ce fac norvegienii atâta gălăgie?" „Da", i-am răspuns eu, „fiindcă vor să se țină seama de primul paragraf al constituției lor. Primul paragraf al constituției lor proclamă că Norvegia este «un regat liber și independent». Dar la ora actuală politica externă a Norvegiei este dirijată de ministrul de externe al Suediei, care răspunde doar în fața parlamentului nostru. Asta se numește «autonomie», nu suveranitate sau independență. Și chiar dacă sper că ministrul nostru de externe își va da toată silința, la ce bun? Nici noi, suedezii, nu ne-am simți bine dacă politica noastră externă ar fi condusă de ministrul de externe al Rusiei; chiar dacă și-ar face treaba ca un îngeraș al bunului Dumnezeu". „Bine, dar chiar așa stau lucrurile?" mi-a răspuns el.

— Lumea spune, zise Lydia, că de fapt n-a murit de moarte bună, că și-a luat singur viața și că motivul ar fi fost o poveste de dragoste nefericită. Tu ce crezi?

— Eu nu-i eram chiar așa de apropiat, dar nu cred. Era scriitor și m-am ocupat destul de mult cu studiul acestei rase, de natura ei, ca să pot ajunge

la concluzia că în toată literatura universală e greu de găsit un exemplu de scriitor – un scriitor adevărat, important – care să-și fi luat viața din cauza unei iubiri nefericite. Oamenii ăștia posedă alte resurse. Au capacitatea de a se elibera de suferință printr-un ciclu de poeme, un roman, o dramă. Cazul „Werther" e tipic. Când odată, în tinerețea sa, Goethe a trăit o poveste de iubire încâlcită rău de tot, a scris un roman la sfârșitul căruia eroul principal se sinucide. Se pare că romanul a declanșat la vremea aceea un fel de epidemie de sinucideri care, din păcate, n-a bântuit printre scriitori! Nu știu ce-a simțit preafericitul Goethe ca martor al celor întâmplate: probabil un puternic sentiment de triumf că a ajutat dintr-un condei omenirea să scape de o mulțime de indivizi inapți să trăiască! Iar el și-a continuat liniștit viața, a devenit consilier de Curte și ministru, a avut o viață lungă, care s-a încheiat fericit și decent. Dar moartea lui Olof Levini a fost un pur accident. Dacă ar fi vrut să-și ia viața, n-ar fi ales ca metodă să înghită un pahar cu apă de gargară, care doar în cazuri excepționale are efect otrăvitor. Avea o gripă cu febră mare și, fiind foarte însetat, dar și zăpăcit din cauza temperaturii, a *băut* din apa de gargară. Întâmplarea a făcut ca tocmai constituția lui să nu suporte substanța asta, de altfel foarte inofensivă. Unei alte persoane nu i s-ar fi întâmplat nimic.

Lydia mergea în tăcere alături de el în amurgul trandafiriu de primăvară.

— Scriitorii, continuă Arvid, sunt o specie aparte, și sfatul meu e să te ferești de ei! Sunt oameni tari, cu toate că se deghizează adesea în costumul slăbiciunii. Un scriitor face față unei lovituri de ciomag care ar da gata un om obișnuit. Sigur că simte și el durerea, însă nu-i face cine știe ce rău. Dimpotrivă: o transpune într-o operă, profită de pe urma ei! Uită-te la Strindberg! Nu necazurile prin care a trecut explică tot ce e

bolnăvicios, urât și dezaxat în scrierile lui. El astfel pare să creadă, dar nu-i așa. Este exact pe dos: însuși caracterul lui, bolnăvicios, urât și dezaxat, l-a obligat să treacă prin ce-a trecut și să simtă ce-a simțit. Dar care om obișnuit – care altul, în afara unui alt mare scriitor – ar putea să treacă prin ce-a trecut Strindberg și să rămână cât de cât teafăr? Și nu numai teafăr, dar chiar întărit! Tot răul prin care a trecut i-a *servit* drept conținut, hrană, leac! Aproape că i-a asigurat sănătatea! Acum câteva zile, într-o dimineață, eram în drum spre ziar și l-am zărit pe stradă; nu-mi amintesc să mai fi văzut vreodată un bărbat de șaizeci de ani împliniți care să arate așa de sănătos, în putere și vesel, ca el.

Lydia mergea alături de el cu pleoapele pe jumătate plecate, și în jurul lor seara de primăvară se făcea din ce în ce mai palidă și mai albastră.

Spuse:

— Dar tu poate încă mai vrei să fii scriitor…

El răspunse:

— Vreau să fiu om și bărbat. Și nu vreau să fiu scriitor, dacă e să aleg!

Ea mergea gânditoare, cu capul plecat.

— Dar *dacă* ai fi scriitor, ai putea să faci ca Goethe și Strindberg și atâția alții, mai mici ca ei – să faci „literatură” din ceea ce a fost viață și realitate pentru tine personal, fericire și nefericire? Ai putea?

— Niciodată, răspunse el.

Privirile li se întâlniră serios și pătrunzător.

După o clipă, el adăugă:

— De fapt, cred că nici scriitorul nu poate să facă literatură din iubirea lui atâta timp cât mai e în ea o urmă de viață. Trebuie să moară de-a binelea mai întâi, ca s-o poată îmbălsăma.

Mergeau tăcuți unul lângă altul.

— Dacă zici că n-ai vrea să fii scriitor, ce altceva ai vrea să fii?

— N-am curajul să-ți spun. Ai râde de mine.

— A, nu, n-are de ce să-ți fie teamă de asta. Hai, spune, ce-ai vrea să fii cel mai mult?

— Nu-i ușor de exprimat în cuvinte, răspunse Arvid. Cred că aș vrea să fiu ceva ce nu există. Aș vrea să fiu „sufletul universal”. Aș vrea să fiu cel care știe și înțelege tot.

Se făcea din ce în ce mai întuneric. Începeau să se aprindă felinarele prin oraș.

Și anii treceau.

Abdul Hamid a fost detronat la Constantinopol și, aproape simultan, aceeași soartă a avut-o, la Stockholm, diavolul, în urma unei decizii hazlii luate la Casa de cultură de către o parte a clerului. Cumnatul cel mai în vârstă al lui Arvid, Harald Randel, era unul dintre ei. Pastorul Randel credea în Dumnezeu, dar îl vedea ca pe un frumos personaj folcloric, o călăuză la care toți oamenii, chiar și el însuși, puteau găsi forță și mângâiere. În schimb, diavolul era după părerea lui iremediabil demodat. Nu spunea el lucrurile astea din amvon: era din grupul preoților tineri, liber-cugetători, care țineau seama de sfatul profesorului Vitalis Norström[60]: „O simplă modificare de *ton* poate pune capăt multor vechituri, care de mult trebuiau îngropate”… Și șahul Persiei a abdicat, și, când țarul și țarina Rusiei i-au făcut o vizită lui Gustaf V la Stockholm, un tânăr socialist, care nu a prins momentul potrivit să-i împuște, a împușcat, de furie, un general suedez… Și oamenii au început să zboare! Blériot a traversat Canalul Mânecii!

Anul următor, în ianuarie, și-a făcut apariția o cometă înfiorătoare cu o coadă lungă – Arvid și Lydia s-au dus pe dealul Observatorului astronomic ca s-o privească – iar ceva mai târziu, în același an,

Portugalia și-a detronat fermecătorul rege și s-a declarat republică; un nor greu și negru s-a ridicat deasupra Marocului, și marile puteri și-au arătat dinții, mârâind unele la altele, dar niciuna n-a cutezat să muște prima!

În ultimii doi, trei ani Arvid lucrase în timpul liber la o monografie despre Chopin. A fost, în fine, publicată în toamna lui 1910, bogat și frumos ilustrată. Cititorii melomani au primit-o atât de bine, încât s-a mai scos o ediție.

— Ce vrei să-ți scriu ca dedicație? o întrebă Arvid pe Lydia, când îi aduse cartea.

— Scrie ce vrei. Dar scrie cu creionul, ca să pot șterge dacă ar vrea și Ester să citească vreodată cartea.

Atunci Arvid scrise:

Lydia cu Chopin pianu-l face praf
și-ar merita un perdaf.

Putea să-i scrie în felul ăsta, fiindcă erau prieteni buni și fiindcă Lydia știa de glumă – lucru rar la femei –, dar mai ales fiindcă de fapt ea cânta foarte frumos la pian.

În aceeași seară au mers împreună la Operă. Se dădea *Carmen,* cu doamna Claussen. Adorau amândoi opera asta, era o iubire aproape fanatică. Bineînțeles că n-au stat alături; ea își avea locul în fața lui, puțin în diagonală. Și nu și-au vorbit deloc la teatru.

După spectacol, Arvid trebuia să meargă la ziar. Dar mai întâi o conduse pe Lydia până la poartă. Și rămaseră acolo nemișcați, cum făcuseră de atâtea alte ori, la umbra bătrânei turle. Bătea un vânt puternic în seara aceea de toamnă. Luna, palidă, bolnăvicioasă, traversa grăbită norii zdrențuiți. Vântul șuiera printre coroanele copacilor din ce în ce mai desfrunziți.

Stăteau tăcuți.

— Acum e momentul, spuse Arvid, când îl spânzură pe bietul José.

— Chiar l-au *spânzurat?* îl întrebă ea.

— Da, în nuvela lui Mérimée îl spânzură…

Ea rămase îngândurată. Apoi spuse:

— Tu poți să pricepi că un bărbat e în stare să omoare o femeie pentru că nu-l mai iubește?

El răspunse:

— Păi i-a distrus toată sărăcia lui de viață. A făcut din el un dezertor și un bandit. Și de fapt e foarte frumos descris, pentru că la începutul ultimei scene cu ei doi el nu are deloc intenția s-o omoare; nu pentru asta a venit. Ea este cea care-l

împinge la faptă; îl ia în zeflemea, îl umilește, îl provoacă nemaipomenit. Îi scuipă în obraz iubirea pe care o are față de un altul. Face din ea bici și-l plesnește cu biciul ăsta peste față. Și atunci cum să nu vadă negru înaintea ochilor? Și pe urmă, el e un om simplu, din popor, un oarecare, nu e „scriitor”. Dacă ar fi fost scriitor, Carmen ar fi scăpat de cuțitul lui, iar el n-ar fi ajuns la spânzurătoare. Scriitorii au alte resurse. Alte ventile și portițe de scăpare.

Și adăugă cu un zâmbet:

— Un tânăr poet, de altfel foarte talentat, a fost logodit un timp cu o tânără actriță, dar mai deunăzi au rupt logodna. Poetul a anunțat de îndată ruptura logodnei, împreună cu motivele și toate dedesubturile, sub forma unui poem publicat în *Nationalbladet*!

Lydia zâmbi:

— Da, l-am citit…

O conduse până în poartă și se despărțiră cu un sărut fugar.

Arvid mai zăbovi câteva minute în cimitir, să vadă cum se aprinde lumina la ferestrele Lydiei. Și se aprinse, dar se stinse imediat când trase storurile.

În sfârșit, își pusese storuri.

Și se gândea că, odată ce oamenii începuseră să zboare, era într-adevăr nevoie de storuri chiar și la etajul cinci, lângă cimitirul Johannes…

*

În anul acela, pentru prima oară după divorț, Lydia a petrecut Crăciunul ca oaspete, în fostul ei cămin.

„Aici nu e nimic schimbat”, îi scrise într-o scrisoare. „Căldărașii stau ca de obicei pe rămurelele albe, înghețate, ale copacilor din fața fostei mele camere. Și ca de obicei îi cânt puțin la pian lui Markus după cină, în semiîntunericul din salon. Fetița mea a crescut mult și se face foarte

drăguță. Markus e amabil și bun cu mine, dar e zgârcit la vorbă. A îmbătrânit mult în ultimii ani.

Iarna trecu și se făcu din nou primăvară, iar în prag de vară Arvid își permise mica extravaganță de a merge cu Lydia într-o scurtă călătorie la Copenhaga și Lübeck. S-au dat în călușei la Tivoli, în Copenhaga, și, în noaptea luminoasă de vară, când au traversat marea spre Lübeck, au rămas pe puntea vaporului cu aburi. În dimineața următoare s-au distrat în veselul Travemünde, iar pe bancurile de nisip din Trave au văzut, ici și colo, berze stând într-un picior și filosofând. În amurg, au colindat pe străzile întortocheate din Lübeck, au băut vinuri de Rin, sub bolți vechi de taverne din secolul al XIV-lea, și s-au plimbat cu inima strânsă printre turnurile din cupru verzui, vechi și atât de înclinate, că le era teamă c-o să le cadă în cap. Și s-au sărutat îndelung la Primărie, în firida aceleiași săli unde cu aproape patru sute de ani în urmă Gustav Eriksson[61] se întreținuse cât putuse el de bine în *Plattdeutsch*[62] cu consilierii din Lübeck și reușise să obțină tot ce voia…

În toamna lui 1911, Arvid Stjärnblom își publică încă o carte. Se numea *State și națiuni.* Cartea apăru într-un moment prielnic. Era vorba despre poziția națiunii suedeze pe plan politic internațional, precum și despre perspectivele și resursele țării în viitorul apropiat. Exprima idei care datau din vremea anilor de liceu din Karlstad, dar care erau încă de actualitate. Erau de asemenea exprimate și alte idei, de dată mai recentă. Exact în momentul acela națiunea suedeză se simțea cuprinsă de o oarecare neliniște cu privire la viitorul ei. În decurs de câteva săptămâni, cartea apăru în trei ediții.

În general, lui Arvid îi mersese bine tot anul, lucru care îl surprindea și chiar îl neliniștea oarecum. Își punea din când în când întrebarea: sunt cumva un trișor de-mi merge totul ca pe roate?

Așa, pe nesimțite, devenise un „nume”. Nu cine știe ce nume, dar un inteligent mânuitor al

condeiului, demn de luat în seamă.

Apoi, încropi în răstimp de două săptămâni un spectacol de varietăți pentru Anul Nou, acceptat de cel mai vestit director de teatru din oraș și din țară, și în prima zi a noului an a avut loc premiera la Teatrul Gustav. Succesul a fost atât de mare, încât și criticii s-au entuziasmat. Arvid Stjärnblom era de bună seamă conștient că o mare parte a succesului nu-i revenea lui, ci în mod evident lui Ture Törne, un tânăr extraordinar de talentat, care era actor de farse și cântăreț de cuplete; avea un umor irezistibil, molipsitor și o voce foarte frumoasă. Toate acestea atârnau fără îndoială cel mai greu în balanță. Publicul cunoscător din anii optzeci îl compara cu Sigge Wulf și îl așeza chiar deasupra lui. Un alt merit al revistei era originalitatea ei, care se datora faptului că autorul, spre deosebire de concurenții săi din branșă, nu făcuse nicio călătorie de studii la Berlin. Împrumutase în schimb câteva idei din Emil Norlander[63]. Dar asta nu observase nimeni.

Lydia își petrecu din nou Crăciunul în vechiul ei cămin. Dar de data asta vizita i-a fost scurtă și s-a întors la Stockholm chiar în prima zi a noului an, așa că avu prilejul să simtă emoțiile premierei și să se bucure de succesul lui Arvid alături de el. Au stat în avanscenă, în loji cu grilaj. Dagmar ședea la parter cu frații ei, Hugo și Harald, și cu soțiile acestora.

Harald Randel, preotul, îl felicită pe Arvid la câteva zile după premieră, când se întâlniră întâmplător lângă Piața Sfântul Iacob: scrisese o revistă de Anul Nou fără niciun fel de indecențe dezgustătoare. De unde Arvid Stjärnblom trase concluzia că indecențele din spectacolul lui îi fuseseră pe plac pastorului Randel.

*

Spre mijlocul lunii ianuarie, când succesul se dovedise sigur și durabil, Arvid dădu un mic supeu la mezaninul restaurantului Operakällaren[64] în

onoarea lui Ture Törne și a altor cinci, șase colaboratori la spectacol. Ture Törne cântă din Bellman – Arvid îl acompanie la pian –, din Emil Sjögren și o mulțime de alte piese. Era cuceritor. Apoi îl luă deoparte pe Arvid și-i spuse:

— Ce viață de iad duc! Nu dau doi bani pe meseria asta! Detest să fac teatru! Nu vreau să fiu actor! Vreau să *scriu* teatru, vreau să fiu scriitor! Și o să fiu! Ai să vezi – ai să vezi!

Ture Törne avea douăzeci și patru de ani.

Cu vreo lună înainte, Arvid împlinise treizeci și șapte. Și îi răspunse:

— Dragul meu, am impresia că suferi și tu de blestemul obișnuit al tinereții, pe care-l descrie și Henrik Rissler într-una din cărțile lui: acela de a nu îndrăzni să-ți arăți adevărata față cât timp ești tânăr, de a simți că trebuie să te ascunzi în spatele unui paravan. Acum, tu chiar ești un cântăreț și un actor cu har de la Dumnezeu; și totuși vrei să fii scriitor. Crezi într-adevăr că e ceva mult mai rafinat?

Pe la sfârșitul lui februarie, Arvid Stjärnblom se întoarse acasă târziu, după serviciul de noapte de la ziar. O găsi pe Dagmar trează și îmbrăcată. Patrula de la un capăt la altul al salonului și nu-i răspunse la salut.

— Ce-i cu tine? o întrebă. Ți-e rău?

— Uite, ai acolo o scrisoare, răspunse, arătând cu degetul spre masă.

Era un plic închis. Văzu de îndată că era de la Lydia. Rupse marginea plicului și citi unicul rând scris: „Nu pot mâine. Lydia.”

Rămase cu foița de hârtie în mână, nedumerit și puțin încurcat. Căzuseră de acord să nu-i expedieze niciodată o scrisoare pe adresa de acasă dacă putea ajunge în timpul după-amiezii sau seara, când, de obicei, el nu era acasă.

— Ei? zise Dagmar. Cine-i Lydia? Și ce nu poate mâine?

— Așadar, ai citit-o?

— Da. N-a fost greu. N-am avut decât să pun plicul în lumină. Mă întreb care nevastă n-ar fi făcut același lucru în locul meu!

Își luase o poză demnă, cu capul sus, brațele încrucișate la piept și un aer tragic. În prima tinerețe adorase teatrul și luase lecții de dramă de la o vestită tragediană.

Rămaseră mult timp neclintiți, fără să scoată o vorbă. În odaie nu se auzea decât tic-tacul pendulei.

— Asta e, spuse Arvid într-un târziu. Acum știi și tu cum stau lucrurile.

— Și îți imaginezi cumva, spuse ea cu un zâmbet ironic și disprețuitor, că am să tolerez să ai o amantă?

— Nu, dragă Dagmar, spuse el, nicio clipă nu m-am gândit și nici n-am sperat că în momentul în care ai să afli vei accepta așa ceva. Dimpotrivă, doresc din tot sufletul să nu accepți și să depui cât mai repede cererea de divorț. Eu am să fac totul ca lucrurile să meargă cât mai lin posibil.

Zâmbetul batjocoritor de adineauri păli înainte ca el să-și termine fraza.

— Divorț? Ce vrei să spui? Eu n-am vorbit de divorț…

— Dragă Dagmar, spuse Arvid. Desigur că tu n-ai înțeles încă exact despre ce e vorba. Eu iubesc pe altcineva…

Dagmar nu-l asculta.

— Divorț? De ce aș cere divorț? Tu m-ai înșelat și asta-i cât se poate de urât din partea ta. Dar nu-i chiar atât de grav încât să nu se poată ierta. Asta-i meteahna bărbaților, toți sunt la fel.

— Mi-e teamă că în cazul de față nu se poate ierta. Iertarea presupune să mă căiesc și să mă schimb. Or, eu nu pot să promit nici una, nici alta.

Îl privea zăpăcită, neștiind ce să mai spună. Și deodată nu se mai putu ține pe picioare. Își dădu drumul pe canapea și, cu capul cufundat într-o pernă, se puse pe plâns. Acum nu mai poza, nu mai era vorba de teatru. Era pur și simplu o biată femeie chinuită care suferea și, alături de ea, un bărbat chinuit din pricina suferinței ei.

Arvid se așeză pe marginea canapelei și o mângâie pe cap.

— Nu mai plânge, dragă Dagmar, nu mai plânge așa! Nu merit eu atâtea lacrimi. Nu pot să-ți cer iertarea despre care vorbești tu. Dar de iertat tot vreau să mă ierți, pentru că te-am făcut să suferi. Poate că amândoi avem câte ceva de iertat celuilalt, acum, în pragul despărțirii.

Dagmar își ridică repede capul de pe pernă:

— Cum adică? Ai auzit tu ceva despre mine?

— Nu, absolut nimic. Mă gândeam la logodna noastră „secretă”. Știai prea bine că eu n-aveam de gând să mă însor. M-ai împins în căsătorie cu șiretenie, împotriva voinței mele. O căsătorie care începe în felul ăsta scârțâie mereu din încheieturi. Și iată-ne acum ajunși la capăt. Trebuie să ne iertăm unul altuia păcatele și pe urmă să ne despărțim ca doi prieteni.

Dagmar privea răvășită, în gol.

— N-ai voie să spui vorbe atât de îngrozitoare. Să divorțăm – de ce trebuie să divorțăm? De ce nu poate să fie ca până acum? Și, de fapt, cine e această Lydia?

— Cum să fie ca până acum? Din moment ce tu știi, nu mai *poate* fi ca până acum. Chiar tu ai spus că nu poți tolera ca eu să am o „amantă”. Și atunci, cum să poată fi ca până acum?

Ea plângea și suspina și iar plângea.

— Doamne, Dumnezeule, pentru ce a trebuit să pun nenorocitul ăla de plic în lumină! Dacă nu l-aș fi pus, ar fi fost totul ca până acum!

— Vai, micuța mea Dagmar, tu nu trebuie să-ți faci niciun fel de mustrări. Povestea asta nu putea să continue așa, la infinit. Totul trebuie să aibă un sfârșit. Noi doi n-am fost cinstiți unul cu altul și acum nu mai putem trăi împreună. Dar acum e noapte, și e târziu, ora-i aproape patru, și suntem amândoi îndurerați și obosiți. Hai să ne spunem noapte bună și să încercăm să dormim, cât de cât. Mai e și mâine o zi. Hai, noapte bună!

Voia să meargă în camera lui. Dar ea îl opri.

— Spune-mi mai întâi un lucru. Cine-i Lydia?

— Dragă Dagmar, cum îți închipui tu că ți-aș putea răspunde la întrebarea asta?

— A, spuse ea, crezi că nu știu cine e? Este bineînțeles una din dezmățatele alea de artiste care joacă în revista ta. E doamna Carnell!

Pe doamna Carnell, care avea un rol secundar în revistă, o chema din întâmplare Lydia. Avea aproape cincizeci de ani și nu era, nici pentru anii ei, vreo frumusețe.

Fără să vrea, îl pufni râsul.

— Nu crezi că-mi dau seama cât de prefăcut râzi? spuse Dagmar. Dar *știu* că e ea. Transmite-i, te rog, să bage de seamă!

Arvid văzu brusc în fața ochilor șirul nesfârșit de sâcâieli și neplăceri din cauza doamnei Carnell,

care, cel puțin în cazul de față, era complet nevinovată. Spuse:

— Dragă Dagmar, este absolut zadarnic să cauți să ghicești. „Lydia” e doar semnătura pe care o folosește când îmi scrie mie. Numele ei adevărat e cu totul altul.

Dagmar nu se lăsă dusă de nas cu „improvizația” asta.

— Nu sunt chiar atât de proastă cum crezi tu. *Știu* că e ea.

Se agăță de ideea asta fixă fiindcă îi satisfăcea în mod inconștient nevoia de a și-o imagina pe „Lydia” ca o persoană care, din toate punctele de vedere, social, moral și fizic, era inferioară ei înseși.

Arvid zise:

— Uite, a trecut aproape toată noaptea. Nu putem să ne spunem noapte bună și să continuăm dezbaterile mâine?

— N-am să te împiedic eu să dormi, dacă *ești în stare* să dormi! Noapte bună!

Și se duse în camera ei.

Dagmar merse la ea, se dezbrăcă încet, încet, iar el asculta toate sunetele din apartament și de pe stradă. Auzi pașii soției în vestibul și în bucătărie. Auzi cum se deschide și cum se închide robinetul. Auzi o căruță huruind în noapte, pe stradă.

În noaptea aceea nu putea spera să poată închide ochii.

Se lungise în pat și zăcuse treaz vreun sfert de oră, sau poate o jumătate de oră, când auzi o ușoară zgârietură la ușă.

Ascultă și rămase tăcut. Ușa era încuiată.

Zgârietura se auzi din nou. Și fiindcă tot nu spuse nimic, Dagmar șopti pe un ton stăruitor:

— Ah, Arvid – micul meu Arvid! Deschide ușa! Nu pot să dorm. Mi-e atât de frică.

El tăcu.

— Ah, micul meu Arvid, nu lua în seamă dacă am spus vreo prostie! Iartă-mă! Mi-e frică să stau singură! Dă-mi drumul!

El își ținea respirația și tăcea.

— Ah, Arvid, nu știu ce să mă fac! Mă omor și le omor și pe fete! Dau foc la casă!

Nu mai avu încotro și deschise ușa.

După noaptea aceea, nu mai dormi acasă.

De cele mai multe ori, își petrecea noaptea pe o canapea în biroul lui de la ziar. Alteori își lua o cameră la hotel, ca să poată să se odihnească mai ca lumea.

O informase și pe Lydia printr-o scrisoare despre cele întâmplate și despre cum arăta viața lui actuală. Și ea îi răspunsese. Îi părea rău că un simplu rând produsese atâta neplăcere. O depășea. „Din puținul pe care mi l-ai povestit despre soția ta, aveam impresia că e o femeie care, la fel ca și mine, n-ar putea să cedeze ispitei de a citi scrisoarea altcuiva.” Și mai scria: „Fetița mea e la mine în vizită; are să stea vreo două săptămâni. Se înțelege că în perioada asta nu ne putem vedea. Și, dragul meu, nici după aceea nu știu cum va fi. Pe măsură ce fetița crește, simt că, de dragul ei, trebuie să am mai multă grijă de reputația mea. Iar tu ai necazurile tale, care te țin încătușat. Hai să vedem ce hotărăște timpul, să lăsăm timpul să treacă”…

Și Arvid lăsă timpul să treacă. Și timpul trecea.

Dagmar părea că se liniștise după acea primă criză. Sau, mai bine zis, adoptase o nouă tactică. Își luase rolul de soție care se sacrifică, așa că se arăta smerită, tăcută, resemnată. În felul acesta, reușise să-i smulgă lui Arvid promisiunea să doarmă acasă o noapte, de probă. Și în noaptea aceea îl lăsă în pace. Dar deja în seara următoare, când sosi acasă târziu de la ziar, Dagmar îi servi o reluare, cu variațiuni, a programului din prima noapte de groază. Totul se sfârși pe la patru dimineața, când Arvid se îmbrăcă și porni să cutreiere străzile până când, pe la ora cinci, găsi deschisă o cafenea unde se opreau birjarii și muncitorii. Acolo adormi într-un colț, cu o sticlă de bere alături.

*

În anul acela, prin aprilie, a fost o eclipsă de soare, și tot cam pe atunci presa era plină de telegrame și reportaje despre scufundarea vasului *Titanic.*

Arvid stătea pe podul Djurgården și privea soarele printr-o bucată de sticlă colorată. Dar asta îi obosi repede ochii. Îl distra mai mult să

urmărească felul cum umbrele trecătorilor păleau și își pierdeau din ce în ce mai mult conturul, iar lumina soarelui devenea din ce în ce mai cenușie, pe măsură ce eclipsa se întețea.

— Ia te uită! Stjärnblom! Ce faci? Stai și admiri fenomenele naturii?

Era Ture Törne, tânărul actor și cântăreț mulțumită căruia revista lui de Anul Nou se bucurase de atâta succes. Sala era încă plină seară de seară chiar și acum, la mijlocul lui aprilie.

— Da…

— Mai știi, spuse Törne, mai știi că ultima oară când ne-am văzut, atunci, la petrecerea pe care-ai dat-o pentru noi la Operakällaren, ți-am promis c-am să mă fac scriitor?

— Nu… Ba da, mi-aduc aminte… Ei, cum îți merge?

— Am scris o piesă, răspunse Törne. Adică, poate că deocamdată nu îndrăznesc să spun decât că e schița unei piese. Ai vrea să ți-o citesc într-o zi?

— Sigur că da. Unde să ne vedem? Mi-e cam greu să te invit la mine, pentru că se face curățenie mare, de primăvară, și e cam balamuc… Vrei să vii să mi-o citești într-o seară, la ziar?

— Absolut. Dar, cum spun, încă nu e gata.

— Nu-i nimic, nu e nicio grabă…

Ture Törne se uita la trecători. Stjärnblom tocmai se salută rapid cu Henrik Rissler. Rissler se opri la câțiva pași de ei să privească soarele printr-o sticlă colorată.

— Prezintă-mă și pe mine! îl rugă Törne.

După ce se făcură prezentările, spuse:

— Domnule Rissler, eu sunt, după cum poate știți, actor și clovn. Dar mi-am băgat în cap să avansez în grad și am scris o piesă. V-aș ruga să-mi permiteți să v-o citesc. Peste vreo săptămână am să i-o citesc prietenului nostru Stjärnblom, la redacția lui *Nationalbladet.* M-ar bucura imens să

veniți și dumneavoastră. Părerea dumneavoastră contează enorm pentru mine.

— Sigur, dacă doriți. Dar dacă mi-o spuneți doar din politețe, mă retrag. Cu cât e mai mare geniul unui scriitor, cu atât mai mică e capacitatea lui de a aprecia ce scriu alții. Experiența a demonstrat lucrul ăsta. Așadar, nu mă simt flatat când îmi spuneți că părerea mea cântărește atât de mult…

Eclipsa depășise punctul culminant. Prin mulțimea de oameni trecură și Lydia împreună cu domnișoara Ester. Dar ea nu-l văzu pe Arvid.

*

Acum, Arvid mânca de cele mai multe ori în oraș.

Într-una din primele zile din mai ședea la o masă de lângă fereastră, la restaurantul Anglais, și privea afară, spre Stureplan. Tocmai își terminase dna și ajunsese la cafea și la trabuc.

Luase o hotărâre. Îi va scrie Lydiei și o va ruga să meargă cu el într-o călătorie. Și, indiferent dacă ea spunea da sau nu, el era decis să plece. Orice încercare de a o convinge pe Dagmar să divorțeze ar fi rămas fără rezultat. Din clipa în care aflase că el iubea pe altcineva, fusese cuprinsă de un fel de pasiune amestecată cu ură pentru bărbatul pe care, până atunci, îl considerase drept prizonierul și proprietatea ei legitimă și inalienabilă. Nu, nu mai avea decât o singură cale – să lase totul baltă și să plece.

Îi veni în minte un rând pe care Lydia i-l scrisese odată, într-o scrisoare: „Noi doi suntem făcuți unul pentru altul.”

Așa era. Așa trebuia să fie.

Cina și-o luase târziu; era ora opt și jumătate. Un nor drăgălaș, trandafiriu naviga pe cerul cu pete gri al serii de mai.

Se duse la ziar.

Unul dintre portari îl anunță că sunase domnul Ture Törne și că întrebase de el.

Ture Törne. Da, da, era desigur vorba de piesa lui. Își pusese în gând să nu se lase până n-avea să ajungă scriitor.

Luă un teanc de telegrame și se uită peste ele fără să le dea prea mani atenție.

— Cum îi mai e lui Strindberg? îl întrebă Arvid pe unul dintre colaboratori, care venise să împrumute un ziar franțuzesc.

— Se apropie de sfârșit…

Sună telefonul. Era Törne. Întreba dacă putea să vină să-și citească piesa.

— Da, poftește, răspunse Stjärnblom.

După câteva clipe apăru și Rissler la ușă:

— E aici domnul Ture Törne? M-a sunat azi-dimineață și nu s-a lăsat până nu i-am promis că vin să-i ascult piesa.

— O să apară imediat. Ia loc și așteaptă.

Rissler se așeză.

— Sper să fie o piesă proastă. Concurenți avem și așa destui. Dar parcă-mi amintesc că e aici un bistrou, la etajul de sub noi. Îmi permiți să rog pe unul din băieții de la poartă să-mi aducă și mie un whisky cu sifon?

— Te rog…

Whisky-ul sosi, și imediat după el își făcu apariția și Törne.

— Așază-te aici, pe scaunul meu, spuse Stjärnblom. Se vede mai bine.

Törne luă loc și își întinse foile pe masă sub lampa verde. Arvid se așeză în colțul canapelei. Rissler ședea deja în celălalt colț.

— Domnule Törne, spuse Rissler, propun, în interesul dumneavoastră, să luăm un grog înainte să începeți. În felul acesta, critica va fi „de îndată mai veselă”.

Au dat noroc. Și Törne își începu lectura.

Era mai degrabă un concept de piesă decât un spectacol finisat. Dar din când în când mai

completa el, dând informații despre scenele care încă nu erau scrise.

La început, Arvid ascultă fără prea mare atenție. Dar încetul cu încetul îl cuprinse un sentiment straniu. Simțea o tristețe apăsătoare. O puternică neliniște care-l sufoca. Acțiunea și felul în care se derulau scenele îi făceau o impresie destul de vagă și confuză. Altceva îi atrăgea lui atenția. Și se întreba: oare visez sau sunt treaz? își trecu palma peste ochi – mâna îi era rece ca gheața –, în vreme ce Törne citea mai departe, scenă după scenă.

În piesă era vorba despre o tânără doamnă – o chema Laura von Stiller – măritată cu un bărbat în vârstă, istoric, ilustru filosof și foarte bogat. Avea un palat în Västmanland, și acolo se petrecea acțiunea primului act. Însă ea nu-l iubea. Iubea un tânăr ofițer, căruia îi displăcea meseria sângeroasă pe care o avea și care, de fapt, se simțea atras de o carieră scriitoricească… Apărea în piesă și tatăl doamnei. Era un pictor de renume mondial, ale cărui tablouri ocupau un perete întreg la Luxemburg… El era purtătorul de cuvânt al autorului.

— Mă gândeam, spuse Törne întrerupându-se, să încerc să-i dau lui Fredriksson rolul ăsta.

— O să fie, cu siguranță, foarte încântat, zise Henrik Rissler.

Și Törne își continuă lectura.

Arvid stătea ghemuit în colțul canapelei. Auzea ici și colo câte un amănunt care i se părea foarte familiar, câte o replică pe care i se părea că o recunoaște… „Laura (către soț): Vrei să știi adevărul? Soțul (cu superioritate): Nu mă interesează să-l știu. Adevărul este nociv. Adevărurile înseamnă iluzii și rătăciri, care au pus pe roate tot ce e măreț în lume”… Și apoi o scenă între Laura și tânărul pe care-l iubește: „Acum știu, Arthur – acum, când e poate prea târziu –, știu că noi doi suntem făcuți unul pentru altul!”… Reținuse de asemenea că Laura avea doi frați: unul

era consilier la Curtea de Apel și, în piesă, reprezenta vederile înguste ale moralei burgheze; celălalt revenea, în ultimul act, plin de avere din America și rezolva conflictul…

Törne terminase lectura. Se lăsase o scurtă tăcere.

Henrik Rissler o sparse:

— Ei da, domnule Törne, impresia mea este că, desigur, aveți talent. Dar ce se poate spune despre o piesă de teatru neterminată? Ce ne-ați citit dumneavoastră aici e doar o schiță.

— Sigur că da, spuse Törne, v-am spus asta de la început; dar ce părere aveți de intrigă?

— Ce să zic… O intrigă care se rezolvă cu bani… Intrigi din astea sunt cu duiumul în viața oamenilor. Dar nu-i ușor ca, de pe scenă, să captezi interesul cu așa ceva. Și, dacă-mi permiteți încă o remarcă, aș spune că doamna asta Laura, a dumneavoastră, pare a fi un personaj ireal, puțin artificial. Nu e prea convingătoare… Dar acum trebuie să plec, sunt invitat undeva. Mulțumesc pentru lectură și la revedere!

Rissler plecă.

Ture Törne se plimba prin cameră, cu pași mari.

— Ce tâmpit! mârâi el printre dinți. Ireală! „Artificială!” Poate că el e ireal și artificial! Ei bine, atunci pot spune că am descris-o după un model viu! Dar asta să rămână între noi, continuă el, întors spre Stjärnblom. Și să nu mă întrebi cum o cheamă. Nu se trădează niciodată o doamnă!

— Nu, spuse Stjärnblom, asta nu se face. Nici nu m-am gândit să te-ntreb cum o cheamă.

Törne adăugă, parcă fără să se gândească prea bine:

— Am avut o relație cu ea timp de o jumătate de an. Acum e pe sfârșite. Dar poate facem o scurtă călătorie în Norvegia, la vară.

Arvid Stjärnblom ședea cu mâna la ochi, ca și cum l-ar fi chinuit lumina.

— Vasăzică așa, e aproape pe sfârșite…

— Da. Să știi un lucru, frate, spuse Ture Törne. Nu-ți pune cătușe! Ferește-te! Trebuie mai întâi să-ți trăiești puțin viața! Și pe urmă, în realitate, are cu vreo cinci, șase ani mai mult decât în piesă… Dar ce ai, nu ți-e bine? Arăți cam rău. Vino-ți în fire, amice! Hai noroc!

— Nu, spuse Stjärnblom, chiar că nu mi-e bine deloc. Dar o să-mi treacă…

— Bine. Atunci, noapte bună…

„Trebuie mai întâi să-ți trăiești puțin viața”… „Nu-ți pune cătușe! Ferește-te!”… I se trezi o amintire, îi apăru, ca o umbră, o amintire fantomatică. Se vedea pe el, cu șapca de student – într-o noapte de vară, într-o barcă – demult, foarte demult…

În dimineața următoare, pe la ora zece, sună la ușa Lydiei. Îi deschise și-l pofti înăuntru.

— Vai, dar în ce hal arăți, spuse ea. Ce e? Ai pățit ceva?

Era neras și cenușiu la față. Hoinărise pe străzi mai toată noaptea.

— O, da. S-ar putea spune.

Îl rugă să ia loc.

— Ce este? Ce s-a întâmplat?

Rămase mult timp cu capul în mâini, fără să vorbească.

— Arvid, dar spune-mi ce s-a întâmplat! Nu poți să vorbești?

— Am să-ncerc, zise. Am auzit din întâmplare că ai de gând să faci o scurtă călătorie în Norvegia, la vară.

Lydia împietri. Surpriza era atât de mare, încât nu putu să nege.

— De la cine ai auzit asta?

— Există o singură persoană de la care aș fi putut auzi, nu?

Stătea în picioare lângă el, tăcută, zăpăcită. În fine, spuse:

— Ah, Arvid, nu mă mai chinui atâta! Spune-mi! Ce s-a întâmplat?

Și Arvid îi spuse. Când ajunse la sfârșit, mai adăugă:

— N-aș putea spune că te-am recunoscut *pe tine* în Laura lui. Nu există doi oameni pe lume care să-l vadă pe un al treilea cu exact aceiași ochi. Am recunoscut însă tot cadrul din piesă, totul despre tine și viața ta.

Lydia defila prin cameră, cu mâinile la spate și capul aplecat. Genele lungi îi ascundeau privirea.

— A spus el chiar așa, că „a avut o relație" cu mine timp de o jumătate de an?

— Nu ți-a spus numele. E un tânăr discret.

— Îl cunosc, într-adevăr, pe domnul Ture Törne, spuse atunci Lydia. Și nu știu de ce nu ți-am povestit până acum. Dar n-am avut nicio „relație" cu el.

Arvid se strădui să schițeze un zâmbet:

— În cazul ăsta, Ture Törne are cu adevărat șanse grozave să devină cu timpul un mare scriitor…

Lydia veni lângă Arvid, era acum aproape lipită de el și-l privea drept în ochi.

— Arvid, nu mă crezi?

Dar Arvid se feri de privirea ei, ca și cum, în felul ăsta, ar fi ferit-o pe ea de un jurământ fals…

— Ba da, ba da, sigur că te cred…

Considera că situația îi cerea s-o creadă. Altminteri, ar fi fost mult prea penibil.

— Și acum, ca să-ți spun tot adevărul, ne-am și sărutat puțin. Asta-i tot. Și din asta el a făcut o întreagă piesă de teatru.

— Da, așa e cum ți-am zis: cu timpul o să devină un mare scriitor!

— Of, exclamă Lydia dând din umeri, hai să nu ne mai batem acum capul cu domnul Ture Törne! Ce rost are să-l luăm în serios? Nici măcar nu te poți supăra pe el. Uite ce obosit ești, Arvid, cât de

distrus arăți. Întinde-te aici, pe canapea, și odihnește-te. Dacă vrei, îți cânt puțin la pian.

Era acum lungit, cu ochii pe jumătate închiși. Lydia cânta adagio din *Pathétique.*

Cu un gest mecanic, Arvid apucă de pe masă o carte deschisă. Era *Pe drumul lung de țară,* de Strindberg, deschisă la locul acela unde autorul face dintr-o pereche de ochelari aburiți martorii unui bărbat „care a plâns mult, dar în taină".

Lydia nu mai cânta. Se apropie de Arvid și-i puse mâna pe frunte.

— Ești fierbinte de tot.

— Citeai cartea asta când am venit?

— Da. Am văzut în ziar că e pe moarte. Atunci am scos cartea asta din bibliotecă. Îmi place foarte mult tocmai pasajul acesta.

— Da, e chiar frumos. Dar, la drept vorbind, nu s-ar putea zice că plânsul în secret ar fi deosebit de caracteristic pentru Strindberg. Din contră, o viață întreagă a țipat și s-a lamentat teribil de tare, în public. Și sigur că asta te ușurează. Te ușurează chiar foarte mult.

Se ridică în picioare:

— Și-acum trebuie să-mi iau la revedere.

— Arvid, începu Lydia. Înțelegi și tu prea bine că nu mai putem continua în felul ăsta. Dar dacă mai simți ceva pentru mine și dacă nu vrei să mă pierzi, atunci… Da, trebuie să treci prin povestea asta lungă cu divorțul și o nouă căsătorie și așa mai departe. Nu mai merge cum a mers până acum.

Rămase mut. Era prima oară, în toți anii care trecuseră, când Lydia îi vorbea de căsătorie.

Reuși în fine să răspundă.

— Dragă Lydia, curând voi pleca de aici și voi lipsi mult timp. Ieri, stând singur la Anglais, după cina mea solitară, eram cât se poate de hotărât să te rog să mă însoțești – acum și întotdeauna. Dar de atunci a mai căzut o stea din cer… Chiar ți se pare că e momentul potrivit să vorbim de căsătorie – după cele prin care am trecut eu ieri-seară?

Lydia îi ocoli privirea. Arvid rămase mult timp tăcut.

— Ei, spuse ea, ca și cum și-ar fi vorbit ei înșeși, atunci nu mai am pentru ce să mă păstrez…

Arvid parcă-și amintea, ca într-un vis, că mai spusese vorbele astea – cândva, cu mulți ani în urmă…

— Când pleci? întrebă ea.

— Peste vreo săptămână.

— Mda… La revedere, atunci…

— La revedere.

Câteva zile mai târziu, găsi pe biroul de la ziar o scrisoare de la Lydia.

Arvid,

Uită ce ți-am spus ultima oară – despre divorț și căsătorie! Eram prea răvășită după cele ce mi-ai povestit și abia dacă mai știam ce spun.

Din partea mea, poți să-ți păstrezi soția. Eu mi-am făcut alegerea.

Îl iubesc – n-am mai iubit niciodată așa!

Lydia

Arvid mototoli hârtia, ieși din cameră și o aruncă în toaletă.

De la o fereastră de peste drum se auzea un gramofon. Cânta *Mai aproape de tine, Doamne.*

Arvid Stjärnblom se bucura în sfârșit de câteva zile liniștite în propriul lui cămin… îi scrisese cumnatului său, preotul Randel – Harald Randel căpătase cu aproape doi ani în urmă o parohie la vreo douăzeci de kilometri nord de Stockholm rugându-l s-o invite pentru câteva zile la el pe Dagmar cu fetițele. Primi un răspuns amabil, iar el reuși într-adevăr s-o facă pe Dagmar să plece. Momentele acelea de răgaz le folosi pentru a-și pregăti cele necesare în vederea călătoriei. Anunță desfacerea contractului pentru apartament. Căzu de acord cu Doncker să fie corespondentul ziarului în străinătate. Angajă un jurist din grupul lui de cunoștințe, căruia îi încredință chestiunea divorțului, în eventualitatea că ar fi putut s-o convingă pe Dagmar să accepte această cale. Nici prin gând nu-i trecea să continue conviețuirea cu ea; după ruptura cu Lydia, o asemenea perspectivă îi era, dimpotrivă, și mai insuportabilă decât înainte. Își procură un pașaport de la Ministerul de Externe. Apoi își făcu bagajul. În afară de haine și articole de toaletă, își mai luă doar câteva cărți.

Soarele după-amiezii lăsa să cadă o dungă de lumină pe bibliotecă, în timp ce el scotea câte o carte și o răsfoia. Vechi cunoștințe dragi și buni prieteni. Doamne, bătrânul Ernst Friedrich Richter… *Lehrbuch der Harmonie,* ediția a douăzecea, Leipzig, 1894… Și Bellman, și Lidner, și Tegnér, și Stagnelius, și o mulțime de volume de Strindberg… Și ultimul ciclu de poeme de Levini, pe care autorul avusese amabilitatea să i le ofere personal… Era cu un an înainte să moară… Și Henrik Rissler: *Viața unui tânăr.* Răsfoi puțin și se opri undeva, spre sfârșit: „Și dacă îmi va intra cu adevărat în viață un soare primăvăratic, atunci imediat am să mă veștejesc, pentru că nu-s obișnuit cu un asemenea climat.” O, nu, scumpul meu Rissler, se gândea Arvid, nu, n-ai să te veștejești. Ești mult mai rezistent.

Îi puse în bagaj pe Bellman și pe Heine și o traducere veche în franceză a lui Plutarh. Puse *Buch der Lieder*[65] în geanta de mână. Trecuse atâta timp de când n-o mai citise. Voia să-i servească drept lectură de călătorie. Își luă cu el și Biblia.

Urma să plece cu trenul de dimineață, în ziua următoare. O informase în câteva rânduri și pe Lydia, ca să nu-i mai scrie la vechea adresă.

Ieși în oraș.

Pașii îl purtară încă o dată, o ultimă dată, la cimitirul Johannes. Și iar se opri la mormântul lui Georg Carl von Döbeln, și iar citi acele trei cuvinte: Onoare – Datorie – Voință.

Privind fără să clipească cuvintele acelea trufașe din aur, acum puțin decolorate, îi veniră în minte trei versuri de J.P. Jacobsen[66]:

Noapte dogoritoare!
— Dorințele-s de ceară în mâna-ți mlădioasă.
Fidelitatea, un fir de trestie-n a ta suflare…

Și își aminti ultima scrisoare de la Lydia: „N-am mai iubit niciodată așa.”

„N-am mai iubit niciodată așa.”

Minunate cuvinte, cuvinte fermecătoare, când le șoptești cui trebuie, la momentul potrivit. Murdare cuvinte, cuvinte fără de rușine, când le scuipi la despărțire, în spatele celui care se retrage.

*

Nu-i mai rămânea decât să-și ia la revedere de la Markel. El nici nu aflase că urma să plece.

Se duse la redacție, la *Dagens Post,* În colțul lui Drottninggatan cu Karduansmakaregatan se salută scurt, din cap, cu Ture Törne.

Îl găsi pe Markel în biroul său de la *Dagens Post.*

— Așadar, pleci la drum. Foarte bine faci, spuse Markel. De mult trebuia, asta-i sigur!

Ținea în mână o telegramă:

— Se pare că iar au încasat-o italienii la Tripoli. Trăim timpuri războinice, dragul meu. Numai război și desfrâu, nimic altceva nu mai e la modă azi – zicea Shakespeare. Și se potrivește și azi! Bine, băiatule, la revedere! Ne revedem noi, într-o bună zi!

Aștepta la ghișeu să-și cumpere bilet. Când îl primi și se întoarse, o văzu acolo pe Lydia. Așa, în grabă, i se păru că era îmbrăcată de călătorie. Și pentru o milionime de secundă îi trecu prin creier gândul nebun că voia să meargă cu el – acum și întotdeauna.

— Am vrut să-mi iau rămas-bun de la tine, spuse. Și să-ți dau ceva care să-ți aducă aminte de mine.

Îi întinse un pachețel.

— E un lucru neînsemnat, de care poate vei avea nevoie uneori. Și atunci poate ai să te gândești la mine.

— Mulțumesc, spuse Arvid. Și la revedere.

Puse pachețelul în buzunar, ieși pe peron și se urcă în rapidul de sud.

Și trenul gonea – spre sud.

Ședea ghemuit în colțul compartimentului. Când traversase coridorul vagonului, își zărise din întâmplare, pentru o clipă, chipul, într-o oglindă. Și se gândi:

Am treizeci și șapte de ani. Și arăt de parcă aș avea cincizeci.

Și gândul îl purtă mai departe:

Vreau totuși să văd dacă nu există o lume mai largă. O lume „în afară de Verona”. Mi-aduc aminte că odată, demult, simțeam că o asemenea lume există… Dar poate am rămas prea mult timp sechestrat pe muntele lui Venus ca să mai pot face față și celeilalte lumi. Poate că-i prea târziu acum.

Apoi se gândi:

Lydia avea și mania asta oribilă de a-și alege iubiții printre amicii și cunoscuții mei… După toamna groaznică de acum patru ani, când mi-a scris „am aparținut altui bărbat în timp ce tu erai plecat”, m-am bazat orbește pe sinceritatea ei. Era însă pură sinceritate? Nu cumva era mai degrabă nevoia de puțină cruzime, să vadă cum reacționez?

Un pic de curiozitate crudă, ca să vadă câte lovituri de bici pot încasa?

Voia să se dezbare de gândurile astea înfiorătoare, care păreau că-l roseseră și-l răniseră adânc timp de o sută de ani. Își deschise geanta de mână și scoase *Buch der Lieder.*

Deschise cartea la întâmplare și citi:

În mein gar zu dunkles Leben
Strahite einst ein süßes Bild;
Nun das süße Bild erblichen,
Bin ich gänzlich nachtumhüllt.

Wenn die Kinder sind im Dunkeln,
Wird beklommen ihr Gemüt,
Und um ihre Angst zu bannen,
Singen sie en lautes Lied.

Ich, ein tolles Kind, ich singe
Jetzo in der Dunkelheit;
Klingt das Lied auch nicht ergötzlich,
Hat's mich doch von Angst befreit.[67]

Da, o duc bine poeții. Își găsesc mereu mângâiere pentru absolut orice. Chiar dacă e vorba de o viață pierdută, distrusă, consumată, ei și pentru asta află mângâiere. Se pricep să exprime disperarea tragediilor prin care trec și tocmai asta le aduce alinare. Dar unui biet păcătos de rând ce-i rămâne de făcut?

Și deodată își aminti că Lydia îi adusese un dar de despărțire. O mică amintire. Ce putea să fie?

Scoase din buzunar pachețelul și-l desfăcu. Era un cuțitaș de buzunar cu mâner de sidef.

Cel puțin nu-i superstițioasă, își zise Arvid.

Pentru că există în popor credința, despre care auzise în copilărie, că nu trebuie niciodată să dai în dar un cuțit celui care ți-e drag sau pe care-l prețuiești. Atrage după sine ură și dușmănie.

Dar Arvid și-l băgă în buzunarul de la vestă.

Și se gândea:

Acum poate că merge pe una din cărările de pe Djurgården să-l întâlnească pe el. Soarele strălucește. Ea se oprește la o cotitură și îi spune, cu privirea plecată sub genele-i lungi: „Tocmai m-am întâlnit cu cel pe care l-am iubit odată și nu-nțeleg deloc cum l-am putut iubi.”

Și trenul mai gonea departe…

Născut la 2 iulie 1869 în centrul Stockholmului, într-o familie de mic-burghezi, scriitorul suedez HJALMAR SODERBERG duce o existență boemă, cu cafenele și viață de noapte (alături de prietenul său Bo Bergman). În 1895 debutează cu romanul *Rătăciri,* perceput, în epocă, drept una dintre cele mai îndrăznețe – dacă nu imorale – scrieri din literatura suedeză, în primul an al noului secol, 1901, publică o istorie autobiografică, *Tinerețea lui Martin Birck,* al cărei erou este un poet amator. În anul teoriei relativității, 1905, publică *Doctor Glas* (apărută în traducere românească în 2007 în „Cartea de pe noptieră"), o mică teorie a relativității moralei și un roman de scandal, la vremea lui, căruia timpul nu i-a știrbit, ci i-a sporit importanța. Cu puțin înainte de război, în 1912, apare *Jocul serios,* socotit de unii cel mai important roman de dragoste din literatura suedeză. A scris, de asemenea, teatru, poeme, eseuri critice pe teme religioase, a tradus din literatura franceză (Anatole France și Maupassant), a fost jurnalist. Din 1917 se stabilește la Copenhaga, unde moare la 14 octombrie 1941. Publicase, în presa suedeză, critici vehemente la adresa nazismului. În 1943 îi apar operele complete, în zece volume.

SCRIERI: *Forvillelser (Rătăciri* – 1895), *Martin Bircks ungdom (Tinerețea lui Martin Birck* – 1901), *Doktor Glas (Doctor Glas* – apărut în colecția „Cartea de pe noptieră" – 1905), *Den allvarsamma leken (Jocul serios* – 1912) ș.a.

Traducătoarea, LILIANA DONOSE SAMUELSSON, a absolvit Facultatea de Limbi Străine din București. Stabilită în Suedia. A mai tradus: Åke Daun, *Mentalitatea suedeză;* Pär Lagerkvist, *Baraba* și *Piticul;* Jan Guillou, *Răul;* Per Olov Enquist, *Cartea despre Blanche și Marie*; John Grimes, *Dicționar de filosofie indiană;* Hjalmar Söderberg, *Doctor Glas.* Toate apărute la editura Humanitas.

[1] Edvard Bergh (1828-1880), pictor peisagist suedez, profesor la Academia de Arte Frumoase.
[2] De ce ești atât de departe? (*lb. germ.)*
[3] Carl Mikael Bellman (1740-1795) unul dintre cei mai importanți poeți suedezi.
[4] Regiunea de vest a provinciei Svealand, situată în partea centrală a Suediei. Celelalte două provincii sunt Gotaland, la sud de Svealand, și Norrland, la nord de Svealand.
[5] Erik Gustaf Geijer (1783-1847) istoric, poet, compozitor suedez. Membru al Academiei din 1824.
[6] „De ce ești atât de departe/O, iubirea mea!/Blând strălucesc stelele,/O, iubirea mea!/Luna vrea deja să-și înceapă/Dansul ei liniștit./Noapte bună, iubirea mea dulce./Noapte bună, iubirea mea.” *(lb. germ.)*
[7] Spațiu verde întins, puțin locuit, în partea de est a Stockholmului, unde se află și Muzeul Skansen.
[8] Una dintre insulele principale care alcătuiesc orașul Stockholm și care se află la sud de centru *(soder* = „sud”).
[9] Palat construit între 1823 și 1827 ca reședință de recreere pentru Karl XIV Johan, primul rege al dinastiei actuale, Bernadotte.
[10] Stradă comercială din Orașul Vechi.
[11] Una dintre insulele mari care alcătuiesc orașul Stockholm.
[12] Societate academică înființată la Uppsala în 1850, cu filiale și în alte orașe, inclusiv Stockholm.
[13] *Stjärna* = „stea”; *kvist* = „rămurea”; *söder* = „sud”; *lund* „dumbravă/crâng”; *blomma* = „floare”.
[14] *Fem* = „cinci”; *tå* = „deget de la picior”; *berg* = „munte”.

[15] *Cuvânt și imagine* publicație culturală ilustrată, care apare în țările nordice din 1892.
[16] Enciclopedie suedeză. Cele douăzeci de volume ale primei ediții au apărut succesiv între 1875 și 1899. Ultima ediție, a patra, în douăzeci și două de volume, a apărut între 1951 și 1955.
[17] Lucrare de Georg von Rosen (1843-1923), conte, pictor, profesor la Academia de Arte (1880-1908).
[18] Ușurare *(lb.fr.).*
[19] În mitologia nordică un spirit feminin cuibărit în trupul omului, pe care îl poate părăsi în timp ce omul doarme, pentru a face diverse călătorii. *Fylgja* poate fi văzută sub formă de animal, de cele mai multe ori un animal ce amintește de caracterul persoanei care găzduiește spiritul.
[20] Citat dintr-o poezie de Bjørnstjerne Bjørnson (1832-1910), scriitor norvegian, laureat al Premiului Nobel în 1903, figură proeminentă a literaturii norvegiene, alături de Ibsen. („Să plec vreau, să plec cât mai departe departe departe.”)
[21] Firmă fondată la Stockholm de Henryk Bukowski (1839, Polonia -1900), care din 1870 organizează anual licitații de calitate.
[22] Pseudonim al lui Georg Filip Lundström (1838-1910), editor al ziarului bulevardier *Figaro,* la care a colaborat și Söderberg în tinerețe.
[23] Hotel și restaurant de lux din centrul Stockholmului. Construit între 1852 și 1855. Demolat în 1914.
[24] Carl Snoilsky (1841-1903), conte suedez, poet, membru al Academiei în 1876. Reprezintă realismul suedez în literatură.
[25] „Păi sigur!” (*lb. norvegiană).*
[26] Adam Oehlenschläger (1779-1850), poet danez.
[27] Ordinul Sf. Olav a fost instituit în 1847 de regele suedez Oskar I. La acea vreme Norvegia nu

era stat independent, ci membră a Uniunii cu Suedia.

[28] Valsul înfrângerii.

[29] Afacerea Humbert (Thérèse Humbert) caz de escrocherie flagrantă în Franța, în jurul anilor 1900.

[30] Municipiu în județul Stockholm, situat la nord-vest de centrul capitalei.

[31] Karl XIV Johan, născut Jean-Baptiste Bernadotte (1763-1844), primul rege al actualei dinastii din Suedia. Rege al Suediei și Norvegiei între 1818 și 1844.

[32] Oscar II Bernadotte (1829-1907) a domnit între 1872 și 1907.

[33] Viktor Rydberg (1828-1895), scriitor suedez.

[34] *Als Erscheinung* „ca fenomen”; *als Ding an sich* „ca numen” („ca lucru în sine”) (în limba germană, în original).

[35] Cel dintâi pentru *monnaies,* „monede”, al doilea pentru *feiulles,* „bancnote”.

[36] În trecut, complex destinat manifestărilor culturale concert, teatru, varieteu în centrul Stockholmului.

[37] Nepoată *(lb. franceză).*

[38] Ciorbă vânătorească *(lb. franceză).*

[39] Gratinat *(lb. franceză).*

[40] Păstrăvul (*lb. germană).*

[41] Mare pasiune *(lb. franceză).*

[42] Provincie sudică în regiunea Svealand, care ocupă partea centrală a Suediei.

[43] Scandaluri publicitare în presa germană.

[44] *Mersul lumii,* publicație norvegiană.

[45] Confuzie în norvegiană între verbul *spise* („a mânca”, „a se hrăni”) și *prise* („a lăuda”); așadar, între „după ce s-au hrănit cu Dumnezeul lor” și „după ce l-au lăudat pe Dumnezeul lor”.

[46] Carl-Michael Bellman (1740-1795), vestit poet suedez, foarte productiv și, la vremea sa,

extraordinar de popular.

[47] Henrik Ibsen (1828-1906), *Când noi, morții, vom învia* (1899), piesă considerată drept „epilog dramatic” al autorului.

[48] „Minunată, minunată era viața lângă Taunitzer See!” *(lb. norvegiana).*

[49] Academia suedeză a fost fondată în 1786 după modelul Academiei franceze. Numărul membrilor este de 18 și fiecare membru poartă denumirea „unul dintre cei 18”.

[50] Kungsholmen (= „Insula regală”) este una dintre insulele majore care alcătuiesc Stockholmul.

[51] Varianta suedeză a stilului Empire.

[52] Inițiatorul acestei orientări religioase este contele german Nikolaus Ludwig von Zinzendorf (1700-1760), puternic influențat de pietismul secolului al XVII-lea.

[53] Știri la modă (*lb. engleză).*

[54] Unul din cele mai selecte cartiere din Stockholm.

[55] Strada Fecioarei.

[56] Vin condimentat; se bea fierbinte cu migdale și stafide. Băutură tradițională în perioada Crăciunului.

[57] Shakespeare, *Antoniu și Cleopatra,* în românește de Tudor Vianu, Editura pentru Literatură Universală, București, 1964, p. 1312. *(N. ed.)*

[58] „Dar pisica, pisica e salvată!” (*lb. germană)* Idee împrumutată dintr-un poem de Heine, în care se povestește cum o pisică este salvată, dar salvatorul se înecă; așadar, paguba e mai mare decât câștigul.

[59] Homer, *Iliada,* trad. de G. Murnu, Editura Albatros, București, 1973, pp. 37, 40 (ediția reproduce traducerea lui G. Murnu apărută la Editura pentru Literatură Universală, 1967). (*N.ed*.)

[60] Vitalis Norström (1856-1916), filozof suedez pragmatic.
[61] Gustav I (Gustav Eriksson Vasa) (1496/97-1560), rege al Suediei între 1523 și 1560.
[62] Dialecte germane vorbite în nordul Germaniei. (*N. ed.)*
[63] Emil Norlander (1865-1935), scriitor, jurnalist, autor a aproximativ 60 de spectacole de varietăți.
[64] „Crama Operei" restaurant de lux în clădirea Operei. Restaurantul funcționează și în zilele noastre.
[65] *Cartea cântecelor* de Heinrich Heine.
[66] Autor danez (1847-1885).
[67] „În viața mea întunecată/Lucea un chip odinioară./ Iubitul chip e stins acuma/Și noapte neagră mă-nconjoară./ / Când stau copiii la-ntuneric/Se simt cuprinși de-ngrijorare/Și, ca să-nvingă-n suflet teama,/încep atunci să cânte tare.//Un biet copil pierdut în noapte,/Eu cânt cu glasul tremurat;/Frumos deși nu-mi este cântul,/De teamă totuși m-a scăpat" (vezi Heinrich Heine, *Poezii. Călătorie în Harz,* din *Cartea cântecelor,* „întoarcere spre casă", trad. de Ion Bentoiu, Editura Minerva, București, 2000, p. 73). (*N. ed.)*

Table of Contents

I	3
II	63
III	96
IV	127
V	195